

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mikuláš Focko

**Vnímání právní úpravy profese středoškolských
pedagogů jejími adresáty**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D.

Katedra politologie a sociologie

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 5.5.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 235 189 znaků včetně mezer.

Mikuláš Focko

V Praze dne 5.5.2024

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval JUDr. Mgr. Michalovi Urbanovi, Ph.D., za jeho čas, cenné rady a vstřícnost při vedení této diplomové práce. Poděkovat bych chtěl též mé rodině za podporu, a to nejen při psaní této práce, ale po dobu celého studia.

Obsah

Úvod.....	5
1. Teoretická část.....	8
1. 1. Základní pojmosloví.....	8
1. 1. 1. Pedagogický pracovník (pedagog).....	8
1. 1. 2. Střední školství.....	12
1. 1. 3. Gymnázium.....	12
1. 1. 4. Právnícká osoba vykonávající činnost školy.....	13
1. 2. Právní úprava pedagogických pracovníků.....	16
1. 3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství.....	25
1. 4. Odpovědnost ve školství.....	33
1. 4. 1. Odpovědnost za škodu.....	33
1. 4. 2. Odpovědnost školy.....	34
1. 4. 3. Odpovědnost studujících.....	39
1. 4. 4. Odpovědnost pedagoga.....	40
1. 4. 5. Odpovědnost zaměstnavatele.....	43
1. 4. 6. Trestní odpovědnost ve školství.....	47
1. 4. 7. Závěr kapitoly.....	52
1. 5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené.....	55
2. Praktická část.....	68
2. 1. Metodická část.....	68
2. 2. Analytická část.....	71
2. 2. 1. Analýza anketního šetření vztahujícího se na ředitele školy.....	71
2. 2. 2. Analýza anketního šetření vztahujícího se na učitele.....	76
2. 2. 3. Diskuse výsledků.....	80
Závěr.....	88
Seznam zkratk.....	93
Seznam použitých zdrojů.....	94
Příloha 1.....	104
Příloha 2.....	120
Abstrakt.....	133
Abstract.....	135

Úvod

„Učitel je jednou nohou ve vězení. Vážně?“¹ Takto se nazývá pojednání v časopise Řízení školy od Alice Frýbové z roku 2022. Vzhledem ke stálé aktuálnosti tématu a velkému množství právních předpisů v oblasti školství z důvodu práce se studujícími, a tedy ve většině případů i práv a povinností pracovníků v tomto oboru, se jedná o pojednání velmi aktuální a vhodné k uvození této práce. Článek se zabývá mírou pravdivosti rčení, že „učitel je jednou nohou ve vězení.“ Dle autorky článku je výše uvedené rčení poněkud přehnané a je třeba brát v potaz mnoho faktorů, jako je míra učinění dostatku preventivních opatření. Tyto faktory se však mohou lišit v nuancích pro odpověď na otázku, zda je učitel vinný, či nikoliv. Pro porozumění mimo jiné uvádí dva příklady rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „NS“), kdy došlo k utonutí studujících při výkonu dohledu. Oba tyto případy byly rozhodnuty s jiným výsledkem. Z relativně drobných nuancí pro rozhodnutí o vině či nevině pak plyne pestrost a problematika právní úpravy středoškolských pedagogických pracovníků.²

Tato práce však nebude zdaleka vztahovat jen na odpovědnost pedagogických pracovníků v rovině trestněprávní, na kterou je vztažen výše uvedený ilustrativní článek, jenž podává prvotní exkurz do analyzované problematiky a zamyšlení nad ní. Pro správné pochopení problematiky odpovědnosti pedagogických pracovníků je třeba se ponořit i do dalších odpovědnostních rovin, jako je rovina pracovněprávní (nejen úprava odpovědnosti za škodu způsobenou studujícímu), v případě ředitele školy rovina správněprávní apod. Vzhledem ke komplexnosti a velkému množství potenciálních odpovědnostních vztahů na poli školství je třeba pro správné pochopení této problematiky rozebrat odpovědnost z pohledu všech subjektů – ředitele školy, učitelů, právnické osoby vykonávající činnost školy, studujících a dalších subjektů hrající roli na poli školství (zřizovatel školy atd.)

Odpovědnost, ačkoliv se jedná o nejkomplexnější téma, nebude jediným okruhem této práce. Dále se bude zabývat tématy, jako je bezpečnost a ochrana zdraví studujících spolu s prevencí rizik, postavení a kompetence ředitele školy a dalšími aspekty středoškolské pedagogické profese, které do těchto kategorií spadají.

¹ FRÝBOVÁ, Alice. *Učitel je jednou nohou ve vězení. Vážně?* Online *Řízení školy, Odborný měsíčník pro ředitel škol*. 2022, roč.10/2022, č.10, s. 29-31. ISSN 1214-8679. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/ucitel-je-jednou-nohou-v-kriminalu-vazne.m-9407.html> [cit. 2023-11-11]

² *ibid.*

Cílem této práce je analýza aktuálního právního stavu vybraných práv a povinností v rámci středoškolské pedagogické profese spolu s objasněním jejího vnímání vybranými pedagogickými pracovníky (učitelé, ředitel školy) skrze anketní šetření, tedy zdali vnímají zkoumané subjekty svá práva a povinnosti obdobně, jak jsou vymezeny v právních předpisech, či nikoliv, zdali jsou s nimi srozuměni, případně jaký k nim zaujímají postoj. Práce bude tedy směřovat ke zjištění, jaká je (pokud je vůbec nějaká) „propast“ mezi vnímáním právní úpravy středoškolské pedagogické profese a její reálnou dikcí v české právní úpravě.

Pod pojmem pedagogický pracovník se skrývá mnoho pracovních pozic definovaných zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoPP“). Pro účely této práce bude pojem středoškolský pedagogický pracovník znamenat pouze pracovní pozici středoškolského učitele a vedoucího středoškolského pedagogického pracovníka. Ostatní pracovní pozice, jako je například psycholog či trenér, nebudou brány v potaz. Práce se takto zužuje za účelem zkoumání těch nejrelevantnějších a nejlépe k výzkumu přístupných pracovních pozic z hlediska četnosti osob zaměstnaných na těchto pracovních pozicích.

Z názvu diplomové práce vyplývá, že fokus bude upřen na vnímání středoškolských pedagogických pracovníků. Práce se nicméně pro účely hlubšího ponoru do jednotlivých problematik vnímání právní úpravy vybraných pracovních pozic pedagogických pracovníků nebude zabývat celým středoškolským institucionálním spektrem, nýbrž pouze gymnázii, a to jak víceletými, tak i čtyřletými. Z výzkumu tak vypadnou střední odborné školy, střední umělecké školy, konzervatoře apod. V rámci diplomové práce taktéž nebudou analyzovány odpovědnostní a jiné vztahy vybraných pedagogických pracovníků gymnázií vůči studujícím se specifickými potřebami apod.

Rozdílná právní úprava dopadá na školy založené veřejnými a neveřejnými zřizovateli škol. Tyto rozdíly se projevují v ustavovaných orgánech, právních formách právnických osob vykonávajících činnost školy apod. Tato práce se bude zabírat pouze školami založenými veřejnými zřizovateli, tedy státem (Ministerstvo mládeže, školství a tělovýchovy), kraji, obcemi nebo dobrovolnými svazky obcí, a to primárně těmi založenými územně samosprávnými celky, kterých je v České republice výrazně více. Školy založené neveřejnými zřizovateli nebudou

předmětem zkoumání.³ Předmětná právní forma právnické osoby vykonávající činnost školy bude pro tuto práci školská právnická osoba dle školského zákona a příspěvková organizace (více níže v kapitole 1.1. Základní pojmosloví).

Diplomová práce s názvem "Vnímání právní úpravy profese středoškolských pedagogů jejími adresáty" má dvě základní části, které jsou rozděleny do sedmi kapitol. V práci je použita metoda syntézy, do určité míry komparace (např. teoretická a praktická část), analýzy primárních a sekundárních zdrojů a deskriptivních statistik v praktické části. Diplomová práce vychází především z domácí odborné literatury (údaje tuzemských organizací, odborné články, právní komentáře apod.), českých soudních rozhodnutí a české právní úpravy. Zahraniční literatura se v práci vyskytuje minimálně. V práci jsou nejprve rozebrána základní pojmosloví esenciální pro tuto práci, následně popsána relevantní právní úprava a rozebrány nejzásadnější právní předpisy. Poté se práce věnuje bezpečnosti a ochraně zdraví studujících a prevenci rizik ve školství z důvodu pochopení komplexnosti a potenciálních rizik této úpravy s plynulým přechodem na téma odpovědnosti ve školství. Tato problematika odpovědnosti vyplývá (nejen) z porušení pravidel pro bezpečnost a ochranu zdraví studujících a prevenci rizik ve školství, která zahrnuje mnoho subjektů a vztahů (vykreslení komplexnosti a zásadních aspektů). Následně práce zanalyzuje pracovní pozici ředitele školy, jeho kompetence, postavení a subjekty s ním spolupracující. Nakonec práce přechází do praktické části, v rámci které je analyzováno anketní šetření dopadající na vybrané pedagogické pracovníky a ředitele škol, které je následně srovnáváno s teoretickou částí s vyvozením finálního závěru všech relevantních zjištění.

³ *Informace o postupu při založení nové školy (školského zařízení, č.j. MSMT-12107/2016-7*. Online. MSMT, nedatováno. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Jak_zalozit_skolu/Informace_o_postupu_pri_zalozeni_nove_skoly_listopad_2016.pdf [citováno 2023-11-16].
Zřizovatel školy. Online. Wikipedie, datum poslední revize 7.5.2022. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zřizovatel_školy [citováno 2023-11-16].

1. Teoretická část

1. 1. Základní pojmosloví

Vzhledem k opakujícím se klíčovým pojmům a možné záměně některých pojmů je třeba se nejprve zaměřit na definování jejich podstaty a důležitých právních aspektů, které jsou s nimi spojené. Jak již bylo zmíněno v úvodní části, práce se zaměřuje pouze na výsek práv a povinností pouze některých subjektů působících ve školství, a to ve vztahu pouze k některým subjektům. Níže uvedený přehled základních pojmů pomůže k lepšímu porozumění zaměření této práce.

1. 1. 1. Pedagogický pracovník (pedagog)

Pro laickou veřejnost může mít pojem pedagogický pracovník a učitel stejný význam.⁴ Pojem učitel je však pouze podmnožinou pojmu pedagogický pracovník, který v sobě nese několik pedagogických pozic vykonávajících přímou pedagogickou činnost taxativně vyjmenovaných v §2 odst. 2 ZoPP.

Za pedagogického pracovníka je považován ten, kdo splní základní podmínky stanovené ZoPP. Dle ZoPP se jedná o osobu, která: „*koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálněpedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu*“⁵, tedy osobu vykonávající přímo pedagogickou činnost, která je zároveň: „*zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu.*“⁶

K výkonu pedagogických povolání dle ZoPP je nezbytná způsobilost být pedagogickým pracovníkem definovaná v tomtéž zákoně. Předpoklady pro pedagogickou způsobilost jsou plná svéprávnost, odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, která je vykonávána, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a prokázání znalosti českého jazyka.⁷ Bezúhonnost se v tomto případě týká úmyslných trestných činů a dále trestných činů nedbalostních, ke kterým došlo

⁴ JÚVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8, s. 55.

⁵ § 2 odst. 1, věta první, zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2023-11-16].

⁶ Ibid, věta druhá.

⁷ §3 odst.1, zákona o pedagogických pracovnících.

v souvislosti s výkonem profese pedagogického pracovníka.⁸ Faktor bezúhonnosti může mít velký vliv na vnímání právní úpravy profese učitele či jiného pedagogického pracovníka a na jeho výkon povolání, pokud je mu dostatečně známa dikce této právní úpravy, že bez splnění předpokladu bezúhonnosti nelze být pedagogickým pracovníkem.

1. 1. 1. 1. Učitel

„Jediným učitelem hodným toho jména jest ten, který vzbuzuje ducha svobodného přemýšlení a vyvinuje cit osobní odpovědnosti.“⁹

Nalézt jednotnou a řádně vymežující definici učitele v pedagogické literatuře není možné, pravděpodobně z toho důvodu, že pojem učitel je všeobecně známý a srozumitelný. Pedagogický slovník definuje učitele jako: *„Obecně osobu podněcující a řídící učení jiných osob, vzdělavatele. Jeden z hlavních aktérů vzdělávacího procesu, profesně kvalifikovaný pedagogický pracovník, vykonávající učitelské povolání. Na kvalitě učitelů do značné míry závisí výsledky vzdělávání.“¹⁰* Učitelova odpovědnost tkví v preparaci, vedení, organizaci a výsledcích procesu vzdělávání. Jeho odpovědnost se nevztahuje pouze na stránku vzdělávání, nýbrž i na stránku výchovnou. Učitel se tak aktivně podílí nejen na formování vzdělávacího prostředí, ale i na formování atmosféry ve třídě a organizaci aktivit studujících. Zároveň má na starosti řízení a hodnocení výukového procesu. V dnešní době nabývá čím dál více na důležitosti právě výchovná role učitele v interakci se studujícími, zákonnými zástupci a kolegy.¹¹

Lakonicky pojato, učitel by měl excelovat ve strategiích výuky a výchovy na jak teoretické, tak praktické úrovni, s důrazem na sociální a psychologické aspekty spojené s procesem vzdělávání a výchovy.¹² Pro úplnost je třeba dodat, že učitelem může být pouze osoba, která přímo realizuje vyučování studujících. Pedagogický pracovník, který přímo nerealizuje vyučování studujících, nemůže být považován za učitele.¹³

⁸ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 411.

⁹ Jan Amos Komenský. Online. Příspěvatel Wikicitátů, 2023, datum poslední revize 26. 09. 2023. Dostupné z: https://cs.wikiquote.org/w/index.php?title=Jan_Amos_Komenský%C3%BD&oldid=150716 [citováno 2023-11-13].

¹⁰ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6, s. 326.

¹¹ Ibid.

¹² DYTRTOVÁ, Radmila a KURHUTOVÁ, Marie. *Učitel Příprava na profesi*. Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2863-6, s. 9.

¹³ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7, s. 168.

Učitelé jsou osobami zaměstnanými (zpravidla) v pracovním poměru a podléhají ustanovením obsaženým v zákonu č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákoník práce“), včetně regulace pracovní doby, nicméně povinnosti, které jsou zaměstnavatelům uloženy zákoníkem práce, nejsou ovlivněny dalšími povinnostmi stanovenými ZoPP.¹⁴

1. 1. 1. 2. Vedoucí pedagogický pracovník

Vedoucí pedagogické pracovníky lze též nazývat jako management školy, řídicí pracovníky ve školství, vedení školy apod.¹⁵ Pod pojmem management lze chápat: „*Ucelený soubor ověřených přístupů, názorů, zkušeností, doporučení a metod, které vedoucí pracovníci („manažeři“) užívají ke zvládnutí specifických činností („manažerských funkcí) směřujících k dosažení cílů organizace.*“¹⁶ K optimálnímu dosažení stanovených cílů přispívá jedna skupina pracovníků (například učitelé) vykonáváním tzv. operačních úkolů, zatímco úkol druhé skupiny (například zástupce ředitele školy) spočívá ve vytváření vhodných podmínek pro efektivní provedení těchto úkolů, tedy zajišťování managementu organizace.¹⁷

Ředitel školy, spadající do kategorie top managementu školy s klíčovou rolí formulace dlouhodobé strategie školy, je statutárním orgánem entity, jako je škola či školské zařízení, rozhodujícím v záležitostech právnické osoby vykonávající činnost školy.¹⁸ Jeho kompetence a odpovědnost jsou rozsáhlé. Zodpovídá za obstarávání všeho, co pracovníci školy k řádnému plnění svých profesních povinností potřebují. Jako zástupce top managementu musí zaměstnancům poskytovat patřičnou oporu, vytvářet co nejlepší pracovní podmínky a být nejen pro své kolegy, ale též studující vzorem.¹⁹ Dle Pedagogického slovníku ředitel školy: „... *řídí školu, předškolní zařízení nebo školské zařízení, odpovídá za tvorbu ŠVP (školní vzdělávací program) a jeho realizaci, za odbornou, výchovnou a vzdělávací práci, efektivní využívání finančních prostředků a*

¹⁴ ANDRAŠČÍKOVÁ, Mária a kol. *Průvodce rokem ředitele základní a mateřské školy včetně vzorů používaných dokumentů*. 5. přepracované vydání. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-770-6, s. 228.

¹⁵ PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1415-5, s. 25.

¹⁶ Ibid, s. 23.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1415-5, s. 25.

§ 131 odst.1, zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2023-11-17].

¹⁹ 80-244-1415-5, s. 25.

personální záležitosti školy.“²⁰ Pozice ředitele školy v sobě tak kumuluje několik funkcí, a to (v rámci veřejných škol) funkci statutárního orgánu, „zaměstnavatele“, manažera, pedagogického pracovníka a vykonavatele veřejné správy. Též v rámci pravomocí stanovených právními předpisy plní úlohu orgánu státní správy a přispívá tím určitým způsobem k provádění veřejné správy v oblasti vzdělávání.²¹

Nejzásadnějším předpisem upravujícím práva a povinnosti ředitele školy je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“), na který se váže mnoho dalších prováděcích předpisů. V jeho ustanoveních se vytváří základní právní rámec pro činnost ředitele školy či školského zařízení – jeho kompetence, ostatní oblasti působnosti a další záležitosti, jako jsou předpoklady pro výkon činnosti ředitele s odkazem na ZoPP, způsob jmenování a odvolávání apod.²² Co se týče předpokladů pro výkon činnosti ředitele střední školy, věnuje se jim ZoPP, kde je stanoven taxativní výčet požadavků na ředitele školy. Jedná se konkrétně o: 1) realizaci předpokladů požadovaných pro pedagogického pracovníka specifického typu školy nebo školního zařízení, a to s ohledem na přímou pedagogickou činnost, kterou bude v dané škole nebo školském zařízení provádět (ředitel školy tak musí splnit požadavek odbornosti kvalifikace předepsaný pro konkrétní pedagogickou profesi, v rámci níž koná svou přímou pedagogickou činnost); 2) délku praxe stanovená ZoPP (5 let pro střední školy); 3) úspěšné dokončení vzdělávacího programu pro ředitele prostřednictvím dalšího studia, a to nejpozději do 2 let od momentu, kdy nastoupil na pozici ředitele školy.²³

Pracovní poměr ředitele školy vzniká jmenováním dle zákoníku práce jako v případě zástupce ředitele školy, avšak s tím rozdílem, že ředitele školy jmenuje zřizovatel (externí jmenování) na základě jím vyhlášeného konkurzního řízení dle vyhlášky č. 54/2005 Sb., o náležitostech konkurzního řízení a konkursních komisích, ve znění vyhlášky (dále jen „vyhláška o konkurzním řízení“) (platí pro situace, kdy je zřizovatelem ministerstvo, obec apod.).²⁴

²⁰ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6, s. 253.

²¹ JECH, Jaromír a kol. *Příručka pro člena zastupitelstva obce po volbách v roce 2010*. Online. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2012. ISBN 978-80-905421-0-5. Dostupné z: <http://www.vzdelanyzastupitel.cz/data/fileBank/daceecfb-f459-4e6b-b570-763ad70c86c0.pdf> [citováno 2023-11-16].

²² §164, §165 a §166 školského zákona.

²³ §5 odst. 1, písm. c) a odst.2, zákona o pedagogických pracovnících.

²⁴ §131 odst. 2 a §166 odst.2, školského zákona.

Vedoucí pedagogičtí pracovníci jako tradiční a nejdůležitější management školy v sobě skýtají nejen pedagogického pracovníka odpovědného za výchovu a vzdělávání studujících, ale také manažera odpovědného za řádný chod školy po technické stránce spolu s personálním zajištěním takové instituce. Z toho lze usuzovat časovou náročnost a širší kompetence, kterým odpovídá větší míra zodpovědnosti a větší možnost vychýlení se mimo jednání po právu v rámci své profese.

1. 1. 2. Střední školství

Dle Pedagogického slovníku je středním školstvím: „*Soustava škol poskytujících střední vzdělání, následující po ukončení vzdělání základního. V ČR ji tvoří: gymnázia, střední odborné školy, střední odborná učiliště, konzervatoře, a to včetně speciálních středních škol. Střední školství je silně diferenciované podle oborů...Novým typem se stávají střední integrované školy a lycea.*“²⁵ Střední vzdělávání, jež systematicky prohlubuje kvalifikace studujících v návaznosti na jejich vzdělání na základní škole s cílem jejich přípravy na další edukaci (například vysoká škola) nebo na kvalifikované vykonávání pracovních aktivit, může mít obecné nebo odborné směřování. Variantami ukončení středního vzdělávání jsou maturita, výuční list nebo závěrečná zkouška.²⁶

Střední školy předávají mladistvým kvalifikace a zkušenosti, které jsou zásadní pro vykonávání konkrétních profesí, což jim umožňuje uplatnit se na trhu práce s dostatečnou odborností a znalostmi. Též se jedná o prostředí rozvíjející obecné znalosti, schopnosti a zásadní kompetence, jež jsou esenciální pro osobní, občanský a profesní život, jakož i pro další edukaci mladistvých osob.²⁷

1. 1. 3. Gymnázium

Gymnázium, jakožto typ střední školy, na jehož právní prostředí bude dán v této práci fokus lze stručně pro účely této práce vymezit jako: „*Typ výběrové školy poskytující úplné střední všeobecné vzdělání zakončené maturitou...Hlavní funkcí gymnázia je příprava na vysokoškolské*

²⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6, s. 289.

²⁶ *Střední vzdělávání*. Online. Národní ústav pro vzdělávání, © 2011–2022 NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/stredni-vzdelavani.html>. [citováno 2023-11-19].

²⁷ Ibid.

studium. Přípravuje také na pomaturitní studium a na povolání vyžadující vyšší úroveň všeobecného vzdělání bez specifických kvalifikačních požadavků.²⁸

V České republice mají gymnázia dlouhodobou historii, do současnosti se vyvinuly v následující dvě hlavní formy: 1. gymnázia trvající čtyři roky, které navazují na elementární školu; jsou typické svými rámcovými učebními plány, které umožňují vytvářet různá odvětví či specializace studia skrze obsahovou rozdílnost výuky; 2. gymnázia trvající šest či osm let (tzv. víceletá); Náplň edukace v prvních ročnících takových středních škol je částečně totožný s patřičnými ročníky elementární školy, ve vyšších ročnících se zvyšuje procento odborného a výběrového obsahu.²⁹

Různé druhy gymnázií dle doby studia umožňují v rámci jednoho typu střední školy zkoumat věkové hranice studujících a s tím i rozdílné povinnosti pedagogických pracovníků ve vztahu k vývoji odpovědnosti nezletilých/zletilých studujících. Kupříkladu z hlediska práva trestního: 1. kategorie osob do patnácti let, kteří nejsou trestně odpovědní; 2. „chráněná“ kategorie mladistvých od patnácti do osmnácti let; 3. kategorie plně trestně odpovědných jedinců, kteří dosáhli věku 18 let.³⁰

1. 1. 4. Právnícká osoba vykonávající činnost školy

Právnícká osoba vykonávající činnost školy je nadřazeným pojmem a zahrnuje různé právní formy, včetně školské právnícké osoby (dále jen „ŠPO“), příspěvkových organizací, obchodních společností apod. Vzhledem k omezení této práce pouze na právní formy právnícké osoby vykonávající činnost školy založené veřejným zřizovatelem, přichází v úvahu na základě dikce školského zákona využití formy ŠPO, příspěvkové organizace, organizační složky státu v případě škol založených určitými ministerstvy (škola bez právní subjektivity, kdy je přímo odpovědný zřizovatel školy namísto právnícké osoby) a některé další specifické formy (na ty nebude brán též ohled).³¹

²⁸ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6, s. 87.

²⁹ Ibid.

³⁰ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František a RIZMAN, Stanislav. *Komentář k trestnímu zákonu*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 111. ISBN 80-7179896-7, s. 111.

³¹ MORAVEC, Ondřej. § 8 [Právní postavení škol a školských zařízení]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 10. ISBN 978-80-7400-550-3, s. 56.

Právní formy příspěvkové organizace a ŠPO vykazují řadu podobností, ale též lze mezi nimi nalézt určité rozdíly v jejich charakteristikách a fungování. Obě právní formy disponují právní subjektivitou a jsou zapsány do rejstříků. ŠPO je zapsána do rejstříku ŠPO a také do rejstříku škol a školských zařízení. Příspěvková organizace je zapsána do obchodního rejstříku a v případě poskytování vzdělávání také do rejstříku škol a školských zařízení. ŠPO vznikne dnem zápisu do rejstříku ŠPO, kdežto příspěvková organizace vznikne dnem určeným zřizovatelem v rozhodnutí o zřízení.³² Obě právní formy zřizují školskou radu a statutárním orgánem je jmenovaný ředitel školy. Z hlediska účelu je forma ŠPO určena výhradně pro školy a školská zařízení s jasně definovaným zaměřením na vzdělávání dle vzdělávacích programů specifikovaných ve školském zákoně.³³ Příspěvková organizace má za cíl dostát úkolů uložených státem či územně samosprávnými celky s ohledem na svou neziskovou podstatu. Její hlavní činností nemusí být výhradně vzdělávání.³⁴

Právní formy se mírně odlišují v subjektu jejich zřizovatele. Jak v případě ŠPO zřízené veřejným zřizovatelem, tak v případě příspěvkové organizace ručí za jejich závazky zřizovatel. Rozdíl spočívá v tom, kdo je jejich zřizovatelem. Zatímco příspěvkovou organizaci může zřídit stát nebo územně samosprávný celek (svazek), ŠPO je univerzální právní formou pro všechny druhy zřizovatelů. Mohou ji tedy zřídit různé subjekty, včetně Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“), územně samosprávných celků, či dokonce i jiné právnické nebo fyzické osoby, jako je například církev.³⁵

V otázkách přeměny právní formy může být příspěvková organizace transformována na ŠPO a naopak, avšak tato změna vyžaduje souhlas zřizovatele a splnění stanovených podmínek.³⁶ Existují i další podobnosti a rozdíly, které však nejsou pro účely této práce relevantní a nedojde k jejich projevení při analýze práv a povinností středoškolských pedagogických pracovníků. Je nutno podotknout, že právní úprava konstrukce interních struktur, hospodářské činnosti ŠPO

³² *PV_SVAZEK_SPO_WEB*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 25.05.2010. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/modules/search/index.php?plugin=3&query=školská%20právnická%20osoba>. [citováno 2024-04-11].

³³ § 130 odst.1 a 2, školského zákona.

³⁴ *Zřizovací listina příspěvkové organizace*. Online. DAUČ. Wolters Kluwer. 22.3.2023. Dostupné z: <https://www.dauc.cz/clanky/11405/zrizovaci-listina-prispevkove-organizace> [citováno 2024-04-11].

³⁵ MORAVEC, Ondřej. § 8 [Právní postavení škol a školských zařízení]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 10. ISBN 978-80-7400-550-3, s. 56.

§ 8 ods.1, 2 a 6, Školského zákona.

³⁶ *PV_SVAZEK_SPO_WEB*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 25.05.2010. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/modules/search/index.php?plugin=3&query=školská%20právnická%20osoba>. [citováno 2024-04-11].

apod. je v mnoha aspektech podobná až stejná vzhledem ke konstrukci příspěvkových organizací, jelikož z ní ŠPO vychází.³⁷

V práci budou užity termíny ŠPO, příspěvková organizace a právnická osoba vykonávající činnost školy. V případě termínu právnická osoba vykonávající činnost školy bude toto sousloví směřovat jak k právní formě ŠPO, tak k formě státní příspěvkové organizace. Forma školy jako organizační složky státu bude brána v potaz jen velmi okrajově. V případě, že práce hovoří o právech a povinnostech školy či školského zařízení, též odkazuje na práva a povinnosti právní formy ŠPO či státní příspěvkové organizace. V případě nutnosti specifikace konkrétní právní formy bude na toto v práci upozorněno.

³⁷ MORAVEC, Ondřej. § 124 [Hlavní činnost a zřizovatel školské právnické osoby]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 4. ISBN 978-80-7400-550-3, s. 591.

1. 2. Právní úprava pedagogických pracovníků

Cílem této kapitoly je představit právní úpravu, která má zásadní dopad na práva a povinnosti pedagogických pracovníků ve vybraných oblastech. Tato právní úprava bude následně podrobněji rozebrána v dalších kapitolách této práce. Práce se bude věnovat pouze vnitrostátní právní úpravě a právní předpisy dopadající na pedagogické pracovníky budou představeny sestupně dle právní síly.

Vnitrostátní právní úpravu týkající se práv a povinností pedagogických pracovníků lze rozdělit tímto způsobem (s vyjmenováním relevantních právních předpisů pro tuto práci a rozebráním některých z nich podrobněji níže):

- A. Zákonná právní úprava – klíčovými právními předpisy v této kategorii jsou školský zákon, ZoPP, zákoník práce, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), zákon č. 309/2006 Sb, o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o BOZP“) a zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOVZ“);
- B. Nařízení vlády – zde je třeba zmínit nařízení vlády 290/1995 Sb, kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „NV týkající se nemocí z povolání“);
- C. Vyhlášky MŠMT – zásadními jsou vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška stanovující pracovní řád“), vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o středním vzdělávání“), vyhláška o konkurzním řízení;
- D. Vyhlášky ostatních ministerstev – vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o hygieně“);
- E. Vnitroresortní předpisy MŠMT
 - a. Směrnice, opatření, příkazy a pokyny - metodický pokyn ministryně MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21 149/2016 (dále

jen „metodický pokyn k prevenci šikany“), metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT č.j. 37 014/2005-25 (dále jen „metodický pokyn BOZ“), metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – minimální standard bezpečnosti, č.j. 1981/2015-1 (dále jen „minimální standard bezpečnosti“);

- F. Rámcové vzdělávací programy (dále jen „RVP“) – RVP pro gymnázia (obecně RVP vychází principiálně z tzv. Bílé knihy – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice),³⁸
- G. Vnitřní předpisy školy – vedle povinné dokumentace školy a školských zařízení jimi jsou řády, směrnice, pokyny apod.³⁹

Výše uvedený demonstrativní výčet měl za cíl poukázat na rozmanitost právní úpravy práv a povinností (nejen) pedagogických pracovníků, která zahrnuje na první pohled značné množství povinností. Před bližší analýzou vybraných aspektů právní úpravy středoškolské pedagogické profese je třeba vymezit relevantní obsah jednotlivých úrovní dle právní síly a také vztahy některých právních předpisů mezi sebou a poukázat na vybraná obecná ustanovení právních předpisů, případně jejich problematiku.

Pro správné pochopení pracovněprávních vztahů je třeba si uvědomit, že zaměstnavatelé, kteří jsou považováni za ŠPO dle školského zákona a příspěvkové organizace, mohou uložit práva či povinnosti jen v případě, že tak umožňuje zákon anebo jiný právní předpis, pokud zákoník práce nestanovuje jinak.⁴⁰ Toto lze demonstrovat na ZoPP - zrušený §5 odst. 5 zákoníku práce ukotvil profesní skupiny zaměstnanců (včetně pedagogických pracovníků), v rámci kterých se pracovněprávní vztahy určují dle zákoníku práce, pokud zvláštní právní předpis nemá jinou dikci. Dnes už zákoník práce takový výčet neobsahuje, nicméně z právní teorie se dovozuje generální zmocnění zákonodárce k provádění zvláštní úpravy právních vztahů i přesto, že je k dispozici právní úprava generální. Nadále je tedy v platnosti, že vztahy pracovního práva, jež nejsou

³⁸ *Rámcový vzdělávací program*. Online. *Wikipedie*, 2023. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1mcov%C3%BD_vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD_program. [citováno 2024-04-09].

³⁹ ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020. Nový Bydžov: aTre, 2020, s. 66.

⁴⁰ *Pracovněprávní vztahy a jejich právní úprava*. Online. Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců, 2024. Dostupné z: <https://ppropo.mpsv.cz/IPracovnepravnivztahyjejichprav>. [citováno 2024-04-09].

upraveny ZoPP, se řídí zákoníkem práce.⁴¹ ZoPP může obsahovat ustanovení, která upřesňují práva a povinnosti pedagogických pracovníků stanovené ve školském zákoně. Oba zákony spolupracují na vytváření komplexního právního rámce pro vzdělávání a pracovní podmínky pedagogických pracovníků spolu s dalšími předpisy.

Přestože se jedná o související právní předpisy, ZoPP a školský zákon mají samostatné cíle a zaměřují se na různé aspekty vzdělávání. Školský zákon se soustředí na regulaci obecného rámce vzdělávání v České republice, jako je organizace a řízení subjektů v rámci edukace, práva a povinnosti studujících, pedagogických pracovníků a orgánů účastnících se vzdělávání v rámci regionálního školství. Školský zákon též stanovuje oblast působnosti orgánů vykonávajících veřejnou správu ve školství (státní správa a územní samospráva).⁴² Dále se věnuje úpravě zásadních dokumentů školství, jako jsou školní osnovy, zkušební plány apod. ZoPP se pak podrobně věnuje právům a povinnostem pedagogických pracovníků, jak lze vyčíst z §1 ZoPP (předmět a rozsah úpravy). Částečně tak specifikuje práva a povinnosti pedagogických pracovníků stanovené již ve školském zákoně.⁴³ Tyto dva zákony společně tvoří právní základ pro české školství.

Všeobecně formulovaná právní úprava týkající se konkrétně práv a povinností pedagogických pracovníků byla do školského zákona vložena novelou č. 101/2017 Sb., kterou se mění školský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Byly přidány §22a a §22b, jejichž úkolem byla reakce na určité situace, které jsou spojeny s agresí a šikanou ve vzdělávacích zařízeních. Cílem této novely je poskytovat kvalitnější ochranu před psychickým a fyzickým týráním nikoliv jen studujících, ale zlepšit též postavení pedagogických pracovníků v tomto směru a zrcadlit tak již existující zakotvenou právní úpravu studujících a zákonných zástupců.⁴⁴ Dikci těchto ustanovení lze shrnout jako právo pedagogických pracovníků na prostředí, kde jsou zajištěny požadavky pro nerušený výkon jejich profese, zejména pak takové prostředí, které je chrání před fyzickým a psychickým násilím ze strany studujících a jiných osob při bezpečném výkonu jejich povinností. Dále mají právo na ochranu před neprofesionálními intervencemi do jejich činnosti, na výběr a realizaci výukových a výchovných strategií (v souladu s principy a cíli školského zákona, které

⁴¹ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 406.

⁴² *Ibid.*, s. 26.

⁴³ § 1 zákona o pedagogických pracovnících.

⁴⁴ *Pomůcka k nové zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, nedatováno. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Pomucka_k_nove_zakotvenym_pravum_a_povinnostem_pedagogickych_pracovniku_1.pdf. [citováno 2024-04-11].

jsou konkretizované v RVP a školním vzdělávacím programem (dále jen „ŠVP“), na pasivní a aktivní volební právo ve školské radě a na nestranné hodnocení své práce.⁴⁵ Z hlediska povinností pak pedagogičtí pracovníci mají povinnost vést výuku a další činnosti v souladu se zásadami a cíli edukace, respektovat práva studujících a poskytovat jim ochranu (primárně těm uvedeným v §21 školského zákona), chránit jejich zdraví a bezpečnost včetně minimalizace rizik skrze obecnou prevenční povinnost (konkretizace v školském zákoně, prováděcích právních předpisech, metodických materiálech MŠMT pro pedagogické pracovníky či preventivních programech školy), podporovat a vytvářet pozitivní prostředí pro rozvoj studujících (souvislost s metodickými materiály a pokyny MŠMT), zachovávat mlčenlivost a povinnost informační.⁴⁶

Jak výše zmíněná práva, tak i povinnosti jsou inspirovány doporučením týkajícím se postavení učitelů⁴⁷ a je třeba je chápat jako principy, které jsou detailněji rozebrány v dalších ustanoveních napříč právem České republiky. Též je nutno brát tyto práva a povinnosti v potaz při konstruování a úpravách vnitřních předpisů apod. Na tomto místě s ohledem na výše uvedený výčet je třeba akcentovat zákoník práce nabízející pedagogickému pracovníkovi jako zaměstnanci možnosti bránit se porušení jeho práv stanovených školskou legislativou, například: „...odmítnout výkon práce, o níž má důvodně za to, že bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje jeho život nebo zdraví, popřípadě život nebo zdraví jiných fyzických osob.“⁴⁸ Zaměstnanec může též využít dalších nástrojů, jako je stížnost vyplývající z pracovněprávních vztahů (zainteresování odborové organizace či zástupce pro oblast ochrany a bezpečnosti zdraví při práci, §276 odst. 9 zákoníku práce), nebo prostředky obrany proti nespravedlivému hodnocení. Naopak pedagogický pracovník má sice právo, aby nebylo neprofesionálně zasahováno do jeho činnosti, nicméně zákon stanoví prostředky zásahu po právu. Tím je například právo vedoucího zaměstnance v §11 zákoníku práce, které mu dává pravomoci spočívající v určování pracovní náplně a přidělování úkolů k tomu nutným podřízeným zaměstnancům, organizaci, řízení a dohledu nad jejich prací, včetně vydávání závazných instrukcí k tomuto účelu určených (pro ředitele školy a jeho pravomoci obecně je §11 zákoníku práce esenciální ve spojení s §164 školského zákona). Je důležité ještě poznamenat, že

⁴⁵ Ibid.

§ 22a školského zákona.

⁴⁶ *Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, nedatováno. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Pomucka_k_nove_zakotvenym_pravam_a_povinnostem_pedagogickych_pracovniku_1.pdf. [citováno 2024-04-11].

⁴⁷ Doporučení týkající se postavení učitelů přijaté 5. října 1966 v Paříži na Mimořádné mezivládní konferenci o postavení učitelů. Online, 2015. IS MUNI. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2015/XS092/charta_ucitelu.pdf [citováno 2024-04-11].

⁴⁸ § 106 odst. 2, věta první, zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2023-11-30].

přestupky v oblasti bezpečnosti práce mohou být sankciovány dle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.⁴⁹

Vložení všeobecně formulované právní úpravy týkající se přímo práv a povinností pedagogických pracovníků se setkalo i s kritikou. Podle jednoho z autorů se jedná o: „... zcela nesystémovou právní úpravu, která postrádá jakékoliv propojení s pracovníprávním pojetím práv a povinností zaměstnanců škol, jak vyplývají ze zákoníku práce a dalších pracovníprávních předpisů.“⁵⁰ Konkrétně je této úpravě vyčítána její nadbytečnost, neefektivnost a v určitých případech též škodlivost. Například ustanovení §22a, odst. a) (zajištění podmínek potřebných pro výkon pedagogické činnosti) je možno dovodit z obecné právní úpravy občanského zákoníku, potažmo trestního zákoníku. Navíc neexistuje žádné ustanovení školského zákona, které by obsahovalo sankce v případě porušení těchto práv. Ustanovení §22a, odst. d) týkající se školské rady je též nadbytečné a neefektivní, jelikož již vyplývá z §167 školského zákona. Vhodným příkladem problematičnosti je i ustanovení §22a, odst. b) vztahující se k právu nezasahovat do pedagogické činnosti, jelikož může způsobovat interpretační obtíže. Toto ustanovení totiž působí pouze s ohledem na třetí osoby, například vůči zákonným zástupcům studujících, studujícím bez plné svéprávnosti, zřizovatelům škol apod. Avšak v případě vedoucích zaměstnanců zaměstnavatele či České školní inspekce (dále jen „ČŠI“) nemůže být rozporováno právo intervence do přímé pedagogické činnosti, pokud je tak třeba činit v souvislosti s jejich pravomocemi, které plynou z ustanovení školského zákona (§164 a §174).⁵¹

Výše demonstrativně uvedené podzákoně právní předpisy týkající se školství a práv a povinností pedagogických pracovníků poukazují na náročnost právní úpravy tohoto segmentu a potřebu konkretizace ustanovení v zákonech upravujících české školství. Většina relevantních podzákoných právních předpisů rozvádí ustanovení školského zákona (skrže jeho zmocňující ustanovení v §19), některé pak ZoPP či zákoník práce.

Vnitroresortní předpisy MŠMT jsou interními normativními směrnici, které stanovují práva a povinnosti pouze v rámci veřejné správy skrže vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Tyto předpisy jsou závazné pro vydávající úřady a subjekty (úřady, orgány, státní příspěvkové

⁴⁹ Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, nedatováno. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Pomucka_k_nove_zakotvenym_pravam_a_povinnostem_pedagogickych_pracovniku_1.pdf. [citováno 2024-04-11].

⁵⁰ VALENTA, Jirí. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 79.

⁵¹ Ibid.

organizace apod.).⁵² Z názvů výše uvedených vnitroresortních předpisů MŠMT lze usuzovat, že jejich cílem je konkretizace široké škály zákonných, a i podzákonných práv a povinností a usnadnění orientace v různých situacích, se kterými se pedagogičtí pracovníci potýkají při výkonu své profese, jako je například šikana.

RVP jakožto vnitroresortní předpisy MŠMT jsou zaměřené především na příslušné školy a školská zařízení. Tyto programy slouží jako závazný rámec pro tvorbu ŠVP. Definují obligatorní obsah, rozsah, podmínky edukace studujících, jako jsou délka a obligatorní obsah edukace, organizace, podmínky průběhu a zakončení procesu edukace, podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví studujících (dále jen „BOZ“) apod. Dále jsou závazným instrumentem pro evaluaci výsledků edukace studujících, vytváření studijních materiálů a základem pro určení výše finančních prostředků ze státního rozpočtu.⁵³

Nejnižším pomyslným stupněm úpravy práv a povinností pedagogických pracovníků jsou interní předpisy závazné pouze v rámci škol a školských zařízení, tedy pro své tvůrce (ředitel školy), zaměstnance a studující. Jaké subjekty v rámci škol a školských zařízení jsou jimi zavázány, záleží na typu interního předpisu a zákoně, který k vydání zmocňuje. Pro získání závazného charakteru postací, pokud jsou sděleny odpovídajícím způsobem osobám, kterých se týkají. Též je třeba, aby byly v souladu s právními předpisy a vydány písemně.⁵⁴ Tvůrcem těchto dokumentů je především ředitel školy, jehož povinností je organizovat a koordinovat správný chod školy, z čehož plyne také povinnost vydávat řady, směrnice, pokyny apod.⁵⁵ Jedním ze zdrojů k oprávnění ředitele školy vydávat interní předpisy je samozřejmě zákoník práce. Ten obsahuje ustanovení udělující vedoucím zaměstnancům generální zmocnění k tvorbě závazných pokynů na poli pracovněprávně právním skrze „*oprávnění stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné*

⁵² *Vnitřní předpisy ve zkratce*. Online. Ministerstvo vnitra ČR, 2008. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/vnitri-predpisy-ve-zkratce.aspx>. [citováno 2024-04-11].

⁵³ RIGEL, Filip. § 4 [Rámcové vzdělávací programy]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání, s. 40-41.

Školský zákon: komentář. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-550-3.

ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020. Nový Bydžov: aTre, 2020, s. 5 a 29.

⁵⁴ HAVELKA, František. *Vnitřní předpisy ve školství z pohledu legislativy – shrnutí*. Online. Škola Profi, 24.1.2022. Dostupné z: <https://www.skolaprofi.cz/33/vnitri-predpisy-ve-skolstvi-z-pohledu-legislativy-shrnuti-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eg8Fp49xLJwTFaOiUrIsfzTsrF327L85mg/>. [citováno 2024-04-11].

⁵⁵ MIKÁČ, Jan a PUŠKINOVÁ, Monika. *Vnitřní předpisy, směrnice a řady ve školství: návody, správná i chybná řešení, vzory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6, s. 240.

pokyny.⁵⁶ Zákoník práce tak umožňuje vydávat vedoucím zaměstnancům interní předpisy k upřesnění pravidel týkajících se zaměstnanců, například ve vztahu ke stravování, paušalizaci cestovních nákladů, poskytování náhrad za opotřebení vlastních předmětů atd. Konkrétním příkladem může být organizační řád či vnitřní platový předpis.⁵⁷

Dalším zdrojem oprávnění pro vydávání interních předpisů je školský zákon, který ředitele školy a školského zařízení (např. školní družina či školní jídelna) zmocňuje k vydání školního řádu a vnitřního řádu. Jedná se o elementární instrument k určení konkrétních povinností studujících a zákonných zástupců, který poskytuje základní právní jistotu pedagogickým pracovníkům, že mohou v případě porušení školního řádu (vnitřního řádu) užít nástroje dle platných právních předpisů. Školní (vnitřní) řád nadále obsahuje pravidla týkající se provozu a vnitřního režimu školy nebo školského zařízení, podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví studujících, pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání (ve spojení s §4 vyhlášky o středním vzdělávání), pravidla pro individuální vzdělávání, podmínky pro omlouvání nepřítomnosti studujících apod.⁵⁸

V neposlední řadě je třeba pro účely této práce uvést některé další interní předpisy. MŠMT na základě zmocnění v zákoníku práce vydalo vyhlášku stanovující pracovní řád.⁵⁹ Rozvádí tak úpravu pracovního řádu v zákoníku práce a stanovuje konkrétní práva a povinnosti zaměstnanců škol a školských zařízení zřízených ministerstvem, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí. Aspekty, kterým se tato vyhláška věnuje jsou postup související se skončením pracovního poměru (i vedoucích zaměstnanců), pracovní doba pedagogických pracovníků, čerpání dovolené, volno k samostudiu a dohled nad studujícími.⁶⁰ V dnešní době již však není tato vyhláška tak zásadní vzhledem k doplnění obdobné úpravy práv a povinností do ZoPP. Primárně došlo k doplnění ustanovení do ZoPP týkající se pracovní doby pedagogických pracovníků. Nadále nicméně zůstává nedílnou částí české školské legislativy. Je třeba ještě dodat, že tato vyhláška nezamezuje zaměstnavatelům ve školství vydávat své vlastní pracovní řády vedle výše uvedeného pracovního

⁵⁶ § 11 věta první a §305, odst. 1, zákoníku práce.

PROCHÁZKA, Jan. § 11 [Vedoucí zaměstnanci]. In: VALENTOVÁ, Klára, PROCHÁZKA, Jan, JANŠOVÁ, Marie, ODROBINOVÁ, Veronika, BRŮHA, Dominik a kol. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4. ISBN 978-80-7400-951-8, s.31-32.

⁵⁷ MIKÁČ, Jan a PUŠKINOVÁ, Monika. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství: návody, správná i chybná řešení, vzory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6, s. 240.

⁵⁸ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 106.

⁵⁹ § 306 odst.5, zákoníku práce.

⁶⁰ Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2024-12-09].

řádu při splnění podmínek bezrozpornosti s právními předpisy a neukládání nových povinností z právních předpisů nevyplývajících.⁶¹

Dalšími interními dokumenty vydávanými ředitelem školy jsou provozní řády (např. venkovních hracích ploch, tělocvičny), vnitřní řády odborných učeben, směrnice/řády škol v přírodě, lyžařského výcvikového kurzu, plaveckého výcviku, školních výletů a jiných mimoškolních akcí, směrnice pro spolupráci školy s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a Policií ČR, ŠVP a mnoho dalších (povinná dokumentace školy je uvedena v §28 školského zákona). Provozní řády jsou legislativně upraveny ZOVZ a vyhláškou o hygieně. Ta se též věnuje vnitřním řádům odborných učeben.⁶²

Cílem této kapitoly bylo vytvořit přehled relevantních právních předpisů, které se dotýkají pedagogických pracovníků a jejich profesní náplně a následně identifikovat obsah takových právních předpisů ve vztahu k právu a povinnostem středoškolských učitelů a vedoucích pedagogických pracovníků. V rámci právní úpravy středoškolské pedagogické profese, která je hlavním tématem této kapitoly, byly nejprve hierarchicky, dle právní síly, vyjmenovány relevantní právní předpisy, dále rámcově definován jejich obsah a následně zhodnoceny jednotlivé vztahy mezi některými z nich tak, aby bylo možno dobře porozumět, z čeho se bude v rámci této práce v dalších kapitolách vycházet. ZoPP a školský zákon tvoří základní právní rámec českého školství, sledují však jiné cíle. Školský zákon je více zaměřen na organizační strukturu školství, ZoPP se více věnuje jednotlivým právům a povinnostem osob působících ve školství. Též je důležité si uvědomit, že ZoPP může upřesnit práva a povinnosti pedagogických pracovníků stanovené ve školském zákoně a fungovat jako *lex specialis*. Základním „stavebním kamenem“ pracovněprávní problematiky středoškolské pedagogické profese je však stále zákoník práce.

Velké množství podzákoných právních předpisů v oblasti školství a práv pedagogických pracovníků mají za cíl konkretizovat ustanovení obsažená v hlavních zákonech, jako je školský zákon, ZoPP nebo zákoník práce. Vyhláška stanovující pracovní řád vydaná MŠMT na základě zmocnění v zákoníku práce stanovuje konkrétní práva a povinnosti zaměstnanců škol a školských zařízení zřízených veřejným zřizovatelem. Tato vyhláška nezamezuje zaměstnavatelům ve

⁶¹ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 885-886.

⁶² HAVELKA, František. *Vnitřní předpisy ve školství z pohledu legislativy - shrnutí*. Online. Škola Profi, 24.1.2022. Dostupné z: <https://www.skolaprofi.cz/33/vnitri-predpisy-ve-skolstvi-z-pohledu-legislativy-shrnuti-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eg8Fp49xLJwTFaOiUrIsfzTsrF327L85mg/>. [citováno 2024-04-11]. MIKÁČ, Jan a PUŠKINOVÁ, Monika. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství: návody, správná i chybná řešení, vzory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6, s. 240.

školství vydávat své vlastní pracovní řády vedle tohoto „standardizovaného“ pracovního řádu. Vnitroresortní předpisy MŠMT stanovují práva a povinnosti ve veřejné správě mezi nadřízenými a podřízenými (právnícká osoba vykonávající činnost školy a MŠMT). Vnitroresortním předpisům MŠMT a jejich důležitému charakteru, primárně pro bezpečnost a ochranu zdraví, bude věnována pozornost v další kapitole této práce). Programy RVP jsou zaměřeny na školy a školská zařízení a slouží jako rámec pro tvorbu ŠVP, stanovují obsah, rozsah a podmínky vzdělávání. Interní předpisy, závazné pouze v rámci škol a školských zařízení, jsou vydávány ředitelem školy na základě zmocnění v zákoníku práce a školském zákoně. Interní předpisy upřesňují pravidla týkající se zaměstnanců, studujících a provozu školy a jejich správné nastavení je zásadní pro vytvoření efektivního a fungujícího systému, který poskytuje ochranu všem aktérům. Konkrétnější obsah relevantních právních předpisů a z nich plynoucích konkrétních práv a povinností pedagogických pracovníků bude rozveden v dalších kapitolách této práce.

Dalším cílem bylo podívat se hlouběji na nové ustanovení školského zákona týkajícího se práv a povinností pedagogických pracovníků a zhodnotit jeho dopady, přičemž kritika byla na místě. Celkově lze konstatovat, že i přes existenci ochranných opatření může tato právní úprava působit nadbytečně, neefektivně a setkala se s kritikou. Kritizována byla právě zmíněná nadbytečnost, jelikož ustanovení nelze efektivně vymáhat a lze jejich obsah vyčíst i z dalších ustanovení právního řádu.

1. 3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství

BOZ je zásadní úpravou obsaženou ve školském zákoně, podzákonných právních předpisech a dalších vnitroresortních předpisech MŠMT (RVP pro gymnázia, metodiky apod.). Školský zákon definuje BOZ (jako zajištění fyziologických potřeb studujících a předcházení sociálně patologických jevů) a rámcově stanovuje, jakým způsobem jej docílit s odkazem na další podzákonné předpisy (například skrze poskytnutí relevantních informací k zajištění BOZ, evidenci úrazů atd.). Jedná se primárně o povinnost ředitele zajistit kontinuální BOZ, a to nejen v průběhu vyučování a na půdě školy, ale při všech činnostech, které jsou v rámci školy či školního zařízení organizovány (exkurze, kurzy apod.) s tím, že je nutné definovat časový rámec, během něhož je škola odpovědná za zajištění BOZ. Opět je třeba připomenout klíčový nástroj pro zajištění BOZ a ochranu pedagogických pracovníků v případě úrazu či jiné škodné události, kterým je školní řád a správná formulace práv a povinností studujících, jejich zákonných zástupců a pedagogických pracovníků v něm (a dále jeho zveřejnění na odpovídajícím místě a seznámení všech dotčených s jeho obsahem včetně zákonných zástupců).⁶³ BOZ, jeho rozpracování, implementování a dodržování je jedním z generálních cílů vzdělávání dle školského zákona, musí být tedy zapracován do vzdělávacích programů, z čehož plyne důležitost informovanosti a konfrontace studujících s touto problematikou.⁶⁴ Je též důležité si uvědomit, že bezpečnost a ochrana zdraví ve školství a opatření přijímaná k jejich naplnění jsou dvakrát více komplikovanější než v jiných oblastech vzhledem k tomu, že kromě pedagogických pracovníků (zaměstnanců) se na půdě škol a školských zařízení pohybují též hlavní subjekty edukace, a to studující.

Problematika BOZ je velmi úzce spojena s prevencí rizik. Prevence rizik tkví v neustálém vyhledávání a zajišťování potenciálních bezpečnostních rizik, jakož i v přípravě a implementaci postupů sloužících k vyvarování se před takovými riziky. Při přípravě postupů BOZ zahrnujících prevenci rizik jsou zásadními předměty úpravy (nikoliv výlučně) potenciální rizika pro zdraví, život a vlastnictví studujících při studiu, a to v konkrétních předmětech, při pohybech studujících v rámci i mimo školní zařízení apod. (například organizace školních akcí mimo školu). Je též nutné

⁶³ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 99-100.

⁶⁴ KATZOVÁ, P. § 129. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. Online. Wolters Kluwer ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-02-17].

přihlédnout k zásadním faktorům, jako je věk a vyspělost studujících spolu s jejich zdravotním stavem atd.⁶⁵

Prevence rizik je nejobecněji upravena, a to ve vztahu k odpovědnosti za škodu, v občanském zákoníku. Ten vymezuje tzv. prevenční povinnost a s tím spojenou povinnost škol a školských zařízení postupovat tak, aby nebyla způsobena nedůvodná újma na životě, zdraví a vlastnictví – v případě této práce – studujících. Prevenční povinnost je dále ve vztahu ke studujícím ukotvena ve školském zákoně (§29 - BOZ). Naopak nejkonkrétněji by prevenční povinnost měla být rozvedena v interních předpisech školy či školského zařízení – ve školním řádu (§30 školského zákona), provozním řádu (§7 odst.2 ZOVZ) a pracovním řádu (Vyhláška stanovující pracovní řád).⁶⁶ Zásadním nástrojem v oblasti prevence rizik bude seznámení zaměstnanců a studujících se školním řádem a dalšími interními předpisy (práce v odborných učebnách apod.) spolu s poučením studujících. Též je třeba zmínit i úpravu prevence rizik (a s tím související bezpečnost a ochranu zdraví při práci (dále jen „BOZP“) v zákoníku práce, jelikož odpovědnost na poli školství (včetně studujících) je zahrnuta v zákoníku práce. Z toho důvodu se úprava prevence rizik v zákoníku práce subsidiárně použije i na studující (primární úpravou je školský zákon). Zaměstnavatel by měl usilovat o eliminaci rizik nebo minimalizaci rizik neodstranitelných spojených s provozováním své činnosti a s pracovní náplní svých zaměstnanců tak, aby opatření směřující k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví byla efektivně implementována do každodenního fungování na pracovišti.⁶⁷ Vzhledem k tomu, že se v ostatních právních předpisech vztahujících se na studující nevyskytuje právě zmíněná minimalizace působení rizik neodstranitelných, jedná se o subsidiární doplnění úpravy prevence rizik, které by mohlo pomoci redukovat odpovědnost subjektů v odpovědnosti za prevenci rizik a BOZ.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.2. Právní úprava pedagogických pracovníků, vnitroresortní předpisy jsou závazné pouze v rámci veřejné správy skrze vztahy nadřízenosti a podřízenosti, nejedná se tedy o obecně závazné právní předpisy. Metodický pokyn BOZ a minimální standard bezpečnosti jsou vnitroresortní předpisy MŠMT, které hlouběji rozpracovávají problematiku BOZ a prevence rizik zakotvenou ve výše uvedených právních předpisech. Tyto

⁶⁵ Školství - BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI. Online. Znalostní systém prevence rizik v BOZP, 2023. Dostupné z: <https://zsbozp.vubp.cz/bezpecnost-a-ochrana-zdravi-pri-praci>. [citováno 2024-04-11].

⁶⁶ PUŠKINOVÁ, Monika a Adam HLAVÁČ. Škoda způsobená žákovi nebo studentovi a účastníkovi školského zařízení. Online. Řízení školy, 15. 2. 2015. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/pracovni-situace/skoda-zpusobena-zakovi-nebo-studentovi-a-ucastnikovi-skolskeho-zarizeni.zs-706.html>. [citováno 2024-04-11].

⁶⁷ § 102. In: HŮRKA, P., RANDLOVÁ, N., DOLEŽÍLEK, J., ROUČKOVÁ, D., VYSOKAJOVÁ, M., DOUDOVÁ, S., KOŠNAR, M., HORNA, V. a kol. Zákoník práce: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO262_2006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-04-09].

vnitroresortní předpisy jsou platné pouze pro školy zřizované MŠMT, nicméně mohou je podpůrně používat i jiné školy zapsané ve školním rejstříku. Minimální standard bezpečnosti má za cíl poskytnout školám a školským zařízením vodítko ke správnému a efektivnímu zajištění BOZ (tedy fyzické a duševní bezpečnosti studujících), avšak vztahuje se pouze na pozemky škol a školských zařízení (nikoliv školní akce mimo tyto prostory). Skládá se z doporučení týkajících se prostorového zajištění (např. zabezpečení vstupů do prostor školy a školských zařízení), technického charakteru (např. funkční technické osvětlení), lidských zdrojů (např. zastupitelnost zaměstnanců vykonávajících dohled nad studujícími) a doporučení upravujících vnitřní předpisy (např. informování studujících a zákonných zástupců a změnách ve školním řádu). Z hlediska systému prevence rizik pak doporučuje postup, který primárně předchází krizovým situacím skrze proaktivní opatření, v případě krizové situace ji rychle a účinně řeší a následně vyhodnocuje takové situace a vypracovává plány, aby se v budoucnu identická či podobná krizová situace neopakovala.⁶⁸

Metodický pokyn BOZ, ačkoliv z roku 2005, je stále aktuální a cenný pomocník při tvorbě a průběžném zajišťování podmínek pro BOZ. Oproti minimálnímu standardu bezpečnosti se vztahuje i na školní akce konané mimo školní prostory (minimální standard bezpečnosti reagoval na určité tragické události ve školních prostorách). Cílem tohoto dokumentu je upozornit na nejdůležitější aspekty BOZ těch právních předpisů, které specifikují konkrétní povinnosti v oblasti BOZ s důrazem na dohled nad studujícími. Též doporučuje postup pro při zajišťování BOZ při výchově a edukaci studujících.⁶⁹ Tento vnitroresortní předpis je důležitý především proto, jelikož obsahuje definici pojmu úraz studujícího (školní úraz).

Výše uvedená definice je demonstrativní (formulace se slovem zejména) a vzhledem k druhu předpisu, ve kterém je obsažena, nemůže nahradit legislativní nedostatek absence definice školního úrazu ve školních předpisech. Na základě demonstrativního charakteru definice lze říci, že pojem úraz studujícího se vztahuje k plnění povinností souvisejících s procesem výchovy a edukace, jakož i dalších povinností/úkolů konaných na základě pokynů pedagogického

⁶⁸ *Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – minimální standard bezpečnosti, č.j. 1981/2015-1.* Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/minimalni-standard-bezpecnosti-a-vyhlaseni-neinvesticniho> [citováno 2024-04-09].

⁶⁹ *Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT č.j. 37 014/2005-25.* Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2005. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-k-zajisteni-bezpecnosti-a-ochrany-zdravi-deti-zaku-a-studentu-ve-skolach-a-skolskych-zarizenich-zrizovanych-ministerstvem-skolstvi-mladeze-a-telovychovy> [citováno 2023-04-09].

pracovníka, činnost studujících pro školu z vlastních podnětů nebo z podnětů dalších studujících, pokud k ní není třeba speciální povolení či v rozporu se zákazem školy. Učební plány a učební osnovy, kromě školního řádu a případně dalších školních bezpečnostních předpisů, jako je poplachový a evakuační plán a plán požární ochrany, určují také rozsah povinností vyplývajících ze edukativně-výchovné činnosti školy. Konečně tato skupina zahrnuje také všechny typy úrazů, které studující utrpí v důsledku neopatrného chování jiných studujících (zakopnutí o úmyslně nataženou nohu jiného studujícího ve třídě cestou na toaletu, zranění při rvačce ve třídě apod.). Rovněž pokrývá neúmyslné úrazy, které se stanou při hodinách tělocviku, uklouznutí, jiné pády atd.⁷⁰

Metodický pokyn BOZ obsahuje též úpravu vztahující se akcím konaným mimo školské prostory. Jedná se o úpravu BOZ v rámci činností, jako je výuka plavání, lyžařský výcvik, sportovně turistický kurz, zahraniční výjezd apod. Pro úplnost je třeba uvést, že k BOZ se vyjadřuje též vyhláška o středním vzdělávání, a to konkrétně při stanovování počtu a velikosti skupin tvořených z různých tříd napříč ročníkem i ročníky, kdy ředitel školy musí vzít v potaz požadavky na BOZ a také při praktickém vyučování, kdy smlouva týkající se nastavení praktického vyučování má obsahovat také opatření k BOZ, a to včetně ochrany studujících (ochranné pracovní prostředky) a zajištění požadavků na hygienu.⁷¹

Zásadním prostředkem k docílení efektivní BOZ na poli školství je dohled nad studujícími. Ten má v rukách po koncepční stránce ředitel školy, který dle školského zákona „*odpovídá za zajištění dohledu nad dětmi a nezletilými žáky ve škole a školském zařízení.*“⁷² Toto ustanovení je dále rozpracováno ve vyhlášce stanovující pracovní řád, která obsahuje povinnost ředitele školy nebo školského zařízení stanovit a vymezit provádění dohledu nad studujícími, a to s přihlédnutím ke konkrétním aspektům jako je věk studujících, jejich rozumová vyspělost, rizika jednotlivých aktivit apod. Dále stanovuje, kdy konkrétně je pedagogický pracovník povinen vykonávat dohled (přestávky, přemísťování do školní jídelny, před vyučovací hodinou, při akcích konaných mimo školu apod.)⁷³ Problematiku dohledu nad studujícími též upravuje metodický pokyn BOZ. Je na řediteli školy nebo školského zařízení, jakým způsobem vyhodnotí veškeré aspekty a rizika dané

⁷⁰Školní úrazy a jejich odškodňování. Online. BOZP Info.cz, 25.02.2019 Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/skolni-urazy-jejich-odskodnovani>. [citováno 2023-04-09].

⁷¹ § 2 odst. 5, písm. a) a § 12, písm. g), vyhlášky č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2023-12-09].

⁷² § 164 odst.1, písm. h), školského zákona.

⁷³ § 6 odst. 1, 2, 3 a 4, vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2023-12-09].

činnosti a na základě toho stanoví odpovídající dohled (např. na méně rizikovou aktivitu, jako je dozor na chodbě, je třeba méně opatření než při plaveckém výcviku).⁷⁴

Své místo má v rámci problematiky BOZ a prevence rizik RVP pro gymnázia jakožto vnitroresortní předpis MŠMT. Aspekty BOZ a prevence rizik v něm obsažené nejsou tak podrobné jako v metodických materiálech představených výše, nicméně poskytuje dobrý základ pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví studujících i pedagogických a jiných pracovníků školy. RVP pro gymnázia se věnuje problémům, jako je šikana, násilí a užívání návykových látek, respektování norem prevence (instruování studujících), vhodnému režimu vyučování adekvátnímu k věku studujících apod.⁷⁵ Zajímavé je zajišťování: „*Optimální korelace mezi vzdělávacími potřebami žáků a pedagogickým úsilím učitelů, všestranný prospěch žáka je hlavním faktorem v přípravě a realizaci činností ve škole.*“⁷⁶ Takových ustanovení s deklaratorním charakterem obsahuje RVP pro gymnázia více, tedy ustanovení které lze jen těžko vymáhat a jejichž obsahem je „filosofické“ směřování gymnázia. Nicméně není na škodu, aby se taková ustanovení též dostala do povědomí pedagogických pracovníků, kteří se budou následně snažit o jejich dodržování a vytváření lepšího prostředí školy.

Ve vztahu k dohledu nad studujícími je třeba zmínit, že zajišťování BOZ a prevence rizik je povinností ve vztahu ke všem studujícím a zletilost studujících proto v tomto hledu nehraje roli. Toto však může být zaměňováno pouze s jednou formou BOZ, a to výše popsaného dohledu. Ředitel školy či školského zařízení je povinen zajistit dohled pouze nad nezletilými studujícími dle školského zákona. Dalšími prostředky pro BOZ (a prevence rizik) pak jsou kromě dohledu poučení studujících a poskytování ochranných pomůcek při práci (např. plášť v laboratořích) apod.⁷⁷

Výše uvedenou povinnost ředitele školy nebo školského zařízení zajistit dohled nad studujícími je třeba chápat střídavě, tedy tak, že každý studující nemusí být ve všech okamžicích viděn a kontrolován. I přesto jde o choulostivou problematiku, jelikož pokud dojde ke vzniku

⁷⁴ KATZOVÁ, P. § 164 [Pravomoci ředitele]. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X, ANAG. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-02-08].

⁷⁵ Bod 11, podmínky bezpečnosti a hygieny duševní a fyzické práce, psychosociální podmínky, *přílohy k opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, č.j. MSMT-24248/2021-2 RVP pro gymnázia*. Online. Edu, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-_vyznacene_zmeny.pdf [citováno 2024-02-08].

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ PUŠKINOVÁ, Monika. § 29 [Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 18. ISBN 978-80-7400-550-3, s.162.

újmy, bude se samozřejmě zkoumat, zda byl zajištěn náležitý a dostatečný dohled.⁷⁸ Obecně je možné konstatovat, že svých povinností ředitel školy nebo školského zařízení dostal i přesto, pokud nebyl stanoven dohled nad studujícími v konkrétním případě (např. dojde k zjištění, že studující nebyl pod dohledem při házení si s míčem na hřišti). Na druhou stranu, za porušení povinností již může být považována situace, kdy ředitel školy nebo školského zařízení nestanoví náležitý dohled a některý ze studujících se například zraní. Důležité pak bude zkoumat, jestli bylo třeba stanovit náležitý dohled s ohledem na věk studujících a charakter dané aktivity.⁷⁹ Dohled, který stanoví dle svého uvážení ředitel školy nebo školského zařízení je následně vykonáván primárně pedagogickými pracovníky, a to v rámci jejich pracovní náplně a prací souvisejících s přímou pedagogickou činností.⁸⁰ Tato skutečnost bude mít vliv na potenciální riziko vzniku odpovědnosti pedagogických pracovníků.

Pro lepší ilustraci je možno uvést několik příkladů týkajících se prevence rizik a BOZ. K dohledu nad studujícími lze uvést problematiku opouštění školních prostor v průběhu vyučování. Obecně je možné, aby studující opustil školní prostory v průběhu vyučování, je však nutné, aby tato skutečnost byla zakotvena ve školním řádu. Dále je třeba soulad s ustanoveními školského zákona, mimo jiné řádné seznámení zákonných zástupců a studujících s pravidly, které se týkají právě opouštění školních prostor v průběhu vyučování. Odpovědnost školy v čase, kdy stále „probíhá vyučování“ (typicky volná hodina před odpoledním vyučováním), je výchozí (obecně aplikovatelná), pokud školní řád nestanoví jinak. Avšak v případě, že školní řád obsahuje pravidlo o přerušení výchovně-edukativní činnosti v určitý časový úsek a studující spolu se zákonnými zástupci byli s tímto řádně seznámeni, odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školy a případně dalších subjektů se neuplatní (náležitého dohledu se „zbavili“).⁸¹

Další názornou ukázkou spojenou s prevencí rizik je otázka legality testování studujících na přítomnost drog (i alkoholu) pedagogickými pracovníky. Vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku spadající do oblasti BOZ vyplývající z §29 školského zákona, je možné zakotvit povinnost studujících podrobit se zkoušce na drogy do školního řádu (vnitřního řádu) a zůstat v zákonných limitech (školní řád jako vnitřní předpis nesmí vybočit z limitů zákona). Lze tak činit

⁷⁸ KATZOVÁ, P. § 164 [Pravomoci ředitele]. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. Online. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO561_2004CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [citováno 2024-02-17].

⁷⁹ VALENTA, Jirí. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 99-100.

⁸⁰ KATZOVÁ, P. § 164 [Pravomoci ředitele]. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. Online. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO561_2004CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [citováno 2024-02-17].

⁸¹ VALENTA, Jirí. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 896.

i přesto, že dle zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek můžou výše uvedené testování činit jen subjekty a orgány zde vymezené, a to na základě pravidla „lex specialis derogat legi generali“.⁸² Jelikož je požívání alkoholu a užívání drog na středních školách relativně časté a jedná se o činitele, pod jejichž vlivem může být snadněji způsobena škoda, je toto preventivní opatření zásadní pro ochranu pedagogických pracovníků a studujících navzájem.

Zákaz kouření pro studující se vztahuje na veškeré školní prostory (vnitřní i venkovní) dle zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Je však třeba se ptát, zdali je tento zákaz možné aplikovat i na pozemky před školními prostory (např. park před školou), zejména pak na ty, které nejsou ve vlastnictví školy či školského zařízení. Tedy může pedagogický pracovník jdoucí kolem skupiny kouřících studujících zakázat takovou činnost? Nemůže. Samotný školní řád nebude dostačující v této situaci v případě, že pozemek bezprostředně přilehající není ve vlastnictví školy. Pokud se jedná o veřejné prostranství, lze po domluvě s obcí takový zákaz stanovit vyhláškou. Jediným nástrojem, který je přímo v rukách školy, je zákaz vycházení ze školy v průběhu výuky (včetně přestávek).⁸³ Další praktické ukázky týkající se BOZ a prevence rizik budou uvedeny v podkapitolách 1.4.2.–1.4.6 této práce.

Vzhledem k dalším kapitolám je třeba ještě zmínit, že odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školy za škodu není stanovena pouze v mezích BOZ a prevence rizik dle školského zákona, jelikož v takovém nastavení by byla brána v potaz pouze škoda týkající se zdraví studujících. Existují však další druhy škody, které je třeba mít na paměti, jako je škoda na majetku apod.⁸⁴

Závěrem této kapitoly lze konstatovat, že úprava BOZ je v rámci školské legislativy zásadní, a to jak z praktického hlediska vedení škol a školských zařízení, tak v rámci každodenního styku pedagogických pracovníků se studujícími. Hlavním subjektem odpovědným za zajištění BOZ je ředitel školy, který má povinnost kontinuálně zajišťovat BOZ studujících, jak během vyučování na půdě školy, tak i při všech dalších aktivitách organizovaných školou. Též je důležité reflektovat povinnost implementace pravidel BOZ do vzdělávacích programů a pracovat s touto problematikou efektivně ve školních řádech a dalších vnitřních předpisech školy.

⁸² Ibid, s. 102-103.

⁸³ Ibid, s. 104.

⁸⁴ KATZOVÁ, P. § 29. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. Online. Wolters Kluwer ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-02-17].

Problematika BOZ je úzce spojena s prevencí rizik, která spočívá v neustálé identifikaci a minimalizaci potenciálních bezpečnostních rizik pro studující a v implementaci postupů k jejich předejití. Zásadním nástrojem prevence rizik bude podrobné seznámení se zásadními předpisy a poučeními. Prevence rizik v zákoníku práce by mohla být pomocníkem k limitaci odpovědnosti za studující vzhledem k úpravě minimalizace rizik neodstranitelných, která v dalších školských předpisech absentuje. Klíčovým prostředkem BOZ a prevence rizik na poli školství je zajištění dohledu nad studujícími, a to především v rámci běžného vyučování, ale i při školních akcích mimo prostory školy či školského zařízení. Ředitelé škol mají povinnost stanovit a vymezit provádění dohledu nad studujícími s přihlédnutím k jejich věku, rozumové vyspělosti a charakteru konkrétní aktivity. Dohled je ředitel školy povinen stanovit pouze nad nezletilými, nicméně někdy je nástroj BOZ, tedy dohled, zaměňován s BOZ jako takovým. Dohled nemůže být chápán absolutně (nelze neustále kontrolovat všechny studující), nicméně i tak je ředitel školy do jisté míry na „tenkém ledě“ a v případě újmy na zdraví bude zkoumáno mnoho faktorů. Problematičnost BOZ a prevence rizik pak byla demonstrována na několika případech – zákazu kouření, testování návykových látek a opouštění budovy školy v průběhu přestávky či volné hodiny mezi dalšími vyučovacími hodinami.

Důležitým nástrojem jsou školní řády a interní předpisy, které upravují povinnosti studujících, zákonných zástupců a pedagogických pracovníků v oblasti BOZ. Vzhledem k právní úpravě je nezbytné zdůraznit význam minimálního standardu bezpečnosti a Metodického pokynu BOZ. Tyto dokumenty poskytují školám důležitá vodítka pro efektivní zajištění BOZ a prevenci rizik, a to v prostorách školy a v případě metodického pokynu BOZ i mimo ně (lyžařské kurzy apod.). Metodický pokyn BOZ poskytuje též definici školního úrazu, což může školám pomoci při přípravě předpisů týkajících se BOZ a prevence rizik. Též nelze opomenout RVP pro gymnázia, a to i přesto, že mnoho ustanovení tohoto dokumentu se zdají být „filosofického“ charakteru.

Vzhledem k pestrosti aktivit a mnoho různým činitelům na půdě školy je nezbytné flexibilně a rozvážně přistupovat k implementaci opatření BOZ a prevence rizik a neustále aktualizovat přístupy k ochraně zdraví a bezpečnosti studujících. BOZ a prevence rizik vyžadují spolupráci všech zúčastněných subjektů – od ředitelů škol a pedagogických pracovníků až po samotné studující a jejich zákonné zástupce tak, aby bylo zajištěno bezpečné a zdravé vzdělávacímu prostředí, které je nezbytné pro kvalitní vzdělávání. Spolupráce a zodpovědný přístup ulehčí a pomohou nejvíce zatíženému subjektu z hlediska odpovědnosti – řediteli školy.

1. 4. Odpovědnost ve školství

Problematika odpovědnosti zahrnuje širokou škálu právních předpisů a normativních směrnic, které regulují práva a povinnosti (vedoucích) pedagogických pracovníků, studujících a dalších aktérů ve školním prostředí. Tato kapitola má za cíl nastínit důležitost vybraných odpovědnostních právních vztahů, které jsou zásadní pro korektní fungování školství, a poskytnout pohled na vybrané klíčové aspekty této problematiky, primárně z hlediska dopadů na práva a povinnosti pedagogických pracovníků, nicméně pro správné pochopení odpovědnostních vztahů pedagogických pracovníků je třeba rozebrat i odpovědnost dalších subjektů ve školství. Na tuto problematiku bude nahlíženo hlavně z pohledu soukromého práva – občanského a pracovního. Obsahem této kapitoly bude však také trestněprávní odpovědnost. Správněprávní problematika bude nastíněna v kapitole 1.5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené.

1. 4. 1. Odpovědnost za škodu

Na začátek je nutno upozornit na problematiku terminologie. Významu slova škoda je vzhledem k nové terminologii občanského zákoníku a zastaralosti terminologie zákoníku práce třeba rozumět tak, že za škodu není považována pouze škoda majetková, ale i nemajetková újma na zdraví či životě studujícího, případně jiných právech osobnosti (důstojnost apod.). Dále již na tuto terminologickou zastaralost bude upozorňováno jen v situacích k tomu podstatných.

Vzhledem k tomu, že odpovědnost za škodu ve školním prostředí je rozsáhlým a komplexním problémem, je třeba vymezit základní vztahy tohoto druhu odpovědnosti:

1. Odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školy za škodu, kterou způsobila studujícím (dále jen „odpovědnost školy“);
2. Odpovědnost studujícího za škodu způsobenou právnické osobě vykonávající činnost školy, potažmo pedagogickému pracovníkovi (dále jen „odpovědnost studujících“);
3. Odpovědnost pedagogických pracovníků za škodu (dále jen „odpovědnost pedagoga“);⁸⁵
4. Odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školy či zřizovatele v případě neexistence právní subjektivity jako zaměstnavatele za škodu způsobenou pedagogickému pracovníkovi (dále jen „odpovědnost zaměstnavatele“);

⁸⁵ ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020. Nový Bydžov: aTre, 2020, s. 81.

5. Odpovědnost vedoucích pedagogických pracovníků za škodu– tento druh odpovědnosti je zahrnut v kapitole 1.5. Ředitel školy– kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené.

1. 4. 2. Odpovědnost školy

Zkraje je třeba vzpomenout, že v případě odpovědnosti školy je jejím nositelem právnická osoba vykonávající činnost školy nebo školského zařízení (v případě neexistence právní subjektivity zřizovatel školy).⁸⁶ Odpovědnost školy vyplývá primárně ze zákoníku práce, školského zákona a občanského zákoníku. Zákoník práce rozděluje odpovědnost školy na odpovědnost za škodu způsobenou při vyučování nebo v přímé souvislosti s vyučováním (dále jen „odpovědnost z vyučování“), jako je například škoda vzniklá studujícímu ve vyučovací hodině, a dále odpovědnost za škodu způsobenou účastníkovi školského zařízení při výchově mimo studium nebo v přímé souvislosti s výchovou (dále jen „odpovědnost z výchovy“), jako je například nemajetková újma (např. zlomená ruka) vzniklá při zájmovém vzdělávání (např. družina).⁸⁷

Vzhledem k tomu, že se tato práce pohybuje na poli práv a povinností osob působících na víceletých gymnáziích, byla na místě otázka, zdali se aplikují jak ustanovení zákoníku práce týkající se odpovědnosti základních škol za škodu způsobenou jejím studujícím (nižší stupeň vzdělávání – povinná školní docházka), tak i ustanovení upravující odpovědnost středních škol za škodu způsobenou jejím studujícím (vyšší stupeň vzdělávání – po ukončení povinné školní docházky). Odpověď je taková, že neaplikují. Odpovědnost školy je u středních škol nastavena jako odpovědnost za škodu, ke které došlo porušením povinností vyplývajících z práva či úrazem při studiu ve škole nebo v přímé souvislosti se studiem (např. škola má povinnost dodržovat bezpečnostní preventivní opatření a tím, že porušila tuto povinnost, vznikne studujícímu majetková újma v podobě ztráty věci). V případě základních škol pak jako odpovědnost za škodu bez dalšího, tedy odpovědnost za škodu se aplikuje vždy a nemusí tak dojít k porušení právních povinností nebo úrazu jako u odpovědnosti střední školy za škodu (např. studující se otráví a vznikne mu tak nárok na náhradu nemajetkové újmy bez ohledu na to, zda byla či nebyla dodržena preventivní hygienická opatření ze strany školy). Postačí pouze vznik škody jako takové (tedy i

⁸⁶ POSPÍŠILOVÁ, Barbora. *Základní škola a její odpovědnost*. Online. Právo pro všechny, ©2022. Dostupné z: <https://www.pravoprovsechny.cz/clanky/skola-skoda-dite/>. [citováno 2024-04-11].

Odpovědnost škol a školských zařízení za škodu způsobenou žákům. Online. Zsbozp, nedatováno. Dostupné z: <https://zsbozp.vubp.cz/odpovednost-skol-a-skolskych-zarizeni-za-skodu-zpusobenou-zakum#:~:text=Pro%20případ%20odpovědnosti%20za%20škodu,odcizení%2C%20pojištění%20elektronických%20zařízení%20apod.> [citováno 2024-04-11].

⁸⁷ § 391 odst. 2 a 3, zákoníku práce.

nemajetkové újmy, např. na životě, cti apod.).⁸⁸ Z toho lze vyvodit, že studující stejného věku na základní škole a střední škole je v jiném režimu ochrany ve vztahu k odpovědnosti školy. Pro autora této práce jde o poměrně zarážející právní konstrukci, která vytváří velké rozdíly mezi studujícími stejného věku na jiných typech škol. Záměrem zákonodárce pro takové uchopení této problematiky mohlo být přesvědčení, že studující bez ohledu na svůj věk jsou na středních školách považováni za vyspělejší dle ustanovení občanského zákoníku o rozumové a volní vyspělosti v rámci právního jednání nezletilých.⁸⁹

Vyučování lze definovat skrze takové aktivity, jaké zajišťují edukaci a výchovu na základě ŠVP. Typicky se bude jednat o průběh vyučovacích hodin v rámci školy nebo vyučování na exkurzích mimo školu jako takovou. Přímo souvislost s vyučováním mají potom takové činnosti, které navazují na vyučování nebo mu předchází či jsou mezi ním, zejména přestávky, přesuny v rámci školy apod.⁹⁰ Odpovědnost z vyučování má trochu rozdílný režim oproti odpovědnosti z výchovy. U odpovědnosti z vyučování se jedná o odpovědnost za škodu, která studujícím vznikla v návaznosti na nedodržení povinností stanovených právem nebo úrazem při teoretickém či praktickém studiu ve škole nebo v přímé souvislosti se studiem, tedy taková odpovědnost, jaká je popisována výše u středních škol.⁹¹ Úraz je v tomto případě třeba klasifikovat jako odpovědnost za nemajetkovou újmu, opět vzhledem k terminologické zastaralosti a také vzhledem k výše uvedenému.⁹² Naopak co se týče odpovědnosti z výchovy (například zájmová edukace), zde se postupuje dle obdobných pravidel jako u odpovědnosti školy v případě základních škol zmíněné výše, tedy odpovědnost za škodu bez dalšího.⁹³

Ochrana studujících na základní škole je tak v rámci odpovědnosti za škodu vyšší, jelikož postačí vznik vlastní škody. Jde o odpovědnost objektivní přísnou, kdy není ani třeba, aby došlo k porušení povinností stanovených právem, a liberace není příliš častá. Naopak v případě středních škol je na místě odpovědnost subjektivní, avšak pouze v případě škody (myšleno majetkové újmy). Musí tak být prokázáno zaviněné porušení povinností ze strany školy. V opačném případě (nemajetková újma) platí stejná odpovědnostní pravidla jako v případě základních škol/nížších

⁸⁸ § 391 odst. 2 a 3, zákoníku práce.

⁸⁹ § 31, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2024-04-11].

⁹⁰ PUŠKINOVÁ, Monika a Adam HLAVÁČ. *Škoda způsobená žákovi nebo studentovi a účastníkovi školského zařízení*. Online. Řízení školy, 15. 2. 2015. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/pracovni-situace/skoda-zpusobena-zakovi-nebo-studentovi-a-ucastnikovi-skolskeho-zarizeni.zs-706.html>. [citováno 2024-04-11].

⁹¹ § 391 odst.3, zákoníku práce.

⁹² VALENTA, Jirí. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 101.

⁹³ § 391 odst. 2, věta druhá a odst. 3, věta druhá, zákoníku práce.

stupňů víceletých gymnázií – objektivní odpovědnost s nepříliš častým vyviněním se.⁹⁴ S tímto názorem se neztotožňují všichni autoři. Dle jiných je odpovědnost školy bez ohledu na druh školy kompletně odpovědností objektivní bez možnosti liberace.⁹⁵ A dle dalších autorů, pokud se podaří střední škole doložit, že byla dodržena všechna opatření směřující k zajištění bezpečnosti (dodržení pravidel ze strany vyučujícího a seznámení studujících s bezpečnostními pravidly) a škoda nemohla být rozumně předvídána (i pokud k ní došlo při vyučování), má možnost se z odpovědnosti školy liberovat celkově.⁹⁶

Ustanovení upravující odpovědnost školy je třeba vidět nikoliv izolovaně, ale v kontextu celého zákoníku práce (případně občanského zákoníku), je proto nutné vzít v potaz i ostatní ustanovení upravující odpovědnost za škodu vycházející z porušení povinností stanovených právem nebo odpovědnost za škodu vycházející z úrazu při práci.⁹⁷ Lze tak například posoudit nemajetkovou újmu studujícího jako pracovní úraz zaměstnance, kdy zaměstnavatel bude odpovědný za škodu, která měla příčinu v pracovním úrazu, a to pokud škoda vznikla v rámci pracovní náplně či ve vztahu k ní. Jde o zaměstnavatelovu objektivní odpovědnost (odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školy), která nastává i pokud byly dodrženy právní povinnosti ze strany zaměstnavatele s výjimkou zproštění.⁹⁸ Záleží tak na mnoha faktorech a problematika charakteru odpovědnosti školy musí být důsledně rozebrána v každém jednotlivém případě s ohledem na jeho specifika.

Otázkám odpovědnosti školy se věnuje také školský zákon skrze BOZ. Konkrétně jde o §29 školského zákona, který má za cíl předcházet vzniku odpovědnosti a zajistit nezbytné kroky k bezpečnému vzdělávání a činností s ním spojeným (více výše). Nelze též opomenout ustanovení občanského zákoníku jakožto *lex generalis* k výše uvedeným ustanovením zákoníku

⁹⁴ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 101.

⁹⁵ *Odpovědnost škol a školských zařízení za škodu způsobenou žákům*. Online. BOZP Info.cz, 22.06.2012. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/odpovednost-skol-skolskych-zarizeni-za-skodu-zpusobenou-zakum>. [citováno 2024-04-09].

⁹⁶ PUŠKINOVÁ, Monika a Adam HLAVÁČ. *Škoda způsobená žákovi nebo studentovi a účastníkovi školského zařízení*. Online. Řízení školy, 15. 2. 2015. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/pracovni-situace/skoda-zpusobena-zakovi-nebo-studentovi-a-ucastnikovi-skolskeho-zarizeni.zs-706.html>. [citováno 2024-04-11]. PAŠEK, Martin. § 2914 [Škoda způsobená pomocníkem]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 11. ISBN 978-80-7400-747-7, s. 3465.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.12. 2019, sp. zn. 21 Cdo 5492/2017. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-11].

⁹⁸ ZILVAR, Tomáš. *Školy odpovídají žákům za škodu na zdraví, která se jim stala při vyučování. Kdy plně a kdy jen částečně?* Online. Měsec.cz, 19.1.2023. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/skoly-odpovidaji-zakum-za-skodu-na-zdravi-ktera-se-jim-stala-pri-vyucovani-kdy-plne-a-kdy-jen-castecne/>. [citováno 2024-04-09].

práce. Ustanovení § 2962 občanského zákoníku popisuje situace, ve kterých je studujícím poskytnuta náhrada za ztrátu na výdělků, například od okamžiku, kdy měla být ukončena povinná školní docházka nebo studium po dobu, o kterou se povinná školní docházka či studium prodloužily v důsledku zdravotní újmy.⁹⁹

Dalším ustanovením občanského zákoníku, které lze aplikovat v rámci problematiky odpovědnosti školy, je ustanovení týkající se poměrného snížení povinnosti škůdce nahradit škodu. Spoluúčast poškozeného lze aplikovat i v modu (přísné) objektivní odpovědnosti. Tato modifikace odpovědnosti škůdce je založena na rozsahu, v jakém se okolnosti přičitatelné jedné nebo druhé straně podílejí na vzniklé újmě.¹⁰⁰ Avšak za okolnost přičitatelnou poškozenému, který je nezletilý, nelze považovat situaci, kdy osoba zajišťující dohled (rodič, pedagogický pracovník) takový dohled nad nezletilým zanedbala. V tomto případě osoba zajišťující dohled nese spoluodpovědnost za škodu dohromady s osobou, která škodu způsobila, dle pravidel uvedených níže v sekci o odpovědnosti studujících.¹⁰¹ Pomocníkem v případě odpovědnosti školy může být též široká škála interních předpisů školy. Opět je tak upozorňováno na zásadní význam úpravy konkrétních pravidel a zákazů nebezpečného chování ve vnitřních předpisech škol a školských zařízení, nejen s ohledem na ustanovení věnující se spoluúčasti poškozeného.¹⁰²

Jako názorná ukázka může posloužit jedno z rozhodnutí NS týkající se odpovědnosti školy z roku 2022. Ačkoliv byla žalována základní škola, i tak poslouží judikát jako vhodný příklad. Ve vybraném rozhodnutí se jednalo o případ odškodnění za úraz v hodině tělocviku, kdy studující utrpěl zlomeninu pravého předloktí. Soud zohlednil, že situace vznikla během hry vybíjené, kdy jeden studující napadl druhého. Pedagogický pracovník nebyl v tělocvičně při incidentu přítomen, což vedlo k úvaze, zda by přítomnost pedagogického pracovníka zabránila úrazu. Okresní soud přiznal žalobci náhradu škody v 50 % rozsahu, zatímco odvolací soud zvýšil tento podíl na 70 %, protože pedagogický pracovník nedodržoval pravidla pro zajištění BOZ, ačkoliv argumentoval, že žalobce porušil školní řád a že studující byli soustavně poučováni jeho pokyny. Nejvyšší soud potvrdil rozhodnutí odvolacího soudu, zdůraznil však i porušení povinností studujícího (vyvolal konflikt). Na tomto případě lze vidět uplatnění spoluúčasti poškozeného a nutnost posoudit

⁹⁹ §2692 odst.2, občanského zákoníku.

¹⁰⁰ PAŠEK, Martin. § 2918 [Spoluúčast poškozeného]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2. ISBN 978-80-7400-747-7, s. 3550.

¹⁰¹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21.05. 1973, sp. zn. 9 Co 266/73. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-11].

¹⁰² VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 101.

veškeré aspekty nastalé situace. Soud v tomto případě aplikoval § 391 zákoníku práce týkající se odpovědnosti za škodu způsobenou studujícím, dle které je škola odpovědna za škodu způsobenou studujícím během vyučování.¹⁰³ Zákoník práce pojem náležitý dohled nezná, avšak soudy je i tak brán v potaz, zřejmě z toho důvodu, že nelze brát ustanovení zákoníku práce věnující se záležitostem školství izolovaně (viz výše). Soud aplikoval tedy ustanovení odpovědnosti základních škol za škodu, která je nastavena jako odpovědnost bez dalšího, nicméně pokud bychom přesunuli tuto situaci na pole středních škol, mělo by se již více brát v potaz porušení povinností ze strany školy, které však bylo analyzováno i v tomto případě. Je tak možné, že judikatura se pomalu distancuje od tohoto striktního dělení druhů odpovědností pro jednotlivé typy škol.

Odpovědnost školy v českém právním prostředí je nepochybně zajímavým pohledem na diferenciaci odpovědnosti mezi základními a středními školami. Zatímco základní školy jsou v režimu objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou studujícím bez ohledu na okolnosti, u středních škol se aplikuje subjektivní odpovědnost, která vyžaduje prokázání zavinění ze strany školy, avšak pouze v případě majetkové újmy. Pokud jde o nemajetkovou újmu, jako je například úraz studujícího při hodině tělocviku, obě typy škol nesou odpovědnost bez dalšího. Na tomto se neshodnou všichni autoři, nicméně zásadní je vždy posuzovat jednotlivý případ individuálně a v kontextu právních předpisů. Rozdíl mezi odpovědnostmi na jiných typech škol je pravděpodobně založen na předpokladu zákonodárce, že studující na středních školách jsou považováni za vyspělejší, a tudíž odpovědnější za své činy, a to i přesto, že stejně staří studující na jiných typech škol budou posuzováni v jiném režimu, pokud jde o odpovědnost za škodu (i přes autorův skepticismus k tomu přístupu). Je třeba zdůraznit klíčovou roli zákoníku práce, školského zákona a občanského zákoníku, které stanovují rámec odpovědnosti škol a zajišťují ochranu studujících, ale i škol. Zásadním aspektem je zajištění řádného dohledu nad studujícími, jehož nastavení má vliv na rozsah odpovědnosti školy. Nedostatečný dohled nad studujícími může vést k většímu až kompletnímu podílu odpovědnosti školy za vzniklou škodu. Naopak kvalitně a důsledně nastavená interní pravidla a dodržování preventivních opatření mohou snížit rozsah odpovědnosti školy. Problematika odpovědnosti školy je téma komplexní a vyžaduje detailní rozbor každé situace s ohledem na její specifika. Soudní praxe poukazuje na potřebu flexibilního přístupu při rozhodování o odpovědnosti škol.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2022, sp. zn. 21 Cdo 447/2022 In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-11].

1. 4. 3. Odpovědnost studujících

Odpovědnost studujících se primárně řídí, stejně jako v případě odpovědnosti školy, zákoníkem práce, který vztahuje tuto odpovědnost opět jak na odpovědnost z vyučování (tu rozděluje na praktické a teoretické vyučování), tak na odpovědnost za škodu způsobenou účastníkovi školského zařízení při výchově mimo studium nebo v přímé souvislosti s výchovou.¹⁰⁴ Přestože studující nejsou vůči škole v pracovněprávním poměru, na odpovědnost studujících se bude vztahovat i tak zákoník práce – jak odpovědnost za úraz studujícího (viz podkapitola 1.4.2. Odpovědnost školy), tak i generální odpovědnost studujících za škodu způsobenou z nedbalosti a limity takové škody.¹⁰⁵ Nelze opět opomenout subsidiární charakter občanského zákoníku, jelikož ten stanovuje podmínky pro spoluodpovědnost, věkové apod. (větší vliv mají tato ustanovení v případě jiných druhů odpovědnosti než té za škodu dle zákoníku práce)¹⁰⁶ Z hlediska ochrany školy a pedagogických pracovníků je pro odpovědnost studujících klíčové správné ukotvení povinností studujících ve školním řádu, který dále rozvádí zákonná práva a povinnosti různých aktérů v rámci školy. Školní řád poskytuje základní právní jistotu pedagogickým pracovníkům. Pokud se studující nechovají v souladu se školním řádem, může škola aplikovat prostředky dle práva a chránit tak například pedagogické pracovníky jak před problematickými studujícími, tak i před rodiči, kteří mohou být v zaujaté pozici.¹⁰⁷ Pro lepší představu lze uvést příklad, kdy školní řád obsahuje podmínky pro vyloučení studujícího ze školy, pokud se chová v rozporu s dobrými mravy ve vztahu k pedagogickému pracovníkovi.

Ve vztahu ke škodě se bude vzhledem k výkonu práce pedagogickými pracovníky aplikovat primárně zákoník práce, konkrétně ustanovení týkající se škody vzniklé při plnění pracovních úkolů (viz podkapitola 1.4.5. odpovědnost zaměstnavatele). Standardně bude chtít pedagogický pracovník nahradit škodu, kterou mu způsobil studující, po svém zaměstnavateli (právní osoba vykonávající činnost školy, popřípadě zřizovatel při neexistenci právní subjektivity). Příkladem může být poškození věci ve vlastnictví pedagogického pracovníka. Zaměstnavatel následně může regresně vymáhat náhradu škody po studujícím (jeho zákonných zástupcích). Též je možno posoudit škodnou událost v rámci odpovědnosti za škodu jako pracovní

¹⁰⁴ § 391 odst.1, zákoníku práce.

Hovor se zaměstnancem MŠMT (pan Fiala, tel. 773 753 721).

¹⁰⁵ NOVOTNÝ, Z. § 391 [Odpovědnost žáků, studentů, škol]. In: PICHRT, J. a kol. *Zákoník práce: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO262_p12006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-2-26].

¹⁰⁶ § 2920 a § 2921, občanského zákoníku.

¹⁰⁷ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 106.

úraz (např. studující hodí židli po pedagogickém pracovníkovi) a odpovědný bude zaměstnavatel (opět s variantou regresu vůči studujícímu). Existuje též i varianta cesty soukromoprávní žaloby pedagogického pracovníka vůči studujícímu (nemajetková újma na cti).¹⁰⁸

V případě odpovědnosti studujících jsou zásadními předpisy opět zákoník práce a občanský zákoník společně se správným ukotvením povinností studujících ve školním řádu, který poskytuje pedagogickým pracovníkům právní jistotu při uplatňování opatření v rámci zákonných limitů a nástrojů. Tím je zajištěna ochrana nejen pedagogických pracovníků, ale i ostatních účastníků školního prostředí. Pokud vznikne škoda pedagogickému pracovníkovi, kterou způsobil studující, bude nejpravděpodobněji klasifikována jako pracovní úraz či škoda vzniklá při plnění pracovních úkolů a nahrazena zaměstnavatelem. Následně zaměstnavatel může uplatnit regresní nárok vůči studujícímu. Opět je třeba zmínit zásadní roli jednoho z nástrojů BOZ – náležitého dohledu nad studujícími, zejména při organizovaných mimoškolních aktivitách.

1. 4. 4. Odpovědnost pedagoga

Zákoník práce ukotvuje odpovědnost pedagoga jako zaměstnance vůči zaměstnavateli (škole), nicméně ve vztahu k dalším subjektům, jako jsou studující či jejich zákonní zástupci, odpovědnost pedagoga nevzniká a přičítá se škole. Pedagogický pracovník je tak odpovědný v rámci pracovněprávní oblasti jen vůči svému zaměstnavateli. Výjimkou je exces – situace, kdy pedagogický pracovník (zaměstnanec) škodu způsobil nikoliv v souvislosti s plněním pracovních úkolů, jelikož zaměstnanci je poskytována ochrana pouze, pokud plní pracovní úkol či činnost s takovým úkolem související. V případě excesu je třeba aplikovat odpovědnost civilněprávní za škodu vůči třetí osobě.¹⁰⁹ Například pedagogický pracovník vzbuzuje ve studujícím mimo svou pracovní dobu a místo výkonu práce dojem, že studující je oprávněn k zakoupení vybavy na ples za peníze školy v rámci plesového výboru, studující tak učiní a na základě takového jednání vznikne studujícímu majetková škoda, jelikož škola k tomu nedala souhlas a bude chtít po studujícím peníze zpět.

V návaznosti na výše uvedenou přičitatelnost škody vzniklé třetí osobě zaměstnavateli (škole) způsobené pedagogickým pracovníkem je třeba doplnit, že zaměstnavatel může uplatnit

¹⁰⁸§ 265 odst.1, zákoníku práce.

Hovor se zaměstnancem MŠMT (pan Fiala, tel. 773 753 721).

¹⁰⁹ BĚLINA, Miroslav. *Škoda způsobená zaměstnancem a jeho (ne)odpovědnost vůči třetím osobám*. Právní rozhledy, 2018, č. 13-14. ISSN 1210-6410. Dostupné z: https://library.upol.cz/arl-upol/cs/detail-upol_us_cat-0253420-skoda-zpusobena-zamestnancem-a-jeho-neodpovednost-vuci-tretim-osobam/. [citováno 2024-04-09].

odpovědnost regresní. V rámci regresního nároku může zaměstnavatel požadovat po konkrétním pedagogickém pracovníkovi náhradu za škodu, kterou způsobil třetím osobám. Regresní odpovědnost lze nastavit na výše uvedenou odpovědnost školy, postupovat tak je možné ale pouze v případě, že se jedná o pedagogického pracovníka, který zanedbal své povinnosti. Tato právní konstrukce je postavena na zvláštní zákonné ochraně zaměstnance plynoucí ze zásad, na kterých je postaven zákoník práce.¹¹⁰

Existují ale i jiné názory na regresní nárok zaměstnavatele. Někteří autoři se domnívají, že se osoba poškozená může domáhat náhrady škody přímo vůči pedagogickému pracovníkovi, který bude mít následně regresní nárok vůči právnické osobě vykonávající činnost školy, a to v takovém rozmezí, v jakém převyšuje limit pro náhradu škody zaměstnancem dle zákoníku práce (viz níže).¹¹¹ Dle dalších autorů má osoba poškozená právo na náhradu škody přímo vůči pedagogickému pracovníkovi, nicméně pouze v rozmezí, v jakém odpovídá zaměstnanec za škodu dle zákoníku práce (opět viz níže).¹¹² Autor této práce se přiklání k názoru, že by neměla být prolamována zvláštní ochrana zaměstnance jako základní pilíř pracovního práva, jako tomu je u přímého nároku poškozeného vůči zaměstnanci, kdy je pak nutné aplikovat regresní nárok vůči zaměstnavateli. Nevidí nicméně velký problém v řešení, které tkví v přímém nároku poškozeného vůči zaměstnanci v limitech stanovených zákoníkem práce pro náhradu škody zaměstnancem. V této právní konstrukci totiž dle jeho názoru nedochází k narušení zvláštní ochrany zaměstnance, ale ke zjednodušení celé konstrukce vyhnutím se kroku směřujícímu k regresnímu nároku. Ten však své opodstatnění má – například, když není zaměstnanec dostatečně solventní.

Na zanedbání povinností pedagogického pracovníka se vztahuje obecná odpovědnost zaměstnance za škodu dle zákoníku práce (i na případnou možnost aplikovat regresní nárok zaměstnavatele). Pro vznik takové odpovědnosti je třeba porušit povinnost plynoucí z pracovního úkolu nebo v přímé souvislosti s ním, zavdat vzniku škody, existence kauzálního nexu a

¹¹⁰ *Povinnost školy zajistit dohled nad žáky*. Online. Rodiče a škola, ©2021. Dostupné z: <https://www.rodiceaskola.cz/povinnost-skoly-zajistit-dohled-nad-zaky/>. [citováno 2024-04-11].

§ 164 odst. 1, písm. h), školského zákona.

¹¹¹ SZTEFEK, Martin. *Delikt ní odpovědnost principálů za pomocníky: srovnávací a právně-ekonomická analýza § 2914 ObčZ*. Právní rozhledy, 2017, č. 1, s. 6-13. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-11].
PAŠEK, Martin. § 2914 [Škoda způsobená pomocníkem]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 11. ISBN 978-80-7400-747-7.
ČECH, P., FLÍDR, J. *Odpovídá zaměstnanec třetí osobě za škodu, kterou jí způsobí při plnění pracovních úkolů?* Právo & rekonstrukce, 2015, č. 3. ISBN 978-80-7400-747-7, s. 15 an.

¹¹² Např. PAŠEK, Martin. § 2914 [Škoda způsobená pomocníkem]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 11. ISBN 978-80-7400-747-7, s. 3453.

zaměstnancovo zavinění s tím, že vyjmenované podmínky musí být naplněny současně.¹¹³ Příkladem může být nepozornost při hodině tělocviku, kdy pedagogický pracovník neupozornil a nedával pozor na trčící drát v tělocvičně (před použitím tělocvičny je nezbytné zkontrolovat její způsobilost k užívání), kdy studující o tento drát při běhu zavadil a roztrhl si nové tričko značné hodnoty. Nebo pedagogický pracovník opomene elektroniku ve vlastnictví školy na přímém slunci a ta se slunečním zářením poničí. Částku požadované náhrady škody určuje ředitel školy. V případě obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou z nedbalosti se hradí škoda skutečná, a to v maximální výši čtyřapůlnásobku průměrného měsíčního výdělku. V případě obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou úmyslně se výše uvedená limitace neaplikuje a je možné požadovat nejen skutečnou, ale i další formy náhrady škody, jako je např. ušlý zisk (uvedené platí i na škodu způsobenou po požití návykových látek či v opilosti).¹¹⁴ Pokud se na škodě podílelo více zaměstnanců, je hrazena poměrně dle míry zavinění každého z nich. To platí i v situacích, kdy se na škodě podílel i zaměstnavatel.¹¹⁵

Stejně tak lze na pedagogického pracovníka aplikovat odpovědnost za nesplnění povinnosti k odvrácení škody (pouze povinnost se podílet na náhradě škody a výše náhrady škody nepřesáhne trojnásobek průměrného měsíčního výdělku), kvalifikovaná odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách, který je zaměstnavatel povinen vyúčtovat (náhrada v plné výši) a odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů (výše náhrady je určena zaměstnavatelem).¹¹⁶ Jako v případě předchozích odpovědnostních variant je třeba si uvědomit, že zákonná práva a povinnosti je možno dále rozvíjet ve vnitřních předpisech škol a školských zařízení.

Odpovědnost pedagoga v pracovněprávní rovině vzniká s výjimkou excesu zakládajícím odpovědnost v civilněprávní rovině pouze mezi ním a zaměstnavatelem (právní osoba vykonávající činnost školy či zřizovatel při neexistenci právní subjektivity). Odpovědnostní vztah mezi pedagogickým pracovníkem a dalšími subjekty, jako jsou studující, jejich zákonní zástupci či třetí osoby, nevzniká „přímo“, nýbrž se škoda přičítá právní osobě vykonávající činnost školy. Nepřímo pak může zaměstnavatel vyžadovat náhradu škody vůči pedagogickému pracovníkovi skrze regresní nárok. Tento nárok je možné uplatnit pouze v případě, že pedagogický

¹¹³ PTÁČEK, Lubomír. § 250 [Povinnost zaměstnance nahradit škodu]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1. ISBN 978-80-7400-290-8, s.1093.

¹¹⁴ ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020. Nový Bydžov: aTre, 2020, s. 83.

¹¹⁵ § 250 odst. 2, § 257 odst. 4 a odst. 5 a § 262, *Zákoník práce*.

¹¹⁶ ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020. Nový Bydžov: aTre, 2020, s. 83.

pracovník zanedbal své povinnosti a vychází ze zvláštní ochrany zaměstnance stanoveného zákoníkem práce. Existují však i jiné pohledy na regresní nárok zaměstnavatele. Například někteří autoři jsou toho názoru, že poškozený má přímý nárok vůči zaměstnanci a ten má následně regresní nárok vůči zaměstnavateli v tom rozsahu, v jakém částka přesahuje limity odpovědnosti zaměstnance stanovené zákoníkem práce. Jiní obhajují přímý nárok vůči zaměstnanci v limitech zákoníku práce a zbylou částku pak vůči zaměstnavateli. Autor této práce však obhajuje zachování zvláštní ochrany zaměstnance a preferuje uplatnění přímého nároku poškozeného vůči zaměstnanci v limitech stanovených zákoníkem práce či regresního nároku zaměstnavatele. Odpovědnost pedagogického pracovníka za škodu je řešena skrze obecnou odpovědnost zaměstnance za škodu dle zákoníku práce. Pro vznik této odpovědnosti je nutné porušit povinnost plynoucí z pracovního úkolu, způsobit škodu, prokázat existenci kauzálního vztahu a zaměstnancovo zavinění. Příkladem může být nepozornost pedagogického pracovníka při výuce, která povede ke vzniku škody studujícího. Stejně tak se na pedagogického pracovníka vztahují další standardní pracovněprávní odpovědnostní instituty, jako je odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách apod.

1. 4. 5. Odpovědnost zaměstnavatele

Zaměstnavatel je povinen zabezpečit takové pracovní prostředí, které je způsobilé z hlediska zdraví a bezpečnosti pro své zaměstnance. Toto se vztahuje i na prostředí, kde působí pedagogičtí pracovníci, a zahrnuje taktéž problematiku předcházení škod majících původ v práci (úraz apod.)¹¹⁷ V případech, kdy dojde k „selhání“ zajistit výše uvedené povinnosti, nastupuje odpovědnost zaměstnavatele. Ta se manifestuje v zákoníku práce čtyřmi variantami:

- a. Škoda vzniklá při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (obecná) – na rozdíl od odpovědnosti pedagoga (zaměstnance) není třeba ke vzniku této škody zavinění, jedná se tak o odpovědnost objektivní. Další odchylkou oproti odpovědnosti pedagoga je existence úmyslného jednání zaměstnavatele proti dobrým mravům, není tak nutné, aby došlo k porušení povinnosti stanovené právem. Nezáleží ani na tom, zda zaměstnavatel, zaměstnanec jednající jménem zaměstnavatele nebo osoba, která není spojena se zaměstnavatelem, porušila právní povinnosti nebo se dopustila úmyslného jednání proti dobrým mravům. Klíčové je, že ke škodě došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Zaměstnavatel nahrazuje skutečnou škodu, v případě úmyslu pak také

¹¹⁷ §101 a § 102 zákoníku práce.

ušlý zisk. Příkladem může být situace, kdy dojde k poničení oblečení v důsledku manipulace s nekvalitním (zastaralým) majetkem školy. Zaměstnavatel není odpovědný za škodu na náradí, zařízeních a dalších předmětech zaměstnance, ačkoliv mohou mít význam pro pracovní činnost, ale k jejich využívání nebyl dán souhlas (např. pedagog používá k práci svůj data projektor, ale ředitel školy o tom není obeznámen).¹¹⁸

- b. Škoda vzniklá při odvracení škody hrozící zaměstnavateli (zvláštní) – tato varianta je spojena se zakročovací prevenční povinností, kdy odpovědnost zaměstnavatele nastává, pokud dojde ke vzniku majetkové škody nebo účelových nákladů při odvracení hrozící škody za předpokladu, že pedagogický pracovník (zaměstnanec) úmyslně nebezpečí škody nevyvolal. Dalším znakem je dostání povinnosti ihned zakročit a zvrátit tak riziko škody, která zaměstnavateli hrozí, a to způsobem přiměřeným okolnostem. Nakonec je třeba existence kauzální nexu mezi výše uvedenými (vyžaduje se naplnění všech třech předpokladů kumulativně). Je však třeba mít na paměti, že zaměstnanec není povinen odvracet škodu, pokud mu to znemožňuje důležitá okolnost, nebo pokud by tím vzniklo riziko vážné hrozby sobě nebo jiným. Za škodu na zdraví spojenou s odvracením škody, která zaměstnavateli hrozí, je odpovědný zaměstnavatel dle bodu d. (zaměstnavatel se povinnosti náhrady škody či nemajetkové újmy nezproští, jestliže pedagogický pracovník utrpěl pracovní úraz a ten jej úmyslně nevyvolal).¹¹⁹ Tento druh odpovědnosti bude dle autora práce zásadní na poli školství vzhledem k tomu, že se zaměstnanci dostávají každý den do styku se studujícími (dětmi), kdy je třeba dbát zvýšené opatrnosti (viz výše). Příkladem může být situace, kdy pedagogický pracovník zakročí a zastaví studující, kteří měli v úmyslu posprejovat o přestávce zeď budovy školy, přičemž v panice posprejují studující věci pedagogického pracovníka.
- c. Škoda na odložené věci ve vztahu k plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (zvláštní) – v tomto případě jde o odpovědnost objektivní, kdy zavinění zaměstnance není relevantní a nelze se jí zprostit jednostranným prohlášením ze strany zaměstnavatele. Tento typ odpovědnosti je těsně svázán s povinností zaměstnavatele dbát na bezpečné

¹¹⁸ *Odpovědnost za škodu způsobenou zaměstnancem/zaměstnavatelem*. Online. Chrenek, Toman, Kotrba, ©2024. Dostupné z: <https://www.chrenekotomankotrba.cz/sluzby/odpovednost-za-skodu-zpusobenou-zamestnancemzamestnavatelem>. [citováno 2024-04-09].

NOVOTNÝ, Zdeněk. § 265 [Škoda při plnění pracovních úkolů]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2. ISBN 978-80-7400-290-8, s. 1140.

¹¹⁹ NOVOTNÝ, Zdeněk. § 266 [Náhrada věcné škody]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1–3. ISBN 978-80-7400-290-8, s. 1145.

HOCHMAN, J. § 271. In: KOTTNAUER, A., GOGOVIČ, R., GRITZEROVÁ, K., HOCHMAN, J., ÚLEHOVÁ, H. *Zákoník práce: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges. ASPI_ID KO26212006CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [citováno 2024-1-24].

uložení věcí zaměstnanců ve smyslu § 226 zákoníku práce. Zaměstnavatel nese plnou odpovědnost pouze za předměty, které zaměstnanec uložil na místo obvyklého uložení (kabinet pedagogického pracovníka) a které se obvykle do práce nosí, u obou případů s tím, že hodnota vneseného předmětu není podstatná. Běžnost se řídí kupříkladu praktickými důvody, generálními zkušenostmi a praxí, sociálními zvyky či pozicí, na které je zaměstnanec zařazen (značkové laserové ukazovátko pedagogického pracovníka).¹²⁰ Odpovědnost zaměstnavatele za předměty, jaké si zaměstnanec na pracoviště běžně nebere a jaké nebyly převzaty do zvláštní úschovy, je omezena do výše 10 000 Kč (v případě převzetí do zvláštní úschovy či způsobení škody jiným zaměstnancem pak v plné výši). Musí však vždy souviset s výkonem práce.¹²¹

- d. Škoda vzniklá pracovním úrazem nebo nemocí z povolání (zvláštní) - výše uvedené druhy odpovědnosti zaměstnavatele se vztahují na majetkovou újmu. Tento druh objektivní odpovědnosti za výsledek pokrývá škodu a újmu nemajetkovou (jakoukoli újmu, která není přímo ztráta na majetku – zásah do zdraví, cti, soukromí člověka atd.) v souvislosti s pracovními úrazy a nemocemi z povolání.¹²² Z objektivního charakteru odpovědnosti vyplývá, že se nevyžaduje zavinění zaměstnavatele či jeho porušení právních povinností. Postačí pouze vznik pracovního úrazu či nemoci z povolání, škody nebo nemajetkové újmy a kauzální nexus mezi nimi. Zprostit se může jen v případech stanovených v § 270 zákoníku práce (více níže). Poškození zdraví je třeba vykládat nejen v rovině fyzické, ale též psychické. NV týkající se nemocí z povolání stanoví takové onemocnění jako „vznikající nepříznivým působením fyzikálních, chemických biologických nebo jiných škodlivých vlivů... akutní otrava vznikající nepříznivým působením chemických látek.“¹²³ Příklad za všechny může být nadměrné přetěžování hlasivek pedagogických pracovníků vedoucí k nemocem vznikajícím při práci spojené s vysokou profesionálně podmíněnou hlasovou námahou.¹²⁴ Pracovní úraz je pak definován v §271, písm. k) odst.1 zákoníku

¹²⁰ § 267. In: HŮRKA, P., KAHLE, B., RANDLOVÁ, N., DOLEŽÍLEK, J., ROUČKOVÁ, D., VYSOKAJOVÁ, M., DOUDOVÁ, S., KOŠNAR, M., HORNA, V. a kol. *Zákoník práce: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO262_2006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-04-09].

¹²¹ NOVOTNÝ, Zdeněk. § 267 [Škoda na obvyklých věcech]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1146–1147, marg. č. 1–6. ISBN 978-80-7400-290-8, s. 1146 - 1447.

¹²² Ibid, marg. č. 1., s. 1149.

¹²³ §269. In: HŮRKA, P., RANDLOVÁ, N., DOLEŽÍLEK, J., ROUČKOVÁ, D., VYSOKAJOVÁ, M., DOUDOVÁ, S., KOŠNAR, M., HORNA, V. a kol. *Zákoník práce: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO262_2006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-1-24].

¹²⁴ Příloha 1, kapitola VI, nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-1-27].

práce. Ke zproštění se odpovědnosti za škodu vzniklou pracovním úrazem nebo nemocí z povolání vzhledem k objektivnímu charakteru odpovědnosti je možné pouze za podmínek uvedených v zákoně. Takovou podmínkou je buď porušení pravidel bezpečnosti (je třeba zaměstnance seznámit s takovými předpisy), nebo opilost zaměstnance (obdobně vliv návykových látek), a to za předpokladu, že takové podmínky byly jedinou kauzou škody. Pokud však bylo příčin vzniku škody více, zproští se zaměstnavatel v té míře, v jaké s jednalo o příčiny jemu nepřičitatelné. Nakonec je třeba též vzít v potaz lehkomyšlné jednání zaměstnance jako liberační důvod, kdy je třeba vždy individuálního posouzení dané situace. Například u riskování a hazardérství se ptáme na otázky, zda bylo vědomé, zda pracovník bral na vědomí vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem, že může vzniknout újma na zdraví (pedagogický pracovník, netrénovaný a nemající tělovýchovnou aprobaci jde v rámci školy v přírodě s dětmi na náročnou túru).¹²⁵ Obecně se pak náhradě škody věnují § 271a – 271f zákoníku práce. Za zmínku stojí náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti, náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění či náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a náhrada přiměřených nákladů spojených s pohřbem.¹²⁶ Příkladem může být situace, kdy pedagogický pracovník na lyžařském výcviku při výuce lyžování upadne a zlomí si nohu.

Zaměstnavatelé mají vůči svým zaměstnancům zákonem stanovenou povinnost zajistit bezpečné pracovní prostředí, které minimalizuje rizika spojená s prací a zdravím. Tato povinnost platí i pro prostředí, kde působí pedagogičtí pracovníci, kteří jsou zvláště vystaveni různým potenciálně problematickým situacím v průběhu výkonu práce se studujícími. Odpovědnost zaměstnavatele (právnícké osoby vykonávající činnost školy) za škody vzniklé v souvislosti s výkonem práce je v zákoníku práce obsažena ve čtyřech variantách, které lze rozdělit do dvou skupin. Jednou z nich je obecná odpovědnost, kdy je zaměstnavatel povinen nahradit škodu, která vznikne při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi, a to bez ohledu na zavinění. Tato odpovědnost je objektivní a není třeba porušit zákonné povinnosti zaměstnavatele (stačí úmyslné jednání proti dobrým mravům). Druhou skupinou jsou případy zvláštní odpovědnosti zaměstnavatele ve vztahu k té obecné. Do této skupiny patří škoda vzniklá při odvracení škody hrozící zaměstnavateli, odpovědnost za škodu na odložených věcech a odpovědnost za pracovní úrazy a nemoci z povolání. Je zřejmé, že dodržování bezpečnostních opatření a prevence

¹²⁵ NOVOTNÝ, Zdeněk. § 270 [Předpoklady pro zproštění se odpovědnosti]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. B, marg. č. 1. ISBN 978-80-7400-290-8, s. 1163-1165.

¹²⁶ § 271a – 271f, zákoníku práce.

pracovních rizik jsou klíčové pro minimalizaci možných škod a pro ochranu zdraví zaměstnanců, včetně pedagogických pracovníků. Z toho důvodu je nezbytné, aby zaměstnavatelé pečlivě sledovali a uplatňovali právní předpisy a postupy týkající se BOZP.

1. 4. 6. Trestní odpovědnost ve školství

Trestní odpovědnost ve školství bude v této kapitole analyzována primárně z pohledu pedagogických pracovníků jako osob odpovědných (a z kraje i osob nadanými právy). Odpovědnosti studujících se dotkne pouze okrajově s ohledem na práva z toho pedagogickým pracovníkům plynoucí. Nebude se jednat o tak intenzivní exkurz jako v případě odpovědnosti za škodu vzhledem k tomu, že se do určité míry budou aplikovat obdobná ustanovení jako při odpovědnosti za škodu (více níže).

Při potenciální aplikaci trestněprávní odpovědnosti si je třeba uvědomit, že hranice ji odlišující od ostatních právních odvětví může být velmi tenká a záleží na konkrétních okolnostech každého jednotlivého případu (viz soudní rozhodnutí níže). V mnoha případech se budou aplikovat ustanovení zmíněná v předchozích kapitolách, jako je například §164 školského zákona upravující povinnost ředitele školy zajistit dohled nad studujícími, §6 vyhlášky stanovující pracovní řad týkající se též povinnosti zajistit dohled nad studujícími, věkové limity odpovědnosti studujících v občanském zákoníku apod. Uplatnění trestní odpovědnosti je tzv. prostředek ultima ratio, což v kontextu zásady subsidiarity trestní represe znamená, že trestní odpovědnost se použije pouze jako poslední možnost v situacích, kdy nelze postupovat dle jiných a méně represivních oblastí práva (například dle zákoníku práce nebo občanského zákoníku).¹²⁷

Zásadním prvkem odpovědnosti v oblasti trestního práva je zavinění. Smyslem je posoudit, zdali pedagogický pracovník nedostatečným dohledem (v případě ředitele školy nastavením systému náležitého dohledu) či jiným způsobem zavinil vznik újmy (typicky úraz), či nikoliv. Jelikož je v trestním právu prvek zavinění obligatorní, nebude se jednat o trestný čin, pokud pedagogický pracovník nenaplnil tento obligatorní znak trestného činu. Nedbalostní trestné činy mají častější výskyt v rámci odpovědnosti pedagogických pracovníků než ty úmyslné. U nedbalostních trestných činů se vyskytuje problém s nastavením hranice, kdy nastupuje odpovědnost za nedbalostní trestný čin a kdy nikoliv (primárně v případě úrazu). U vědomé nedbalosti je typickým příkladem odběhnutí pedagogického pracovníka z vyučovací hodiny (a

¹²⁷ § 12 odst.2, zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2024-03-02].

nedostatečný dohled obecně), u nevědomé potom jde například o dovolení studujícím jít se koupat bez předchozí kontroly stavu koupaliště. O zavinění se nebude jednat, ani pokud existovalo riziko, o kterém pedagogický pracovník věděl, ale přijal preventivní opatření pro jeho minimalizaci. Nelze tedy říct, že pedagogický pracovník je odpovědný v každé situaci při výkonu svého povolání. Kdy potom je, to záleží na konkrétních okolnostech případu (např. (ne)kvalifikace pedagogického pracovníka v určité oblasti či schopnosti a vyspělost studujících) a jejich vyhodnocení soudem.¹²⁸

Ve srovnání trestní odpovědnosti s odpovědností za škodu nese v případě odpovědnosti za škodu (ať už vůči třetím osobám nebo studujícím) tuto odpovědnost vůči studujícím vždy právnická osoba vykonávající činnost školy, a nikoliv pedagogický pracovník, ačkoliv byl shledán odpovědným za určitou újmu (vyjma excesu, viz podkapitola 1.4.4. Odpovědnost pedagoga). Následně je možné náhradu škody vymáhat regresně po pedagogickém pracovníkovi. Naopak trestní odpovědnost může být posuzována jak v rovině právnické osoby vykonávající činnost školy, tak i v rovině konkrétního zaměstnance, tedy pedagogického pracovníka dle trestního zákoníku (například pedagogický pracovník zanedbal dohled na lyžařském kurzu a studující se zabil).¹²⁹

Jak již bylo zmíněno v této práci, školský zákon ukládá řediteli školy nebo školského zařízení odpovědnost za zajištění dohledu nad studujícími ve škole a školském zařízení. Tedy v případě, že se například studující zraní v rámci aktivity, která byla konána průběhu vyučování, je možné s ohledem na zjištěný skutkový stav, že nastoupí trestní odpovědnost ředitele školy či dalších pedagogických pracovníků. Typicky se může u selhání výkonu náležitý dohled aplikovat trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti nebo těžké ublížení na zdraví z nedbalosti. V krajních situacích je možné též uvažovat o trestném činu usmrcení z nedbalosti či o úmyslném trestném činu neposkytnutí pomoci. Je též třeba vzít v potaz, že pedagogická činnost ze své povahy poměrně intenzivně zasahuje do soukromí studujících z hlediska shromažďování osobních údajů. Z toho důvodu existuje potenciální riziko porušení povinností uložených zákonem pro práci s takovými údaji. Důsledkem by pak mohla být klasifikace jednání pedagogického pracovníka (primárně ředitele školy) / právnické osoby vykonávající činnost školy soudem jako neoprávněné

¹²⁸ FRÝBOVÁ, Alice. *Učitel je jednou nohou ve vězení. Vážně?* Online *Řízení školy, Odborný měsíčník pro ředitel škol*. 2022, roč.10/2022, č.10, s. 29-31. ISSN 1214-8679. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/ucitel-je-jednou-nohou-v-kriminale-vazne.m-9407.html> [cit. 2024-3-22].

¹²⁹ KATZOVÁ, P. § 29. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. Online. Wolters Kluwer ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-02-17].

nakládání s osobními údaji dle trestního zákoníku (např. pedagogický pracovník vypustí ven informaci o zdravotním stavu studujícího).¹³⁰

Pro posuzování trestní odpovědnosti, jak již bylo zmíněno výše v této sekci, jsou důležité okolnosti a osobní poměry. Těmi je myšlena úroveň vzdělání, pracovní zařazení a postavení, jelikož tyto faktory formují osobní pohled pro posouzení každé konkrétní situace. Například ředitel školy jako vedoucí pedagogický pracovník bude mít značný problém prokázat, že jeho jednání nebude možno klasifikovat ani jako nedbalost nevědomou oproti „řadovému“ pedagogickému pracovníkovi, jehož situace bude s ohledem na okolnosti a osobní poměry jednodušší při prokazování své nevinny.¹³¹

Pro určení skutkové podstaty, která byla jednáním pedagogického pracovníka naplněna (nebo nebyla naplněna), je klíčové zhodnotit závažnost zdravotního poškození studujícího spolu s tím, jaká byla porušena povinnost ve vztahu k poškození zdraví studujícího. Například pro trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti platí, že k naplnění jeho skutkové podstaty nevede automaticky každé porušení předpisu, ale pouze takové, které snadno může vést k újmě na zdraví. Je tedy třeba si uvědomit, že každé porušení povinnosti, která je na poli školství zásadní, nepovede dle ustálené judikatury NS k trestní odpovědnosti. Zásadní povinnost na poli školství a její porušení bude porušení takové intenzity, které bude zpravidla v důsledku ohrožovat lidské zdraví (tedy takové porušení, kdy může jednoduše nastat důsledek ohrožení lidského zdraví).¹³²

Následně budou v této sekci uvedeny dvě rozhodnutí pro ilustraci výše uvedeného. Prvním z nich je soudní rozhodnutí, ve kterém se rozhodovalo o trestní odpovědnosti pedagogického pracovníka za trestný čin usmrcení z nedbalosti, kdy v rámci školního výletu dovolila pedagogická pracovnice koupání patnáctiletých studujících u jezu v řece. NS se v tomto rozhodnutí ztotožnil se závěry odvolacího soudu. Jednání pedagogické pracovnice spočívající v umožnění studujícím koupat se na místě, které může být nebezpečné, bylo klasifikováno jako zanedbání náležitého dohledu v důsledku umožnění takové činnosti a nevykonávání dostatečného dohledu nad studujícími. NS, ačkoliv vzal v potaz fakt, že vykonávat dozor pedagogickým pracovníkem je

¹³⁰ *Základy trestní odpovědnosti pedagogů a žáků*. Online. Domov mládeže, nedatováno. Dostupné z: http://www.domovy-mladeze.cz/upload/zaklady_trestni_odpovednosti.pdf. [citováno 2024-04-09].

¹³¹ HAVEL, Jan. *Ředitel školy a odpovědnost podle trestního zákona, 1. část*. Online. Řízení školy, 1. 3. 2010. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/reditel-skoly-a-odpovednost-podle-trestniho-zakona-1-cast.m-206.html>. [citováno 2024-04-11].

¹³² ŠIMEČEK, Jan. Online. *Odpovědnost pedagogického pracovníka za úraz žáka na školním výletě*. Epravo.cz, 23. 6. 2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-pedagogickeho-pracovnika-za-uraz-zaka-na-skolnim-vylete-98219.html>. [citováno 2024-04-09].

činností náročnou (o to více nad dospívajícími), stanovil, že povinností pedagogické pracovnice je uzpůsobit aktivity v rámci exkurzí takovým způsobem, kdy k odhadnutelným újmám nebude docházet. Dále soud vyzdvihl obecnou snahu chlapců se před dívkami v tomto věku předvádět, což mělo být pedagogické pracovníci vzhledem k jejímu povolání známo.¹³³

Další rozhodnutí se týkalo školního výletu, během kterého se na koupališti utopil studující pod molem. Stalo se tomu tak poté, co jim bylo povoleno skákat z mola. Obhajoba žalovaných spočívala v tvrzení, že pedagogické pracovnice dodržovaly bezpečnostní předpisy a utonutí nebylo možné předvídat (jedna sváděla povinnost dozoru na druhou, druhá tvrdila, že dozor z její strany byl svědomitě zajištěn). Pedagogické pracovnice byly obviněny z přečinu usmrcení z nedbalosti, jelikož si po delší dobu nevšimly absence studujícího a až na popud ostatních studujících začaly dotyčného hledat. Dle názoru soudu tak došlo k tragédii na základě lidského pochybení, a to v důsledku nedostatečného dozoru. Na místě totiž bylo zkontrolovat místo koupání a v případě existence rizik je odstranit nebo činnost zakázat. Navíc měly pedagogické pracovnice zajistit přítomnost osoby, která by byla na rozdíl od nich schopna poskytnout rychlou a kvalifikovanou pomoc. NS se názorově shodl s oběma přechozími instancemi, tedy že obviněné osoby porušily své pracovní povinnosti a byl jim potvrzen podmíněný trest odnětí svobody v trvání třinácti a čtrnácti měsíců.¹³⁴ Tento případ poukazuje na nutnost maximální opatrnosti pedagogických pracovníků, kteří mají na starosti nezletilé studující. Jejich přednostní povinností je zajistit bezpečnost svěřených dětí, což v tomto případě zanedbaly, a to s tragickými následky. S ohledem na toto rozhodnutí je třeba v rámci prevence rizik a BOZ zmínit nutnost důkladného seznámení jak pedagogických pracovníků, tak i studujících s metodickým pokynem BOZ. Pokyn mimo jiné zdůrazňuje, že koupání musí probíhat v předem určených lokalitách a pedagogičtí pracovníci musí před jeho zahájením zkontrolovat bezpečnost místa a vymezit prostor pro plavání, aby měli možnost nestálého přehledu o všech studujících ve vodě.¹³⁵

I přesto, že se jedná opět o rozhodnutí z prostředí základních škol, není to pro práci a její zaobírání se víceletými gymnázii relevantní vzhledem k trestněprávní rovině výše posuzovaných

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. 6 Tdo 235/2003. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-09].

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2016, sp. zn. 8 Tdo 8/2016. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-04].

¹³⁵ Čl. 17 *Metodického pokynu k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT č.j. 37 014/2005-25*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2005. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-k-zajisteni-bezpecnosti-a-ochrany-zdravi-deti-zaku-a-studentu-ve-skolach-a-skolskych-zarizenich-zrizovanych-ministerstvem-skolstvi-mladeze-a-telovychovy> [citováno 2024-04-04].

případů, jelikož rozhodnými faktory není druh školy jako u odpovědnosti za škodu dle zákoníku práce, ale individuální posouzení jednotlivých faktorů, jako je dostatečný dohled, věk, rozumová vyspělost apod (viz výše). Oba případy se zabývaly zanedbáním náležitého dohledu a oba došly k závěru, že byl zanedbán náležitý dohled. Je tak třeba dbát zvýšené opatrnosti a být si jí jako pedagogický pracovník vědom, obzvláště pak při akcích organizovaných školou mimo ni. Navíc pedagogický pracovník nemůže vykonávat pedagogickou činnost, pokud není bezúhonný dle ZoPP viz kapitola 1.1. Základní pojmosloví (i nedbalostní trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti pedagogického pracovníka).

V rámci trestní odpovědnosti na poli školství je třeba pro účely této práce okrajově vyzdvihnout jeden z několika metodických pokynů MŠMT na poli trestněprávním, a to metodický pokyn k prevenci šikany, protože právě tento pokyn se dotýká i práv pedagogických pracovníků. Metodický pokyn k prevenci šikany charakterizuje šikanu a rozšiřuje její pojem oproti svému předchůdci o další skupinu subjektů, které mohou být šikanovány – pedagogické pracovníky. V pokynu je vymezena hranice mezi nerespektováním a šikanou a ochrana pedagogického pracovníka jakožto jeden z prvků BOZP, tedy povinnost ze strany zaměstnavatele. Dále se věnuje preventivním opatřením zamezujícím šikaně, postupům jejího řešení, nápravným opatřením, komunikaci s rodiči apod. Konkrétně u šikany pedagogických pracovníků vymezuje pokyn způsobu jejího řešení a vyzdvihuje zásadní roli podpory zaměstnavatele, ať již před nebo po výskytu šikany (poradenství, klima školy, zapojení inspektorátu práce apod.).¹³⁶ Důsledkem šikany pedagogického pracovníka může být poškození jeho psychického zdraví, které lze skrze náhradu škody vymáhat od zaměstnavatele.¹³⁷ Bude opět záležet na intenzitě šikanózního jednání a následcích, jestli bude takové jednání posouzeno v rovině trestněprávní či civilněprávní.

Trestní odpovědnost ve školním prostředí však není jen o zanedbání náležitého dohledu, šikaně a zneužití informací, jak je rozpracováno výše. Na půdě školy se mohou vyskytovat i další trestné činy, jako je například pohlavní zneužívání studujících apod. Těmto aspektům se již práce věnovat nebude.

¹³⁶ PUŠKINOVÁ, Monika. *Nový metodický pokyn k prevenci a řešení šikany*. Online. Řízení školy, 25. 10. 2016. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/skolni-poradenstvi-v-praxi/novy-metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikany.m-3060.html>. [citováno 2024-04-11].

¹³⁷ ŠPIČKOVÁ, Lenka. *Kdy zaměstnavatel nese odpovědnost za újmu, která vznikla zaměstnanci kvůli šikaně?* Online. Právo pro všechny, ©2022. Dostupné z: <https://www.pravoprovsechny.cz/clanky/odpovednost-zamestnavatele-za-ujmu-zamestnanci-vzniklou-sikanou-na-pracovisti/>. [citováno 2024-04-11].

Trestní odpovědnost pedagogických pracovníků v kontextu českého školství ukazuje na problematiku „tenkého ledu“, která vyžaduje pečlivé posouzení všech aspektů vzhledem k tomu, že hranice mezi odpovědností dle civilního a trestního práva může být velmi tenká a často vychází ze stejných ustanovení u obou druhů odpovědností. (§164 školského zákona upravující dohled nad studujícími apod.). Tato kapitola se zaměřila především na trestní odpovědnost v souvislosti s nedostatečným dohledem nad studujícími. Je zřejmé, že trestní odpovědnost pedagogických pracovníků není jen teoretickým „strašákem“, ale má konkrétní praktické důsledky, jak ukazují případy soudních rozhodnutí. Rozhodnutí v neprospěch pedagogických pracovníků v důsledku zanedbání náležitého dohledu jasně poukazuje na závažnost této problematiky. Při posuzování trestní odpovědnosti je klíčovým prvkem zavinění, které je nutné prokázat a které ovlivňuje charakter trestního jednání. Rozhodující je také individuální posouzení situace a osob pedagogických pracovníků, který zahrnuje jejich vzdělání, pracovní zařazení, postavení, osobní poměry a další okolnosti konkrétního případu (intenzita újmy na zdraví studujícího atd.). Zjištění této analýzy naznačují, že pedagogická činnost nese značnou míru odpovědnosti, zejména pokud jde o bezpečnost a dohled nad studujícími. Nedostatečný dohled může mít vážné následky, jako je újma na zdraví, či dokonce smrt studujících. Na poli trestní odpovědnosti se nejčastěji vyskytují nedbalostní trestné činy (viz soudní rozhodnutí v této kapitole). Též je možné se setkat se zneužitím osobních údajů či pohlavním zneužíváním. Prevence trestněprávní odpovědnosti hraje klíčovou roli v rámci školství. Metodické pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, jako je metodický pokyn k prevenci šikany, poskytují rámec pro prevenci a řešení těchto problémů spolu s problematikou šikany pedagogických pracovníků. Důkladné seznámení pedagogických pracovníků nejen s tímto pokynem, ale i s obecnými předpisy a potenciálními riziky a dále jejich systematické dodržování v rámci prevence je nezbytné pro minimalizaci vzniku trestní odpovědnosti. Lze tak shrnout, že trestní odpovědnost je největším rizikem pro samotné pedagogické pracovníky, nicméně ani ředitel školy není z tohoto rizika vyloučen.

1. 4. 7. Závěr kapitoly

Analýza odpovědnosti ve školství ukazuje na rozmanitost a složitost této problematiky, která je ovlivněna právními, pedagogickými a sociálními faktory. Jedním z klíčových bodů je diferenciací odpovědnosti mezi základními a středními školami, což má významné důsledky v praktickém řešení odpovědnosti. Například rozdíl v režimu odpovědnosti mezi oběma typy škol se projevuje v případě škod způsobených studujícími. Základní školy nesou objektivní odpovědnost za škodu bez ohledu na okolnosti, zatímco u středních škol se vyžaduje prokázání zavinění ze strany školy, pouze však v případě majetkové újmy. To může vést k různým výsledkům

odpovědnostních situací a různému postoji ke školám v závislosti na jejich typu. Vzhledem k různým názorům autorů na nastavení odpovědnosti je třeba vždy brát v potaz konkrétní okolnosti situace, jak bylo demonstrováno i na soudních rozhodnutích. Toto má pak vliv i na pedagogické pracovníky vzhledem k regresnímu nároku zaměstnavatele v případě škody způsobené pedagogickým pracovníkem.

V případě odpovědnosti studujících je klíčovým prvkem je správné definování povinností studujících ve školním řádu, což poskytuje pedagogickým pracovníkům potřebnou právní jistotu. V případě vzniku škody, kterou způsobí studující pedagogickému pracovníkovi, bude nejspíše klasifikována jako pracovní úraz či škoda při plnění pracovních úkolů a nahrazena zaměstnavatelem, který má právo uplatnit regresní nárok vůči studujícímu.

Odpovědnost pedagoga v pracovněprávní rovině a vztah z ní vyplývající je s výjimkou excesu založen pouze mezi pedagogem a právnickou osobou vykonávající činnost školy (zřizovatelem). Náhrada škody může být vyžadována po pedagogickém pracovníkovi regresně (nepřímo), pokud učitel zanedbal své povinnosti. Literatura má však i další a rozdílné názory na přístup k regresnímu nároku zaměstnavatele.

Odpovědnost zaměstnavatele se nijak výrazně nevymyká na poli školství z obecného nastavení zákoníku práce. Uplatní se všechny varianty odpovědnosti zaměstnavatele tam uvedené. Vzhledem k přítomnosti studujících ve škole však mohou být určité škodové situace častější u pedagogických pracovníků než u jiných profesí. Příkladem může být škoda vzniklá zaměstnanci při odvracení škody hrozící zaměstnavateli.

Trestní odpovědnost pedagogických pracovníků může představovat vážné riziko v rámci školství. Lze tak mluvit o tzv. „tenkém ledu“, tedy situaci, kdy je vyžadováno pečlivé posouzení všech aspektů vzhledem k tomu, že hranice mezi odpovědností dle civilního a trestního práva může být velmi tenká. Klíčovým prvkem je zavinění. Bez jeho existence nelze hovořit o trestní odpovědnosti. Nedbalostní trestné činy, které primárně plynou z nedostatečného dohledu nad studujícími, mohou mít závažné následky nejen pro studující, jak ukazují analyzovaná soudní rozhodnutí. Ředitel školy také není z rizika trestní odpovědnosti vyloučen (nastavení řádného dohledu, zneužití osobních údajů apod.) Pedagogická činnost tedy nese značnou míru odpovědnosti, zejména pokud jde o bezpečnost a dohled nad studujícími. Prevence trestní odpovědnosti, včetně dodržování všech relevantních právních předpisů, je proto nezbytná pro minimalizaci rizik spojených nejen s tímto typem odpovědnosti.

Z výše uvedené sumarizace vybraných odpovědnostních vztahů ve školství vyplývá, že řádně nastavený systém odpovědnosti ve školství je klíčový pro ochranu všech aktérů školního prostředí, ačkoliv ani to není jednotným řešením, které by jakéhokoliv aktéra v rámci škol a školských zařízení zbavovalo odpovědnosti. Prevence, pečlivý dohled nad studujícími a dodržování právních předpisů a interních pravidel jsou základními pilíři pro minimalizaci rizik spojených s provozem škol a zajištění bezpečného a zdravého prostředí pro všechny zúčastněné.

1. 5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené

Ředitel školy je jako osoba nejvýše postavená v rámci zaměstnanecké struktury školy vystaven velké odpovědnosti plynoucí z jeho postavení, kompetencí apod. Odpovědnost vedoucích, jakožto managementu školy, je odpovědností zvýšenou vzhledem k rozdílnému právnímu postavení oproti běžným pedagogickým pracovníkům, ze kterého plyne řada dalších povinností. Z těch jsou nejdůležitější především povinnosti řídicí, kontrolní, hodnotící a pracovní organizační ve vztahu k podřízeným zaměstnancům (dále pak odměňování, vzdělávání, bezpečnost apod.). Tomu samozřejmě odpovídá oprávnění zadávat úkoly a závazné pokyny v rámci práce. Důležitou součástí pracovní náplně vedoucích zaměstnanců je průběžné zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.¹³⁸ Je třeba si uvědomit, že většina legislativy týkající se BOZP specifikuje požadavky pouze rámcově a další, konkrétní postupy k zajištění BOZP jsou již v rukách zaměstnavatele. Zaměstnavatel si musí ve prospěch státu, svých zaměstnanců a primárně sebe sama vytvořit vlastní režim BOZP.¹³⁹ Zákoník práce stanoví „povinnost zaměstnavatele zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci se vztahuje na všechny fyzické osoby, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích.“¹⁴⁰ Z toho vyplývá povinnost zajistit bezpečnost a ochranu zdraví i pro studující (viz kapitola 1.3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství). Zaměstnavatel je též povinen alespoň jednou za rok prověřit BOZP v kooperaci s odbory a se souhlasem zástupce zaměstnanců pro BOZP.¹⁴¹ Dále problematiku BOZP rozvádí zákon o BOZP, jehož přijetí bylo předpokládáno zákoníkem práce. Tento zákon zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a stanovuje například požadavky na pracoviště a pracovní prostředí apod.¹⁴²

Při určování, jestli je určitá osoba vedoucím pracovníkem, nezáleží na tom, jak je její pracovní místo oficiálně pojmenováno. Určujícím faktorem je potenciální existence podřízených zaměstnanců, vůči kterým má vedoucí zaměstnanec pravomoc dávat závazné pokyny. Pokud tomu tak je, stačí, že je nadřízenost pracovního místa, kterou zaměstnanec zastává, ve vztahu k ostatním

¹³⁸ BĚLINA, Miroslav. § 11 [Vedoucí zaměstnanci]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 3. ISBN 978-80-7400-290-, s. 77.

¹³⁹ PICHT, Jan, STÁDNÍK, Jaroslav. § 101 [Obecná ustanovení k zajištění bezpečné práce]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 25. ISBN 978-80-7400-290-8, str. 608.

¹⁴⁰ § 101 odst. 5, zákoníku práce.

¹⁴¹ ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020. Nový Bydžov: aTre, 2020, s. 89.

¹⁴² Zákon č. 309/2006 Sb, o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 2024-04-14].

pozicím stanovena právním předpisem nebo vnitřním organizačním předpisem upravujícím organizační strukturu. Žádné další podmínky, jako je skutečná obsazenost podřízených pozic, nejsou podstatné.¹⁴³

Co se konkrétně odpovědnosti za škodu týče, vedoucí zaměstnanci musí dbát na to, aby byly učiněny kroky k zabezpečení majetku zaměstnavatele. V situacích, kdy nastupuje kolektivní odpovědnost za svěřené hodnoty s vyúčtovací povinností, jsou vedoucí zaměstnanci v případě vzniku škody povinni hradit dvakrát více než běžní zaměstnanci.¹⁴⁴

Ve vztahu k právní formě ŠPO, s výjimkou těch případů, které školský zákon přenechává jiným subjektům nebo orgánům (zřizovateli nebo radě v případě právnických osob vykonávajících činnost školy zřizovaných „neveřejným“ zřizovatelem), rozhoduje ve všech otázkách právnické osoby vykonávající činnost školy. Nicméně tato pravomoc nemá veřejnoprávní povahu a cílí na interní záležitosti ŠPO, narozdíl od pravomocí uvedených v §164 školského zákona (více níže). Lze tak říci, že rozhodovací pravomoc ředitele školy je určitou obdobou obchodního vedení obchodních společností. Z toho vyplývá, že k těmto pravomocem patří vedení ŠPO (vydávání interních předpisů), běžné pravomoci zaměstnavatele (uzavírání pracovních smluv) atd.¹⁴⁵ Ačkoliv jsou veškeré ustanovení části dvanácté školského zákona vztaženy pouze k právní formě ŠPO, lze v případě konstrukce orgánů ŠPO zřízené neveřejným zřizovatelem dospět k závěru, že jde o podobnou konstrukci jako tu, kterou má právní forma příspěvkové organizace. Proto je možné konstatovat, že výše uvedené lze vztáhnout i na právní formu příspěvkové organizace.¹⁴⁶

Naopak §164 školského zákona definující generální kompetence a odpovědnost ředitelů, které jsou pedagogického a odborného rázu, se aplikuje na veškeré školy a školská zařízení, a to bez zřetele k formě právnické osoby vykonávající činnost školy. Proto ho lze vztáhnout jak na

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 02. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1863/2003. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-14].

¹⁴⁴ BĚLINA, Miroslav. § 11 [Vedoucí zaměstnanci]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 77, marg. č. 3. ISBN 978-80-7400-290-, s. 77.

¹⁴⁵ MORAVEC, Ondřej. § 131 [Ředitel]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 3. ISBN 978-80-7400-550-3. s. 611-612.

KATZOVÁ, P. § 131. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-1-25].

¹⁴⁶ KATZOVÁ, P. § 124. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-1-25].

Ibid, § 130.

Vašíček L., Baliak M. *Odpovědnost ředitele příspěvkové organizace*. Věstník AMG 1/2021. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2021/Vestnik/1_2021_Pravni%20poradna%20AMG.pdf [citováno 2024-1-25].

ŠPO, tak na příspěvkové organizace. Dle tohoto ustanovení „ředitel školy a školského zařízení rozhoduje ve všech záležitostech týkajících se poskytování vzdělávání a školských služeb, pokud zákon nestanoví jinak...“¹⁴⁷ Jedná se o kompetenční normu, která stanovuje generální věcnou příslušnost rozhodovat o výše citovaném bez nutnosti jejich zákonného vymezení či určení rozhodujícího orgánu. Naopak u jiných orgánů či subjektů je třeba, aby taková kompetence měla oporu ve speciálním zákonném ustanovení. Stále je však třeba mít na paměti ústavní limity veřejné moci.¹⁴⁸ Vzhledem k tomu, že ředitel právnické osoby vykonávající činnost školy je statutárním orgánem a že ředitel školy je vykonavatelem státní správy, bude nutné vzít v potaz dvě roviny odpovědnosti ředitele školy – ve vztahu k právnické osobě, kterou řídí (případně zřizovateli, jenž má odvolací pravomoci), a také ve vztahu ke státu, který mu propůjčuje nástroje k vykonávání státní správy. Důsledkem tohoto je například povinnost ředitele školy brát v potaz rozhodnutí ČŠI a následně jednat v souladu s takovými rozhodnutími, tedy eliminovat problémy, které vyvstaly v průběhu inspekce.¹⁴⁹ Další ustanovení tohoto paragrafu směřují dovnitř organizace a jsou rozvedeny v dalších zákonech, podzákonných právních předpisech a interních předpisech, jako je ZoPP (odborná a pedagogická úroveň vzdělávání), vyhláška stanovující pracovní řád (dohled nad studujícími), školní řády apod.¹⁵⁰

Výše uvedené a ze široka pojaté kompetence ředitele školy a školských zařízení se samozřejmě pojí i s odpovědností. Ředitel školy je vždy odpovědný za vzdělávání a školské služby, pokud právní předpisy konkrétně neurčují jiný orgán nebo instituci, která má určitou oblast na starosti (jako je tomu např. v případě zřízení školské rady podle § 167 školského zákona). Proto i v situacích, kdy je ředitel školy schopen prokázat pochybení podřízeného, nese finální odpovědnost za případná individuální pochybení při dohledu nad výchovně vzdělávacím procesem ředitel školy.¹⁵¹

Třetí a problematicky pojatou úpravou kompetencí ředitele školy je § 165 školského zákona, který v sobě spojuje hned několik kompetenčních rovin – ředitele jako vedoucího

¹⁴⁷ § 164 odst.1, písm. a), školského zákona.

¹⁴⁸ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 339.

¹⁴⁹ MORAVEC, Ondřej. § 164 [Působnost ředitele školy]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 5. ISBN 978-80-7400-550-3, s. 717.

KATZOVÁ, P. § 164 [Pravomoci ředitele]. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. Online. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO561_2004CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [citováno 2024-02-17].

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 339.

pracovníka odpovědného za tvorbu organizační struktury školského provozu (odpovědnost za tvorbu rozvrhů, schvalování dovolené atd.), ředitele jako osobu odpovědnou za užívání finančních prostředků ze státního rozpočtu (koupě vybavení apod.) a nakonec ředitele jako vykonavatele státní správy (např. rozhodování o zamítnutí žádosti o uznání dosaženého vzdělání).¹⁵² Je třeba se pozastavit nad rovinou ředitele jako vykonavatele státní správy. Snahou zákonodárce bylo taxativně vymezit oblast kompetencí, které spadají pod výkon státní správy. S tím se však neztotožnil Nejvyšší správní soud České republiky (dále jen „NSS“), který ve svém rozsudku stanovil, že zmíněný výčet kompetencí v oblasti výkonu státní správy je výčtem minimálním a veškeré jednání ředitele by mělo být předmětem samostatné revize s důrazem na to, jestli je takové jednání autoritativním rozhodováním o právech a povinnostech fyzických osob, které je výkonem státní správy dle generální kompetenční normy (viz výše) či výkonem státní správy dle tohoto ustanovení anebo se vůbec o výkon státní správy nejedná. Pokud se o takový výkon nejedná, jde o jednání s organizačním charakterem, kam lze zařadit například dozor nad studujícími.¹⁵³

Jak již bylo nastíněno na začátku této práce, role ředitele školy v sobě kombinuje několik funkcí. Je statutárním orgánem, „zaměstnavatelem“ pedagogického charakteru, pedagogickým pracovníkem ve smyslu ZoPP a vykonavatelem veřejné správy. Zároveň je třeba vnímat tuto osobu jednak jako ředitele právnické osoby a též jako ředitele všech škol a školských zařízení, které jsou součástí takové právnické osoby.¹⁵⁴ Mezi ředitelem školy (právnickou osobou, jejíž činností je škola) a ostatními pracovníky panuje vztah pracovněprávní s tím, že na ředitele školy se výše uvedená specifika vedoucích zaměstnanců uplatní subsidiárně ve vztahu ke kompetencím uvedeným ve školském zákoně. Ředitel školy je do funkce jmenován zřizovatelem dle specifických pravidel uvedených ve školském zákoně. Zřizovatele (například ministerstvo, kraj apod.) však nelze považovat za zaměstnavatele ředitele školy. Tím je právnická osoba vykonávající činnost školy. Z toho důvodu je na poli pracovněprávní problematiky zřizovatel oprávněn intervenovat jen v situacích zákonem stanovených – určování výše platu ředitele školy společně s jeho jmenováním do funkce a odvoláním. Tato zákonem stanovená hranice intervencí v oblasti pracovněprávní ze strany zřizovatele je však pro zřizovatele problémem, jelikož v praxi se vyskytuje snaha zřizovatelů tuto hranici překračovat a zasahovat tak do kompetencí ředitele

MORAVEC, Ondřej. § 165 [Ředitel školy zřízené veřejným zřizovatelem]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 5. ISBN 978-80-7400-550-3, s. 717.

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 1 As 53/2011-109. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-19].

¹⁵⁴ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 345.

školy. Příkladem může být přiřazování vedoucích pracovníků k jednotlivým stupňům řízení nebo povinnost ředitele školy podmiňovat svá rozhodnutí souhlasem zřizovatele (typicky dovolená).¹⁵⁵

Pro správné pochopení postavení ředitele školy je potřeba rozebrat jeho postavení i z hlediska správněprávního. Někteří autoři se domnívají, že ředitel školy jako takový je správním orgánem. NSS se s tímto názorem neztotožnil a ve svém rozsudku judikoval, že v postavení správního orgánu se nenachází ředitel školy, nýbrž právnická osoba vykonávající činnost školy. Ředitel školy byl pak NSS definován jako vykonavatel státní správy, tedy jako fyzická osoba, která je oprávněna jednat jménem správního orgánu.¹⁵⁶ Důsledkem takto pojatého stanoviska NSS je skutečnost, že pasivně legitimovaným subjektem ve správním soudnictví je přímo právnická osoba vykonávající činnost školy namísto ředitele školy.¹⁵⁷ Ke správněprávní odpovědnosti ředitele školy pak lze doplnit, že elementárním zdrojem pro její vznik je porušení povinnosti stanovené správním řádem. Typicky lze uvažovat o disciplinárních deliktech, které budou následkem za porušení správněprávních předpisů týkajících se ředitele školy či výkonu jemu svěřené funkce. Konkrétně je možno uplatnit jako sankci důtku, nicméně v nejzazším případě může dojít i ke ztrátě funkce ředitele školy. Příkladem může být porušení správněprávních povinností, kdy ředitel školy neodůvodní, z jakého důvodu nepřijal studujícího ke studiu nebo nepoučí zákonného zástupce studujícího o možnostech obrany proti rozhodnutí o schválení individuálního plánu studia.¹⁵⁸

Na zástupce ředitele školy se aplikují výše uvedená pravidla zákoníku práce upravující vedoucí zaměstnance. Zástupce ředitele školy a jejich počet si vybírá spolu s vymezením jeho (jejich) kompetencí ředitel školy. Jak již bylo zmíněno na začátku této práce, právní úprava pracovní pozice zástupce ředitele absentuje ve školských předpisech. Jeho práva a povinnosti je tak třeba dovozovat z jiných právních předpisů jako je např. zákoník práce, podzákoné právní předpisy či interní předpisy školy. V oblasti kontroly je většinou zástupce ředitele pověřen kontrolou v rámci určitého organizačního útvaru s tím, že taková kontrola je četnější,

¹⁵⁵ Ibid, s.346- 349.

¹⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 1 As 53/2011-109. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-19].

¹⁵⁷ MORAVEC, Ondřej. § 164 [Působnost ředitele školy]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 5. ISBN 978-80-7400-550-3, str. 719.

¹⁵⁸ HRDINA, Ignác Antonín. *Slabikář obecné teorie práva*. Student (Leges). Praha: Leges, 2013. ISBN 9788087576670, s. 60.

systematičtější, více zaměřená na specifické aktivity a procesy a zaměřená na evidenci aktivit v dokumentaci (kontrola třídních knih, evidence údajů o studujících apod.).¹⁵⁹

V případě, že dojde k nemožnosti výkonu funkce ředitele školy z různých důvodů (odstoupení, smrt, odvolání bez nástupce), je možné, aby byly kompetence plynoucí z jeho manažerského postavení vykonávány jinou osobou v zaměstnaneckém poměru k právnické osobě vykonávající činnost školy, a to v míře běžné ve vztahu k jejich pracovní klasifikaci a pozici s ohledem na generální normy občanského práva. Naopak přenesení výkonu veřejně vrchnostenských pravomocí se nejeví jako možná (tedy bude možné převzít rozhodování o rozvrhu či dovolené zaměstnanců, nicméně rozhodnout o přijetí studujícího do studia možné nebude). Současně nelze osobu ani zplnomocnit v oblasti výkonu veřejné moci vzhledem k tomu, že se jedná o veřejnou moc svěřenou zákonem (speciální plná moc např. k podpisu správního rozhodnutí též nepřipadá v úvahu).¹⁶⁰ Avšak na základě výše uvedeného rozsudku NSS, který ředitele školy definuje jako vykonavatele veřejné správy, a nikoliv jako správní orgán, je třeba vyvodit další potenciální důsledek ve vztahu k zástupcům ředitele školy, který by mohl odstranit potíže spojené s nemožností ředitele školy, ať už na omezenou dobu, či trvale plnit své povinnosti. Vzhledem k tomu, že školský zákon nepojímá ve své úpravě zástupce ředitele, ani neotvírá možnost pro ředitele školy přenést své pravomoci na zástupce, může nastat moment, kdy pravomoci ředitele školy nebudou vykonávány vůbec, jelikož zde nebude možnost jejich delegace na žádnou osobu.¹⁶¹ Dle právního stanoviska NSS by však mohlo být možné, aby se v případech absence výkonu funkce ředitele školy stal vykonavatelem státní správy v zastoupení zástupce ředitele školy. Mohlo by tomu tak být až do opětovného obsazení funkce ředitele školy.¹⁶²

Ve vztahu k odpovědnostním vztahům a kompetencím ředitele hraje poměrně významnou roli školská rada. Jedná se o povinný a nezávislý orgán ve školství ustavený zřizovatelem na základě školského zákona v rámci základních, středních a vyšších odborných škol, který hraje důležitou roli v řízení a ve správě školy. Takový orgán není ustavován z důvodu podílení se na

¹⁵⁹ PUŠKINOVÁ, Monika. *Kompetence vedoucích zaměstnanců a jiných zaměstnanců v oblasti kontroly*. Online. Řízení školy, 28. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/pracovni-situace/kompetence-vedoucich-zamestnancu-a-jinych-zamestnancu-v-oblasti-kontroly.zs-1523.html>. [citováno 2024-04-11].

¹⁶⁰ § 166 odst.1, občanského zákoníku.

MORAVEC, Ondřej. § 165 [Ředitel školy zřízené veřejným zřizovatelem]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 4. ISBN 978-80-7400-550-3, s.723.

¹⁶¹ MORAVEC, Ondřej. § 164 [Působnost ředitele školy]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 5. ISBN 978-80-7400-550-3, str. 719.

¹⁶² Ibid.

chodu právnické osoby, nýbrž z důvodu podílení se na chodu školy, která je součástí právnické osoby. Školská rada je složena z různých zástupců – zástupců pedagogických pracovníků, zákonných zástupců nezletilých studujících, zletilých studujících a zřizovatele. Ředitel školy své zastoupení ve školské radě nemá a jeho účast je vázána na výzvu ze strany předsedy školské rady. Takové nastavení má svůj důvod v tom, že ředitel školy je osobou kontrolovanou a vzhledem ke kompetencím, které jsou školské radě dány školským zákonem, je subjektem se spolurozhodovacím oprávněním. Ředitelova účast ve školské radě by tak narušila rovnováhu a partnerskou podstatu vztahů mezi těmito dvěma subjekty.¹⁶³

Právní úprava nestanoví, kolik členů má školská rada mít, pravidla pro volby a počty členů jsou tak v rukou zřizovatele. Ředitel školy je při ustavování školské rady povinen pouze zajistit volby dle volebního řádu a svolat první zasedání školské rady, jelikož ještě nebyl zvolen její předseda, který svolávání zajišťuje.¹⁶⁴

Hlavní funkcí školské rady je poskytovat podporu a dohled nad vedením školy tak, aby byl průběžně veden efektivní dialog s ředitelem školy a aby se všechny zainteresované osoby společně podílely na efektivním fungování školy. Institut školské rady ve spolupráci s ředitelem má za cíl konstantně školu posouvat dopředu a zajistit rovnováhu mezi zájmy všech aktérů pohybujících se okolo prostředí školy právě skrze výše zmíněný dialog. Taková pomocná ruka je pro ředitele školy užitečná vzhledem k jemu zákonem svěřeným kompetencím a odpovědnostem, které jsou v rámci školy zdaleka nejvýznamnější. Tímto způsobem je dosaženo toho, že není veškerá odpovědnost a kompetence vložena do jedné osoby, a je tak možno předcházet potenciálním pochybením ředitele školy, protože všichni manažeři by měli mít zpětnou vazbu.¹⁶⁵ Školská rada tedy vykonává různé pravomoci dle ustanovení § 168 školského zákona. Mezi tyto pravomoci patří schvalování zásadní dokumentace, jako je školní řád, připomínkování ŠVP spolu s jinými dokumenty a spolutvorba klíčových strategických dokumentů, jako je například koncepce rozvoje školy apod. Za zmínku ještě stojí, že původní pravomoc školské rady, tedy navrhnout zřizovateli odvolání ředitele školy, byla školské radě odebrána. Zůstala tak pouze pravomoc podat návrh zřizovateli na vyhlášení

¹⁶³ KATZOVÁ, P. § 167 [Organizace školské rady]. In: KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X, ANAG. Dostupné z: www.aspi.cz. [citováno 2024-02-08].

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ KŘÍSTEK, Nikola. *Školská rada*. Online. Zapojme všechny, 31.10.2023. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/skolska-rada>. [citováno 2024-04-11].

konkurzu na ředitele školy, kdy tuto pravomoc legislativa nepodmiňuje splněním jakékoliv podmínky.¹⁶⁶

Dalšími důležitým subjektem ovlivňujícím ředitele právnické osoby vykonávající činnost školy v právní formě ŠPO a příspěvkové organizace a jeho fungování spolu s chodem školy je zřizovatel. Jedná se o subjekt, který je odlišný od právnické osoby vykonávající činnost školy a své kompetence tak vykonává svým jménem, a nikoliv jménem právnické osoby vykonávající činnost školy. Stále má však možnost ovlivňovat právnickou osobu vykonávající činnost školy i po jejím vzniku.¹⁶⁷ Také je nutno si uvědomit, že zřizovateli nejsou zákonem dána žádná mocenská oprávnění. Správním orgánem s takovým oprávněním je samotná právnická osoba (viz výše). Zřizovatel tak není do výkonu státní správy oprávněn zasahovat, ačkoliv v praxi tomu tak nebývá (např. snahy o optimalizaci přístupu ke vzdělávání na určitém území).¹⁶⁸

Dle zákonné úpravy odpovídá za školu a její chod primárně ředitel školy. Úkolem zřizovatele je vytvoření základu pro edukaci a zajištění odpovídajících kapacit, což zahrnuje založení i možnost zrušení právnické osoby vykonávající činnost školy skrze zřizovatelskou listinu a její změny. Právnické osoby vykonávající činnost školy založené veřejnými zřizovateli zůstávají se svým zakladatelem v relativně „úzkém kontaktu“. Je tomu tak z toho důvodu, že za poskytování vzdělávání nese odpovědnost stát (ministerstvo), kraj, obec či svazek obcí. Jinak řečeno, jsou to právě tyto entity, které jsou dle zákona v první řadě odpovědné za vzdělávání, a proto vytvářejí vzdělávací instituce, buď ve formě ŠPO, nebo ve formě příspěvkových organizací. Z toho pak vyplývá nutnost zřizovatele mít skutečnou možnost ovlivňovat chod právnické osoby vykonávající činnost školy, její právní existenci a utvářet charakter jejich vzdělávacích iniciativ.¹⁶⁹

Dále je zřizovatel oprávněn jmenovat a odvolávat ředitele školy (právnické osoby vykonávající činnost školy). Toto zákonem přiznané právo je nicméně školským zákonem podrobně upraveno u zřizovatelů, kteří jsou subjektem veřejného práva, a nelze se tak od takových pravidel odchýlovat. Jmenováním na pozici ředitele školy se ředitel školy nedostává do pozice

¹⁶⁶ § 168 školského zákona.

VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 355-356 a s. 370.

¹⁶⁷ *Školy a školská zařízení zřizované obcí a krajem. Průvodce platnou právní úpravou a metodický návod zejména pro obce, kraje a ředitele škol a školských zařízení zřizovaných obcemi a kraji*. Online. MŠMT, říjen 2021.

Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/11/211031_MSMT-pruvodce-pravni-upravou-skolske-pravnicke-osoby-a-prispevkova-organizace-reditele.pdf [citováno 2024-04-17].

¹⁶⁸ *Právní vztahy mezi zřizovateli a školami*. Online. NPI, 6.1.2020. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-verejna-sprava/2032-jake-jsou-pravni-vztahy-mezi-organy-statni-spravy-a-samospravy-jako-zrizovateli-a-skolami-a-skolskymi-zarizenimi> [citováno 2024-04-17].

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k § 129 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon.

zaměstnance zřizovatele ŠPO nebo příspěvkové organizace a zřizovatel nepřebírá práva a povinnosti zaměstnavatele vůči řediteli školy.¹⁷⁰ Za zmínku ještě stojí práva a povinnosti v oblasti hospodaření ŠPO, které plynou z úpravy hospodaření příspěvkových organizací obcí a krajů a oprávnění zřizovatele jmenovat a odvolávat jednu třetinu školské rady, která má vliv na ředitele školy v mnoha ohledech.¹⁷¹

Právní úprava zřizovatele, ředitele školy, resp. jejich vzájemného vztahu se nachází ve stavu legislativních pochybností. Pravomoci ředitele školy jsou sice velmi přesně zákonem vymezené a za pedagogickou stránku je odpovědný ředitel školy. Problém tkví v koncepční rovině, kdy by zde měl být na první příčce zřizovatel. Tyto dvě roviny vedení jsou samozřejmě propojené a mohlo by dojít ke vzniku třecích ploch. K tomu ve finále ale nedochází, jelikož kvalita školy, resp. dohled nad ní byl svěřen do působnosti ČŠI. Ta je ve vzájemném povinnostním vztahu se zřizovatelem. Například ČŠI poskytuje na žádost zřizovatele součinnost při konkurzním řízení dle vyhlášky o konkurzním řízení nebo zřizovatel navrhne vyšetření určité negativní záležitosti ve škole. Příkladem z druhé strany může být situace, kdy ČŠI v rámci inspekční činnosti zjistí, že došlo k pochybení, které bylo způsobeno zřizovatelem. Na základě takového zjištění má pak ČŠI právo ukládat různá opatření řediteli školy (typicky v oblasti materiálního zajištění vzdělávání – nábytek apod.) Dalším příkladem „z druhé strany“ je zásah ČŠI v momentě, kdy ředitel školy nevykonává svou funkci. V takovém případě ČŠI informuje zřizovatele o tom, že je potřeba vyhlásit konkurz a vybrat nového ředitele školy.¹⁷² Tímto způsobem by mohlo dojít k tomu, že se zřizovatel omezí pouze na minimální činnosti, jako je platba za energie apod., jelikož nabývá dojem neúčinnosti a ztráty kontroly.

Zřizovatel je však schopen zajistit mnoho záležitostí, například týkajících se provozních věcí (administrativa, legislativa apod.). Nicméně, aby takový zřizovatel fungoval, potřebuje ke svému fungování a konstruktivnímu dialogu pedagogického lídra (ředitele školy), který je schopen

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/> [citováno 2024-04-22].

¹⁷¹ MORAVEC, Ondřej. § 129 [Působnost zřizovatele školské právnické osoby]. In: RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, marg. č. 9. ISBN 978-80-7400-550-3, str. 293-294.

¹⁷² MACKOVÁ, Petra. *Za co ručí zřizovatelé aneb nebojte se zapojit*. Online. Zapojme všechny, 18.05.2022. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/za-co-ruci-zrizovatele-aneb-nebojte-se-zapojit>. [citováno 2024-04-11].

vytvářet studijní komunitu a poskytne zřizovateli podporu nutnou k tomu, aby zřizovatel mohl být oporou nejen pro ředitele školy, ale i pro právě zmíněnou studijní komunitu.¹⁷³

S ohledem na výše uvedené rozpracování problematiky ČŠI a vzhledem k tomu, že ČŠI je subjektem, který může mít značný vliv na (nejen) odvolání ředitele školy, je třeba se více na tento pro školství důležitý subjekt zaměřit. ČŠI je nezávislým správním úřadem ustaveným na základě zákona, jehož činnost spočívá v periodické evaluaci vzdělávacích institucí na poli edukace a školských služeb skrze činnost kontrolní, hodnotící a koncepční, buď ze své iniciativy a komplexně v inspekčních cyklech (informace o vzdělávání, jeho podmínky a výsledky, naplňování ŠVP nebo dodržování předmětné legislativy apod.), nebo na základě podnětů, stížností a petic ad hoc na základě tvrzení ve takových podáních uvedených.¹⁷⁴ Závěry a výsledky plynoucí ze své činnosti předkládá ČŠI zřizovateli a školské radě. Pokud byla podána stížnost, je po provedení inspekce zřizovatel povinen se s jejími výsledky vypořádat a informovat ČŠI o tom, jakým způsobem došlo k nápravě zjištěných nedostatků. Zásadní pravomocí ČŠI ve vztahu k řediteli školy je možnost podat návrh na jeho odvolání zřizovateli. Původně nebyly vymezeny důvody pro podání návrhu na odvolání ředitele školy, nicméně na základě novely školského zákona došlo k vymezení důvodů, pro které může ČŠI návrh na odvolání podat.¹⁷⁵ Zajímavé je, že tyto důvody pro návrh na odvolání nesměřují k osobě ředitele jako takové, jak tomu je u odvolacích důvodů ze strany zřizovatele, nýbrž směřují k samotnému fungování, resp. nefungování školy (potažmo školského zařízení), což vytváří velký rozdíl v definici odvolacích důvodů. Jedná se o důvody spočívající v této zákonné definici: „...závažné nedostatky v činnosti školy nebo školského zařízení“¹⁷⁶, u kterých nelze říci, že by byly porušením nebo neplněním povinností ředitelem školy (např. problémy týkající se řízení školy, nízká kvalitativní úroveň edukace atd.).¹⁷⁷ Ačkoliv je to pouze návrh na odvolání a nikoliv odvolání jako takové, ČŠI jako subjekt s „autoritou slova“ má významný vliv na funkci ředitele školy a je možno z výše uvedeného vyvodit, že odpovědnost ředitele školy je opravdu rozsáhlá a nejde jen o odpovědnost za jeho osobu a funkci jako takovou.

Výše již bylo zmíněno, že ČŠI je oprávněna podat zřizovateli návrh na vyhlášení konkurzu na ředitele školy. Činí tak v době od započetí šestého měsíce do konce čtvrtého měsíce před tím,

¹⁷³ Co (z)může zřizovatel. Online. Řízení školy, 30. 7. 2019. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/co-z-muze-zrizovatel.a-5886.html>. [citováno 2024-04-15].

¹⁷⁴ ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020. Nový Bydžov: aTre, 2020, s. 147-148.

¹⁷⁵ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 368-370.

¹⁷⁶ § 174 odst.14, školského zákona.

¹⁷⁷ Ibid.

než uběhne doba šesti let výkonu funkce ředitele školy (školského zařízení) a to v případě, pokud došlo ke zjištění, že ředitel školy nevykonává svou funkci (z různých důvodů). Zřizovatel je následně povinen konkurz vyhlásit s tím, že návrh není podmíněn splněním jakékoliv zákonné podmínky, stejně jako v případě školské rady (viz výše).¹⁷⁸ Legislativa však dává ČŠI ještě silnější sankční nástroj – návrh na vymazání školy či školského zařízení z rejstříku škol a školských zařízení. Takové řešení je na místě, pokud dojde ke zjištění závažných nedostatků v činnosti či úplné nečinnosti školy či školského zařízení (neplní se vzdělávací program apod.)¹⁷⁹

Aby činnost ČŠI dosahovala požadované úrovně, je nezbytná součinnost jak z její strany, tak ze strany školy či školského zařízení. Školy a školská zařízení jsou povinny být součinní v takové míře, aby bylo možné řádně provádět inspekce, ať už při inspekci konané na místě, tak při inspekci konané dálkově (např. o vyplňování ankety ředitelem školy nebo učiteli). ČŠI pak též (s ohledem na výše uvedené) poskytuje součinnost při konkurzu na ředitele školy a školského zařízení, kdy jedním z členů komise je i školní inspektor, který je tak nápomocen zřizovateli v procesu hledání nového ředitele. Dále ČŠI poskytuje podporu v oblasti metodiky. ČŠI nicméně nelze považovat za subjekt, který by uděloval rady a doporučení, jakým způsobem řídit školu či školské zařízení s úmyslem obejít svou odpovědnost (to je práce MŠMT skrze generální metodickou podporu). Metodická podpora ze strany ČŠI je jiného rázu. ČŠI skrze periodické a ucelené prověrky na poli vzdělávání hodnotí přednosti a nedostatky škol a školských zařízení, jejichž cílem je dosáhnout účinné zpětné vazby tak, aby byla průběžně zvyšována kvalita vzdělávání studujících.¹⁸⁰

Tato kapitola měla za cíl zanalyzovat rozsáhlé spektrum odpovědnostních aspektů ředitele školy spolu s jeho kompetencemi a vliv dalších subjektů na jeho fungování ve školství. Ředitelé škol mají na starosti komplexní úkoly spojené s vedením personálu, organizací, financemi a výkonem státní správy. Jeho odpovědnost je tudíž mnohvrstevnatá a dotýká se jak pracovněprávních aspektů, tak i veřejnoprávních povinností. Jako vedoucí pracovníci mají ředitelé škol zvýšenou odpovědnost ve srovnání s běžnými zaměstnanci. Zákoník práce stanovuje

¹⁷⁸ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 370.

¹⁷⁹ MACKOVÁ, Petra. *Za co ručí zřizovatelé aneb nebojte se zapojit*. Online. Zapojme všechny, 18.05.2022. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/za-co-ruci-zrizovatele-aneb-nebojte-se-zapojit>. [citováno 2024-04-11].

§ 175 odst.2, školského zákona.

¹⁸⁰ ANDRYS, Ondřej. *Česká školní inspekce: K problematice poskytování součinnosti*. Online. Řízení školy, 22. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/ceska-skolni-inspekce-k-problematice-poskytovani-soucinnosti.m-3122.html>. [citováno 2024-04-22].

povinnost zaměstnavatele zajišťovat BOZP, která se vztahuje na všechny osoby nacházející se na pracovišti, a je právě odpovědností ředitele školy toto zajistit a průběžně kontrolovat. Ředitel školy kombinuje několik funkcí v rámci své pozice. Je statutárním a jediným orgánem právnické osoby vykonávající činnost školy s rozhodovací pravomocí ve všech jejích otázkách. Ředitel školy je dále manažerem s pedagogickým vzděláním vykonávajícím pedagogickou činnost, který na základě generální normy ve školském zákoně rozhoduje o všech otázkách týkajících vzdělávání a školských služeb (s určitými výjimkami), je tedy i ředitelem všech školských zařízení (školní jídelna apod.). S tím se pojí i zajištění dostatečné odbornosti poskytovaného vzdělávání, tvorba organizační struktury apod. Nakonec je ředitel školy též vykonavatelem státní správy (nikoliv správním orgánem). Dle NSS pak nelze brát výčet povinností ředitele školy jako vykonavatele státní správy ve školském zákoně jako taxativní, ale každé jednání je třeba individuálně posoudit, což má vliv i na řešení případné odpovědnosti. Zástupci ředitelů škol mají své specifické úkoly a povinnosti, ačkoliv vymezení jejich pozice v zákonné úpravě chybí. Jejich funkce spočívá v efektivnější a četnější kontrole, na kterou ředitel školy již nemá prostor. Zástupci nemohou rozhodovat v rámci ředitelových veřejně vrchnostenských pravomocí, je zde však snaha NSS o prolomení z důvodu efektivity fungování školy v případě dlouhodobější absence ředitele školy. Z odpovědnostního hlediska je ředitel školy odpovědný vůči právnické osobě, kterou řídí (z toho plynoucí civilněprávní, případně trestněprávní odpovědnost), a vůči státu, který mu propůjčuje nástroje k výkonu státní správy (správněprávní odpovědnost – typicky disciplinární delikty).

Existuje několik subjektů, které ovlivňují činnost ředitele školy. Školská rada hraje významnou úlohu v poskytování podpory škole spolu s jejím ředitelem a je nezbytným orgánem pro efektivní fungování školy. Její povinnosti a složení ze tří skupin subjektů jsou upraveny v školském zákoně tak, aby zajišťovaly nezávislý dohled nad vedením školy a její podporu. Důraz je kladen na kontrolu aktivit ředitele školy, který není ve školské radě zastoupen a jeho účast je vázána na výzvu ze strany předsedy školské rady. Jedná se o subjekt „přebírající“ určité kompetence ředitele školy, čímž je zajištěno rozprostření odpovědnosti a zpětná vazba pro ředitele školy a školu jako takovou. Takové nastavení je důležité pro zachování rovnováhy mezi zájmy všech aktérů ve školním prostředí (skrze schvalování školního řádu apod.) a partnerského vztahu mezi školskou radou a ředitelem školy.

Zřizovatel školy má klíčovou roli v ustavování a následné podpoře řízení právnické osoby vykonávající činnost školy. Je povinen zajišťovat potřebné prostředky a podporu pro správné fungování školy a má zásadní pravomoc ve vztahu k řediteli školy – jmenovat a odvolávat ředitele

školy. Nemá však žádná mocenská oprávnění ve vztahu k ŠPO či příspěvkové organizaci, nicméně praxe se někdy liší a zřizovatelé mají snahu do takových oprávnění zasahovat (nejen do těchto). Zřizovatel je však odpovědný za poskytování vzdělávání i po založení školy a je tak třeba, aby byl zajištěn efektivní dialog a spolupráce mezi ředitelem školy a zřizovatelem. Zřizovatelova úloha je podporována ze strany ČŠI, nemělo by se však stát, že se zřizovatel omezí pouze na minimální činnosti materiálního charakteru, kdy iniciativu převezme kontrolní orgán.

Značný vliv na ředitele školy má ČŠI. Jedná se o kontrolní orgán dohlížející nad činností škol a školských zařízení. Její činnost spočívá v periodické evaluaci vzdělávacích institucí a poskytování zřizovatelům i samotným školám (skrze ředitele školy) podporu pro zlepšení kvality vzdělávání a školských služeb (v oblasti metodiky atd). Své závěry předkládá zřizovateli a školské radě. ČŠI má také pravomoc podat návrh na odvolání ředitele školy z důvodu závažných nedostatků v činnosti školy s tím, že i když jde pouze o návrh, jedná se o subjekt s „autoritou slova“. Dále je oprávněna navrhnout výmaz školy či školského zařízení z rejstříku. Prověrky ze strany ČŠI jsou důležité pro správné fungování školy a vzhledem k její autoritě a propojení se zřizovatelem a školskou radou jsou její závěry pro školu a jejího ředitele důležité a je třeba se jimi řídit.

Celkově lze konstatovat, že odpovědnost za vedení a správu školy spočívá na několika úrovních – od ředitele školy, přes školskou radu a zřizovatele až po ČŠI. Jejich vzájemná spolupráce a dohled jsou klíčové pro zajištění kvalitního vzdělávání a efektivního řízení školních institucí. Ředitel školy je z hlediska odpovědnosti nejvíce zatížen vzhledem k několika rovinám odpovědnosti (je třeba brát v potaz i možnou trestní odpovědnost – více níže) a kumulaci funkcí. Zároveň má největší vliv na chod celé školy a nerozsáhlejší možnost zlepšovat poskytované služby v oblasti vzdělávání v důsledku práv, kterými je nadán. Výše zmíněná vzájemná spolupráce všech subjektů může být křehká, ředitel školy je ve své funkci „osamocen“ a je třeba maximální podpora jeho osoby pro správný výkon této funkce, protože ředitel školy má vliv na mnoho dalších osob.

2. Praktická část

2. 1. Metodická část

Analytická část této práce se vztahuje na rozbor výsledků sociologického šetření, které se skládá ze dvou částí. Respondenti první části jsou ředitelé škol, v části druhé jsou respondenty pedagogičtí pracovníci. Další subjekty působící na půdě školy, jako je například psycholog, nejsou do šetření zahrnuti. Jak již bylo nastíněno v úvodu, tato práce se vztahuje jen na střední školy – víceletá gymnázia – zřízené veřejným zřizovatelem (kraj apod.), a to v právních formách ŠPO a příspěvkové organizace. Obsahově se otázky anketních šetření týkají průřezově celé teoretické části vyjma vymezení základního pojmosloví. Vztahují se tedy na právní úpravu profese učitelů a ředitele škol, BOZ a prevenci rizik, odpovědnostní otázky různých subjektů na půdě školy vzhledem k propojenosti jednotlivých respondentů s dalšími subjekty a postavení, kompetence a odpovědnost ředitelů gymnázií. I přesto, že je pojem pedagogický pracovník pojmem nadřazeným pro pojmy ředitel školy a učitel, budou pojmy učitel a pedagogický pracovník zaměňovány se stejným významem, obdobně jako v teoretické části této práce.

Ve své práci autor váhal mezi použitím technik dotazníkového a anketního šetření. Dle rizika nízké validity výsledků z dotazníků v důsledku malé návratnosti se nakonec přiklonil k využití ankety pro účel sběru dat. Nakonec byla návratnost anketních šetření ve skutečnosti nízká (viz níže v této kapitole). Nemůžeme tedy výsledky šetření přepočítávat na širší populaci. Výsledky nám mohou pouze pomoci jako mezikrok k dalšímu zkoumání.

Při anketě se sbírají data obvykle prostřednictvím masové komunikace.¹⁸¹ Autor k rozeslání anketní lístků využil online prostředek – email. Otázky byly sestavovány na online platformě Survio. Ankety se však velmi využívají i v jiných masmédiích, např. rozhlas, televize, denní tisk, časopisy, kde jsou informace distribuovány mezi velkou masu lidí. Cílovou skupinou však obvykle není širší populace, nýbrž konkrétní užší skupina respondentů. Vzorek tedy nelze považovat za reprezentativní.¹⁸² Z tohoto důvodu autor používá anketu pouze jako orientační nástroj k zjišťování názorů vybraného nerepresentativního vzorku osob, které v šetření odpovídaly. Pokud by se ve výsledcích ukázaly výraznější odchylky či že daní pedagogičtí pracovníci mají signifikantní „mezery“ v informacích týkajících se jejich povolání, bylo by na

¹⁸¹ DVORÁK, Zdeněk. *Sociologická encyklopedie – anketa*. Online. Sociologický ústav AV ČR, V.V. J., nedatováno. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Anketa> [citováno 2024-04-17].

¹⁸² Ibid.

místě dle autorova názoru uvažovat o zahájení širšího dotazníkového šetření v rámci celé České republiky s případným doplněním o kvalitativní výzkum prostřednictvím hloubkových rozhovorů s náhodně vybranými respondenty.

Na platformě Survio byly distribuovány dvě ankety v období mezi 2.4.2024 a 25.4.2024. Jedna anketa směřuje na práva a povinnosti učitelů, druhá pak na práva a povinnosti ředitelů vybraných škol. Cílovou skupinou jsou pedagogičtí pracovníci víceletých gymnázií založených veřejným zřizovatelem (kraj apod.). Tito byly emailovou cestou osloveni skrze dvacet gymnázií napříč celým Českem dle kritérií viz úvod této práce. Cílem byla snaha pokrýt co nejrozmanitější geografické spektrum. O spolupráci se nakonec přihlásilo pouze pět gymnázií – Gymnázium Na Vítězné pláni, Gymnázium Jana Keplera, Gymnázium Jihlava, Gymnázium Brno, Křenová a Gymnázium Tanvald. Gymnázium Jana Keplera bylo z důvodu technických obtíží na straně vedení školy z výběru odebráno (pedagogičtí pracovníci z toho gymnázia anketu nevyplňovali).

První anketní šetření vztahující se na učitele je rozděleno do čtyř základních sekcí: speciální pracovněprávní problematika BOZ, odpovědnost a pedagogický pracovník, samostatná otázka týkající se šikany pedagogických pracovníků a sekce obecná pracovněprávní problematika (tato sekce obsahuje šest otázek, avšak dvě nebyly započítány do aritmetického průměrování v důsledku opačné správnosti hodnocení na škále, tzn. např. vůbec ne byla správná odpověď). Tyto sekce jsou rozděleny do patnácti anketních otázek, na které vybraní učitelé odpovídali. Každá otázka je vyhodnocována na základě pětibodové škály: zcela ano, spíše ano, napůl, spíše ne a vůbec ne (v případě jednotlivých otázek může být více konkretizováno). Každý procentuální výsledek v rámci jedné sekce představuje průměrné hodnocení všech vybraných odpovědí uvedených v jedné sekci, to znamená, že v rámci jedné sekce odpovědělo na otázky například kategorií zcela ano xx % respondentů.¹⁸³

Druhé anketní šetření vztahující se na ředitele škol je rozděleno do čtyř základních sekcí: odpovědnost a ředitel školy, vnímání právních předpisů a problematiky pracovní náplně, BOZ(P) a vybrané subjekty ovlivňující ředitele školy. Tyto sekce jsou rozděleny do devatenácti anketních otázek, na které vybraní učitelé odpovídali. Každá otázka byla vyhodnocována na základě pětibodové škály: zcela ano, spíše ano, napůl, spíše ne a vůbec ne (v případě jednotlivých otázek může být více konkretizováno). Každý procentuální výsledek v rámci jedné sekce představuje průměrné hodnocení všech vybraných odpovědí uvedených v jedné sekci, to znamená, že v rámci

¹⁸³ Průměrná hodnota byla vypočtena aritmetickým průměrem.

jedné sekce odpovědělo na otázky například kategorií zcela ano xx % respondentů.¹⁸⁴ Plné znění otázek z obou anketních šetření lze nalézt v přílohách této práce (viz Příloha 1 a Příloha 2).

Analytická část zpracovává získaná data tak, že jsou vytvořeny deskriptivní statistiky v rámci jednotlivých otázek a v rámci jednotlivých sekcí. Na deskriptivní statistiku navazuje propojení praktické části s teoretickou tak, aby byl vytvořen základ pro následnou diskusi výsledků (viz podkapitola 2.2.3. Diskuse výsledků). Celkově oslovila obě anketní šetření okolo dvou stovek respondentů ze čtyř gymnázií (přesné počty učitelů jednotlivých vybraných škol nejsou k dispozici). Návratnost v rámci šetření, které se týkalo učitelů bylo 65 odpovědí, tedy cca 32 %. V případě ředitelů škol pak 4 odpovědi, což je 100 % návratnost.

¹⁸⁴ Ibid.

2. 2. Analytická část

Tato kapitola je rozdělena do tří podkapitol. Dvě z nich analyzují dvě provedená anketní šetření vztahující se na učitele a ředitele školy. Třetí podkapitola se věnuje diskusi výsledků, na kterou plynule navazuje závěrečné shrnutí celé práce. Cílem této kapitoly je vyhodnotit výsledky získané z předmětných šetření, zamyslet se nad těmito výsledky, komparovat je s teoretickou částí, a získat tak poklady pro závěr práce.

Výsledky jsou platné jen pro soubor těch, kteří odpověděli a nelze je zobecnit na širší populaci vzhledem k absenci bližších sociodemografických ukazatelů vypovídajících o respondentech a zároveň malé návratnosti odpovědí (procento návratnosti viz kapitola 2.1. Metodická část) nelze výsledky reprezentovat na širší populaci.¹⁸⁵

2. 2. 1. Analýza anketního šetření vztahujícího se na ředitele školy

Anketního šetření se zúčastnili ředitelé ze čtyř českých gymnázií založených veřejným zřizovatelem na základě náhodného výběru – Gymnázia Tanvald, Gymnázia Jihlava, Gymnázia Na Vítězné pláni a Gymnázia Brno, Křenová. Odpovědi jsou zkoumány v rámci čtyř sekcí nadřazených jednotlivým otázkám, a to z důvodu získání komplexnějšího obrazu vyhodnocovaných otázek. Jedná se o sekce viz kapitola 2.1. Metodická část – odpovědnost a ředitel školy, vnímání právních předpisů a problematiky pracovní náplně, BOZ(P) a vybrané subjekty ovlivňující ředitele školy.

Sekce odpovědnost zahrnuje sedm otázek a je ze všech tak nejrozsáhlejší. Otázky analyzují vnímání odpovědnosti z různých právních úhlů pohledu – z pohledu ochrany pedagogických pracovníků skrze nastavení právní pravidel v kombinaci s interním nastavením pravidel ve vztahu k odpovědnosti studujících za škodu, rozdílů odpovědnosti základní a střední školy vůči studujícím stejného věku ve vztahu k majetkové újmě (objektivní x subjektivní), rozdílné odpovědnosti ředitele školy jako managementu oproti ostatním pedagogickým pracovníkům, odpovědnosti ředitele vůči právnické osobě vykonávající činnost školy a za výkon státní správy, trestněprávní odpovědnosti za neoprávněné nakládání s osobními údaji a z pohledu rozdílů mezi odpovědností trestněprávní a civilněprávní. Přesné znění otázek lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 1).

¹⁸⁵ DVORÁK, Zdeněk. *Sociologická encyklopedie – anketa*. Online. Sociologický ústav AV ČR, V.V. J., nedatováno. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Anketa> [citováno 2024-04-17].

Na základě získaných dat z této sekce lze shrnout, že problematice odpovědnosti ve školství a jejích úskalí rozumí zcela na 46.4 % respondentů, spíše rozumí na 28.5 % respondentů, napůl rozumí na 7.1 % respondentů, spíše nerozumí na 17.9 % respondentů a žádný z respondentů se necítí jako kompletně neznalý svých práv a povinností v této sekci. Lze tak říci, že znalost práv a povinností ředitelů škol na poli odpovědnosti ve školství je obecně na dobré úrovni. Výraznější pochybnosti ve znalostech je možné spatřovat v oblasti rozdílné odpovědnosti střední a základní školy za majetkovou újmu studujících ve stejné věku. U této otázky 25 % respondentů spíše rozumí problematice, 25 % napůl a 50 % spíše nerozumí. To může být dáno tím, že ředitelé škol znají práva a povinnosti ve vztahu ke gymnáziu jakožto jejich ředitelé, a nikoliv základní škole. Dalším faktorem může být mnohost rozdílných právních názorů na tuto problematiku (viz podkapitola 1.4.2. Odpovědnost školy). Pochybnosti ze strany ředitelů škol lze nalézt též u vnímání ochrany ředitelů škol skrze nastavení právní pravidel v kombinaci s interním nastavením pravidel ve vztahu k odpovědnosti studujících za škodu. U této otázky (identicky jako u předchozí) odpovědělo 25 % respondentů tak, že problematice spíše rozumí, 25 % respondentů rozumí napůl a 50 % spíše nerozumí problematice. Další otázka, zdali považují ředitelé škol rozdíl mezi trestní a civilněprávní odpovědností ve školství za tzv. „tenký led“, je ze 75 % chápána jako spíše srozumitelná (tedy je zde „tenký led“) a z 25 % jako spíše nesrozumitelná (rozdíl mezi odpovědnostmi je spíše výrazný). Motivem pro tyto takové odpovědi může být neznalost judikatury věnující se školství. Naopak z šetření vychází, že všichni respondenti si odpovědnost za výkon státní správy uvědomují zcela. Odpovědnost vůči právnické osobě vykonávající činnost školy je pak zcela chápána na 75 % a spíše chápána na 25 %. Motivy k těmto odpovědím lze spatřit v každodenním styku s problematikou státní správy a managementu (viz kapitola 1.5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené).

V další sekci vnímání právních předpisů a pracovní náplně byly vyhodnocovány čtyři otázky. Tato sekce se věnuje vnímání a porozumění právních předpisů jako takových ze strany ředitele školy. Jedná se o otázky směřující na ochranu ředitele školy školskými zákony, porozumění kombinování vícero funkcí na pozici ředitele školy, fungování školy při absenci ředitele školy, pokud zástupce nemůže ředitele zastupovat v rámci výkonu veřejně vrchnostenských pravomocí a otázku směřující na reflexi novely školského zákona z roku 2017. Přesné znění otázek lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 1).

Na základě získaných dat lze konstatovat, že problematice porozumění právních předpisů a pracovní náplně rozumí zcela na 31.3 % respondentů, spíše rozumí na 37.5 % respondentů, napůl

rozumí na 25 % respondentů, spíše nerozumí na 6.25 % respondentů a žádný z respondentů se necítí jako kompletně neznalý svých práv a povinností v této sekci. Obecně je pro ředitele škol opět tato problematika dobře uchopitelná. Jako potenciálně problematická se jeví ochrana ředitelů škol školskými zákony, kdy 75 % respondentů se zdá být chráněno napůl a 25 % se potom spíše necítí být chráněno školskými zákony. Takové vnímání může být ovlivněno nejen samotným zněním školských zákonů, ale též vysokou odpovědností, kterou si ředitelé škol uvědomují (viz výše sekce s názvem „odpovědnost a ředitel školy“) a kombinováním vícero funkcí v rámci pracovní pozice ředitele školy, které je v rámci této sekce též analyzováno a zodpovězeno jako zcela uvědomované (tedy ředitelé školy si kompletně uvědomují, že jejich pracovní pozice kombinuje několikero funkcí – manažera, učitele, vykonavatele veřejné správy apod.). O tom, zdali může škola efektivně fungovat při absenci ředitele školy (s ohledem na to, že zástupce nemůže ředitele zastupovat v rámci výkonu veřejně vrchnostenských pravomocí) mají respondenti spíše pozitivní mínění (75 % spíše ano, 25 % napůl). Toto bude pravděpodobně plynout ze zkušeností s řízením školy, i když lze říci, že se určité pochyby na poli zastupování ředitele škol vyskytují. Odpovědi se tak shodují s rozebráním této potenciálně problematické situace v kapitole 1.5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené. Novelu školského zákona reflektují takřka všichni respondenti zcela. Je tak možno konstatovat, že povědomí a aktualizace znalostí relevantních právních předpisů jsou na adekvátní úrovni.

Vzhledem k tomu, že práce se věnuje intenzivně tématu BOZ(P), bylo žádoucí vytvořit sekci BOZ(P) v rámci anketního šetření týkajícího se ředitelů škol. Tato sekce obsahuje opět čtyři otázky analyzující práva a povinnosti na poli BOZ(P), konkrétně vlastní nastavení systému BOZ v interních předpisech ve vztahu k ochraně osoby ředitele školy, dostatečnost revize BOZ(P) jedenkrát ročně, obsahu a postupům v případě náležitého dohledu a právní cesty testování studujících na přítomnost drog a alkoholu. Přesné znění otázek lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 1).

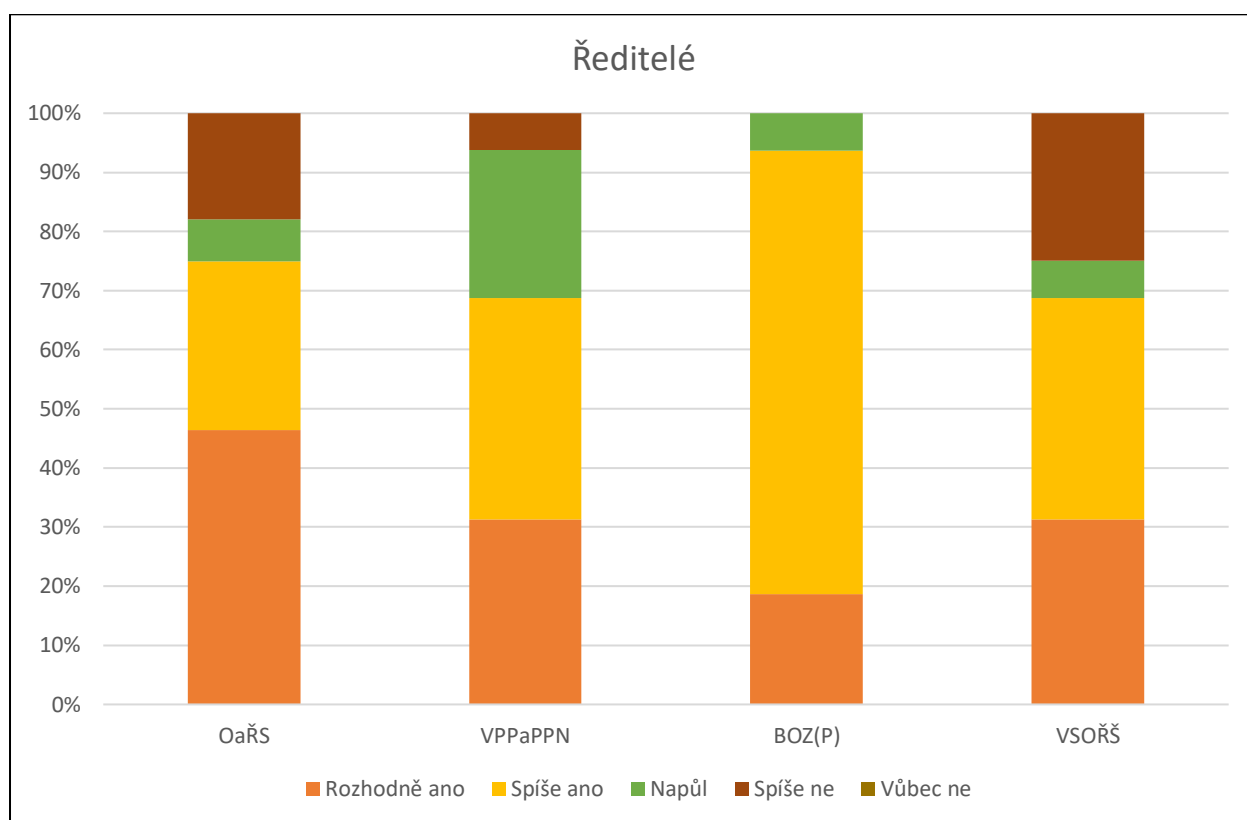
Z části šetření dopadající na vnímání a znalost BOZ(P) vzešla tato zjištění. Dotazování ředitelů škol zcela rozumí problematice BOZ(P) na 18.6 %, spíše jí pak rozumí na 75 %, napůl pak na 6.3 %. Varianty spíše nerozumí a vůbec nerozumí nejsou v rámci této sekce zastoupeny. Z tohoto je možno vydedukovat, že zkoumané subjekty nejsou skálopevně přesvědčené o svých znalostech a právní ochranou jejich osoby jako ředitele školy na poli BOZ(P). Na druhou stranu si jsou o mnohem více spíše jistí, než nejistí vzhledem k nulovým odpovědím v rámci variant spíše ne a vůbec ne. Obecně „nejbezpečněji“ se tázání ředitelů cítí v případě prověrek BOZ(P). Jedenkrát

ročně připadá tato prověrka 75 % respondentů dostačující, 25 % respondentů pak spíše dostačující. Důvodem může být dostatečná znalost „zákona“ na poli BOZ(P) a dobré manažerské schopnosti, stejně jako dlouholetá praxe na poli BOZ(P). Otázky směřující na porozumění obsahu náležitého dohledu a právních možností testování studujících na přítomnost drog a alkoholu byly všemi respondenty zodpovězeny jako spíše srozumitelné. Náležitý dohled je velmi komplexní a problematické právní téma, které je předmětem mnoha soudních sporů, proto je tato částečná nejistota nepřekvapující. Znalost tohoto institutu je klíčová pro ochranu pedagogických pracovníků (viz kapitoly 1.3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství a 1.4. Odpovědnost ve školství). Právní cesty testování na přítomnost drog a alkoholu u studujících jsou vzhledem k narůstajícím problémům zásadní a ředitelé škol by o nich neměli mít pochyby. Respondenti se cítí být spíše chráněni vlastním nastavením BOZ v interních předpisech na 75 %, z 25 % potom napůl. Vzhledem k nastavení odpovědnosti ve školství je nutno si uvědomit, že i přes kvalitní nastavení pravidel BOZ ve vnitřních předpisech se nelze vždy zprostit odpovědnosti, jak bylo zmiňováno v teoretické části (další motivy odpovědí viz podkapitola 2.2.3. diskuse výsledků níže).

Poslední sekcí, na kterou se předmětné šetření vztahovalo je sekce vybrané subjekty ovlivňující ředitele školy. Je tak vytvořena sekce, jejíž cílem bylo analyzovat dopady školské rady, zřizovatele školy a ČŠI na činnost ředitele školy. Konkrétně se pak jedná o otázky, zdali jsou školská rada a její pravomoci vnímány jako efektivní nástroj pro ředitele školy, zdali by ředitel školy poznal neoprávněné zásahy zřizovatele do jeho kompetencí, zdali je ředitel školy dostatečně informován o podpoře ze strany zřizovatele školy a jestli má ředitel školy povědomí o kooperaci ČŠI s dalšími subjekty ve vztahu ke kontrole nedostatků. Přesné znění otázek lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 1).

Na základě získaných dat v této sekci je zcela srozuměno s problematikou vybraných subjektů ovlivňujících ředitele školy či ji vnímá ji pozitivně na 31.3 % respondentů, spíše srozuměno a pozitivně vnímá na 37.5 % a napůl srozuměno či pozitivně vnímá 6.3 % respondentů. Dále spíše není srozuměno či vnímá negativně tuto problematiku 25 % respondentů a žádný z respondentů nevedl, že by vůbec nebyl srozuměn či kompletně negativně vnímal danou problematiku. Nejvíce skeptičtí jsou respondenti v rámci otázky týkající se efektivity školské rady. Na tuto otázku odpovědělo 75 % tak, že školskou radu a její pravomoci nevnímají jako efektivní nástroj pro jejich zpětnou vazbu. 25 % respondentů pak odpovědělo zcela ano. Jedná se o relativně velký propad v rámci této otázky oproti ostatním otázkám v této sekci. Efektivita školské rady

může do jisté míry záviset na zvolených osobách a zásadní je otevřenost dialogu (viz kapitola 1.5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené). Otázkou zůstává, zdali může být neefektivita školské rady problémem zákonné úpravy nebo personálním problémem (osoba ředitele a volených zástupců ve školské radě). Obě otázky vztahující se na zřizovatele škol byly zodpovězeny stejně. 50 % tázaných ředitelů škol zcela rozpozná neoprávněné zásahy do jejich kompetencí a je zcela dostatečně informováno o podpoře ze strany zřizovatele. 50 % pak spíše rozpozná neoprávněné zásahy zřizovatele a spíše je dostatečně informováno o podpoře ze strany zřizovatele. Lze tak konstatovat, že v rámci zkoumaného vzorku je kooperace se zřizovatelem školy na dobré úrovni. Posledním zkoumaným subjektem byla ČŠI. Spíše znali kooperace ČŠI s dalšími subjekty a jejich kontrolám nedostatků jsou ředitelé škol na 50 %, napůl znali z 25 % a spíše neznali taktéž z 25 %. Vzhledem k tomu, že se jedná o subjekt, který má velký vliv na existenci funkce ředitele školy, je třeba si uvědomit, že znalost práv a povinností ve vztahu k ČŠI je pro ředitele školy a jeho efektivní fungování důležitá (viz kapitola 1.5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené).

OaŘS = Odpovědnost a ředitel školy , VPPaPPN = vnímání právních předpisů a problematiky pracovní náplně , BOZ(P) = BOZ(P) , VSOŘŠ = Vybrané subjekty ovlivňující ředitele školy

2. 2. 2. Analýza anketního šetření vztahujícího se na učitele

Anketního šetření se zúčastnili pedagogičtí pracovníci ze čtyř českých gymnázií založených veřejným zřizovatelem na základě náhodného výběru – Gymnázia Tanvald, Gymnázia Jihlava, Gymnázia Na Vítězné pláni a Gymnázia Brno, Křenová. Odpovědi byly zkoumány v rámci čtyř sekcí nadřazených jednotlivým otázkám, a to z důvodu získání komplexnějšího obrazu vyhodnocovaných otázek. Jedná se o sekce viz kapitola 2.1. Metodická část zmíněné výše - speciální pracovněprávní problematika BOZ, odpovědnost a pedagogický pracovník, samostatná otázka týkající se šikany pedagogických pracovníků a sekce obecná pracovněprávní problematika (s otázkami vztahujícími se na odpovědnost za odložené věci a potřeby zavinění ze strany školy v případě škody vzniklé učiteli při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi, které jsou přidruženy k problematice z důvodu obsahové stránky, nicméně do aritmetického průměrování započteny nebyly).

Sekce BOZ v rámci anketního šetření týkajícího se pedagogických pracovníků – učitelů – je nejrozsáhlejší z analyzovaných sekcí. Tato sekce obsahuje pět otázek vztahujících se na práva a povinnosti na poli BOZ, konkrétně otázky dotýkající se znalosti vnitroresortních předpisů MŠMT, vlastního nastavení systému BOZ v interních předpisech ve vztahu k ochraně osoby učitele, znalosti obsahu a postupů v případě náležitého dohledu nad studujícími, znalosti právní cesty testování studujících na přítomnost drog a alkoholu a znalosti možnosti zakázat studujícím kouřit na pozemku vedle školy, který k ní nepatří. Přesné znění otázek lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 2).

Z části šetření dopadající na vnímání a znalost BOZ vzešla tato zjištění. Dotazování učitelé zcela rozumí a vnímají pozitivně problematiku BOZ na 24.5 %, spíše jí pak rozumí a vnímají pozitivně na 41.8 %, napůl na 14.6 %, spíše nerozumí a nevnímají pozitivně na 12.7 % a vůbec nerozumí a vnímají negativně na 6.4 %. Zkoumané subjekty jsou poměrně hodně diverzifikovaní v odpovědích na otázky na poli BOZ. Nejméně diversifikovaní v odpovědích a zároveň nejvíce srozumění se cítí být učitelé v postupech a chápání své role v oblasti náležitého dohledu nad studujícími. Zcela se cítí být v této problematice srozuměno na 32.3 % učitelů, spíše srozuměno pak 60 % respondentů. Odpovědi jsou tak spíše kladné i přesto, že se jedná o nejrizikovější institut problematiky BOZ (viz kapitola 1.3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství). Naopak nejvíce diversifikovaní v odpovědích a zároveň nejméně srozumění se cítí být učitelé v případě problematiky testování studujících na přítomnost drog. Obdobnou diversifikaci nalezneme u dalších třech otázek. U těchto otázek, tedy znalost možností zakázat studujícím kouřit

na pozemku vedle školy, který k ní nepatří, vnímání ochrany nastavením systému BOZ v interních předpisech ve vztahu k ochraně osoby učitele a znalosti vnitroresortních předpisů MŠMT vztahujících se na problematiku BOZ, je negativní vnímání nižší než v případě otázky na testování na přítomnost drog a alkoholu.

Sekce odpovědnost a pedagogický pracovník u anketního šetření dopadajícího na učitele zahrnuje tři otázky. Otázky analyzují vnímání odpovědnosti z různých právních úhlů pohledu – z pohledu dostatečnosti ochrany školskými zákony, z pohledu přebírání odpovědnosti učitelů právníckou osobou vykonávající činnost školy (popřípadě ředitelem školy) a z pohledu rozdílů mezi odpovědností trestněprávní a civilněprávní. Přesné znění otázek lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 2).

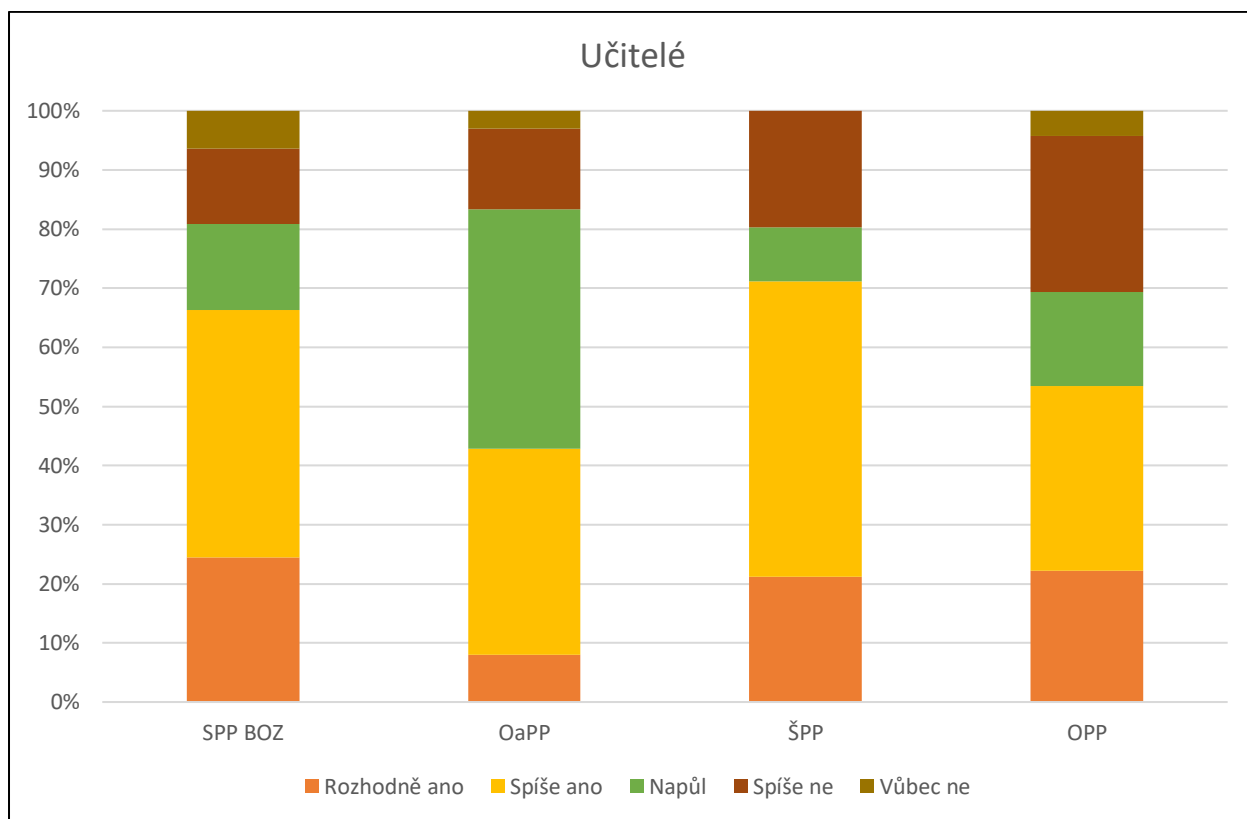
Na základě získaných dat z této sekce lze shrnout, že problematice odpovědnosti učitelů ve školství zcela rozumí a vnímá pozitivně na 8 % respondentů, spíše rozumí a vnímá pozitivně na 34.8 % respondentů, napůl rozumí a vnímá neutrálně na 40.4 % respondentů, spíše nerozumí a vnímá negativně na 13.6 % respondentů a 3 % respondentů se cítí jako kompletně neznalý svých práv a povinností v této sekci či ji vnímají negativně. Obecně lze říci, že odpovědi ve vztahu k vnímání práv a povinností a porozumění jim v této sekci jsou nejvíce na středu spektra odpovědí (srozumění/vnímají pozitivně napůl). Respondenti se tak necítí být příliš jistí ve svých znalostech a svém vnímání. Odpovědi jsou velmi obdobné u všech tří otázek – okolo 7 % v případě odpovědi zcela ano, okolo 35 % u odpovědi spíše ano, okolo 40 % u odpovědi napůl, okolo 13 % u odpovědi spíše ne a 3 % v případě odpovědi vůbec ne. Motivace k takovým odpovědím může být způsobena nedostatečnou znalostí školských předpisů, strachem z odpovědnosti či osobními zkušenostmi (viz např. podkapitola 1.4.6. Trestní odpovědnost ve školství).

Otázka věnující se šikaně pedagogického pracovníka byla ponechána samostatně vzhledem k její jedinečnosti. 21.5 % respondentů dokáže zcela rozeznat jednání, které je již klasifikováno jako šikana učitele, 49.2 % respondentů spíše dokáže rozeznat takové jednání, 9.2 % respondentů dokáže rozeznat předmětné šikanózní jednání napůl a 20 % spíše nedokáže rozeznat takové jednání. Žádný z respondentů nevedl, že vůbec není schopen rozeznat jednání, které je již klasifikováno jako šikana učitele. Zkoumaný vzorek učitelů je tedy relativně přesvědčený, že dokáže rozeznat šikanu jejich osoby ze strany studujících. Důvodem může být dostatečné seznámení se s metodickým pokynem k prevenci šikany (viz podkapitola 1.4.6. Trestní odpovědnost ve školství). Přesné znění otázky lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 2).

Poslední sekci, na kterou se anketní šetření týkající se učitelů vztahovalo, byla sekce s názvem obecná pracovněprávní problematika. Sekce obsahuje čtyři otázky pro účely průměrování a dvě separátní z důvodu obsahové souvislosti a obráceného škálového hodnocení, proto se do průměru znalostí nezapočítávají (více níže). Otázky se týkaly obav z uplatnění regresního nároku zaměstnavatele na náhradu škody, znalosti rizika pracovněprávního excesu v důsledku nedodržení povinností, nutnosti existence zavinění ze strany školy v případě škody vzniklé učiteli při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi (nezapočítává se do průměru), znalosti zakročovací za účelem odvrácení škody hrozící zaměstnavateli, existence odpovědnosti zaměstnavatele za všechny předměty odložené v kabinetě (nezapočítává se do průměru) a uvědomování si svých práv v případě pracovního úrazu či nemoci z povolání. Přesné znění otázek lze nalézt v přílohách této práce (příloha č. 2).

Na základě získaných dat vzešlo z předmětného šetření v rámci této sekce následující zjištění. S obecnou pracovněprávní problematikou jsou srozuměni dotazovaní učitelé zcela na 24.25 %, spíše srozuměni na 34 %, napůl srozuměni na 17.4 %, spíše nesrozuměni na 28.8 % a vůbec nesrozuměni na 4.6 %. Všechny odpovědi v rámci každé z otázek této sekce jsou rozprostřeny po celém spektru odpovědí z čehož je možné dedukovat, že znalosti se u jednotlivých respondentů liší. Co se týče regresního nároku zaměstnavatele a obav z jeho uplatnění zaměstnavatelem, krajní odpovědi spektra (zcela ano a vůbec ne) jsou zastoupeny minimálně. Naopak odpovědi uprostřed jako je spíše ano, napůl a spíše ne jsou zastoupeny obdobně (30.8 %, 30.8 % a 27.7 %). Lze tak konstatovat, že regresní nárok je něco, z čeho nemá většina respondentů enormní strach. Na otázku uvědomování si excesu v pracovním právu odpovědělo nejvíce respondentů jako spíše ano a spíše ne (okolo 30 % u každé), což poukazuje na určitou, nikoliv však přesnou znalost rizika excesu majority respondentů. Znalost práv v případě pracovního úrazu či nemoci z povolání jsou relativně vysoké. Přes polovinu respondentů si je zcela nebo spíše vědomo svých práv v případě pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (60.6 %). Kompletní neznalost této problematiky je skoro nulová. Důvodem může být osobní zkušenost či motivace znát svá práva pro uplatnění finanční kompenzace skrze náhradu škody. Nejvíce znalí z této sekce jsou respondenti v problematice zakročovací povinnosti za účelem odvrácení škody hrozící zaměstnavateli. Přes 85 % respondentů je srozuměno či spíše srozuměno s touto povinností (konkrétně 56.1 % zcela srozuměno a 33.3 % spíše srozuměno). Motivem takové znalosti povinnosti zakročit může být častý výskyt této povinnosti ve školském prostředí, ve kterém se na rozdíl od jiných zaměstnání pracuje se studujícími (viz podkapitola 1.4.5. Odpovědnost zaměstnavatele).

Na závěr sekce obecná pracovněprávní problematika jsou analyzovány separátní a neprůměrované otázky týkající se odpovědnosti za odložené zaměstnavatele za škodu na odložených věcech (kabinet) a otázka, zdali je třeba zavinění ze strany školy v případě škody vzniklé zaměstnanci při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi. Dle 9.2 % dotazovaných učitelů je třeba zavinění ze strany školy v případě škody vzniklé zaměstnanci při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi, 15.4. % dotazovaných si myslí, že je spíše třeba takové zavinění, 30.8 % si toto myslí napůl, 32.3 % si pak myslí, že zavinění školy v této pracovněprávní situaci spíše není třeba a 12.3 % si myslí, že zavinění třeba není vůbec. Na otázku, zdali zaměstnavatel odpovídá za všechny předměty odložené v kabinetu, odpovědělo 4.6 % respondentů, že zcela ano, 18.5 % respondentů spíše ano, 13.8 % respondentů napůl, 41.5 % spíše ne a 21.5 % vůbec ne (vyhodnocení výsledků obou separátních otázek viz podkapitola 2.2.3. Diskuse výsledků).

SPP BOZ = Speciální pracovněprávní problematika BOZ , OaPP = Odpovědnost a pedagogický pracovník , ŠPP = Šikana pedagogického pracovníka , OPP = Obecná pracovněprávní problematika

2. 2. 3. Diskuse výsledků

Tato práce analyzuje právní předpisy dopadající na pedagogické pracovníky a dvě anketní šetření ve vztahu k vnímání a znalostem práv a povinností pedagogických pracovníků – učitelů a ředitelů škol. Cílem této diskuse je propojit veškeré části práce a ty komparovat s vybranou literaturou.

Původní hypotézou, která autora motivovala k sepsání této práce byla představa, že pedagogičtí pracovníci (učitelé a ředitelé škol gymnázií založených veřejným zřizovatelem) jsou při výkonu svého povolání v neustále zvýšeném riziku odpovědnosti z důvodu práce se studujícími a pohybují se v prostředí mnohosti právních předpisů, o kterých nemusí mít vždy kompletní přehled. Z literatury věnující se problematice odpovědnosti a pedagogického povolání jako takového lze vyčíst, že mnohdy se pedagogičtí pracovníci cítí být přespříliš odpovědní nebo „ztracení“ v množství právních předpisů, které dopadají na jejich každodenní výkon povolání.¹⁸⁶ Cílem diskuse výsledků je propojit teoretickou část práce s analytickou, vytvořit přehled, jaké sekce respondenti vnímali nejlépe, nejhůře a proč a zamyslet se nad výsledky, které plynou z obou anketních šetření.

V rámci zkoumání znalostí a vnímání profese ředitelů gymnázií jsou výsledky obecně příznivé a stabilní, tzn. ředitelé se přespříliš ve svých odpovědích neliší. Nejpríznivější pak jsou odpovědi v sekci BOZ(P) i přes menší počet odpovědi zcela ano oproti jiným sekcím (vyváženo odpovědi spíše ano). Následuje sestupně s ohledem na porozumění sekce odpovědnost a ředitel školy, vnímání právních předpisů a pracovní náplně a nejhůře se cítí/rozumí respondenti (v) sekci vybrané subjekty ovlivňující ředitele školy. Jak rozvádí teoretická část této práce, opatření k zajištění BOZ jsou klíčová pro ochranu všech aktérů na půdě školy a hlavním a zároveň „nejzranitelnějším“ aktérem zde je ředitel školy, který je odpovědný za kontinuální zajišťování BOZ. Zásadním nástrojem v oblasti BOZ je náležitý dohled, kterému byla věnována náležitá pozornost v teoretické části a jehož řádné dodržování minimalizuje rizika při školních aktivitách.

¹⁸⁶ KVAČKOVÁ, Radka. *Oči z jatek? Učitelé jsou dnes jednou nohou v kriminále*. Online. Lidovky.cz, 22.11.2016. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/oci-z-jatek-ucitele-jsou-dnes-jednou-nohou-v-kriminale.A161122_110814_in_domov_sij [citováno 2024-04-25].

FRÝBOVÁ, Alice. *Učitel je jednou nohou ve vězení. Vážně?* Online, Řízení školy, Odborný měsíčník pro ředitel škol. 2022, roč.10/2022, č.10, s. 29-31. ISSN 1214-8679. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/ucitel-je-jednou-nohou-v-kriminale-vazne.m-9407.html> [citováno 2024-04-25].

MACH, Jiří. *Úděl učitelů: Stačí málo a stojí před soudem*. Online, Novinky.cz, 18.06.2014. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-udel-ucitelu-staci-malo-a-stoji-pred-soudem-232354> [citováno 2024-04-25].

JABŮRKOVÁ, Vendula a VLČKOVÁ, Veronika. *Pedagogický pracovník mezi paragrafy*. Vzdělávání a informace. Olomouc: Hanex, 2005. ISBN 80-85783-55-X.

Náležitěmu dohledu rozuměli všichni respondenti stejně – spíše ano. Vzhledem k tomu, že je náležitý dohled a BOZ(P) zásadní pro minimalizaci rizik a odpovědnosti, není překvapivé, že druhou nejlépe uchopenou sekcí ze čtyřech zkoumaných je sekce odpovědnost a ředitel školy. Tomu odpovídají i kladné odpovědi u otázky směřující na vlastní nastavení interních předpisů a ochranným prvkem tohoto nastavení, které však vyšly ze zkoumané sekce BOZ nejhůře (ze 75 % spíše ano, 25 % napůl). Tento systém nastavuje ředitel školy, a proto by se dalo očekávat, že respondenty bude motivovat ke kladné odpovědi (viz kapitola 1.3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství). V rámci problematiky BOZ bylo také definováno, jakým způsobem nakládat s kontrolou studujících v případě jejich testování na přítomnost návykových látek (alkoholu). Vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku spadající do oblasti BOZ vyplývající z § 29 školského zákona, je možné zakotvit povinnost studujících podrobit se zkoušce na drogy do školního řádu (vnitřního řádu) a zůstat v zákonných limitech. Lze tak činit i přesto, že dle zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek mohou výše uvedené testování činit jen subjekty a orgány zde vymezené, a to na základě pravidla „lex specialis derogat legi generali“. (viz kapitola 1.3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství) U této otázky uvedli všichni respondenti, že jsou se způsoby legality takového testování spíše srozuměni.

Srozumění respondentů s odpovědností sekcí bylo též na dobré úrovni. (46 % respondentů zcela rozumí problematice). Jak bylo zmíněno výše, jde o propojenou sekcí sekcí odpovědnost, jelikož kvalitním nastavením pravidel BOZ(P) lze předejít mnoha odpovědnostním situacím. Z hlediska srozumění jsou největší pochybnosti v otázce směřující na rozdílnou odpovědnost školy základní a střední za majetkovou újmu studujících, kteří jsou stejně staří – střední škola odpovídá v režimu subjektivní odpovědnosti a základní v režimu objektivní odpovědnosti (viz kapitola 1.4.2 Odpovědnost školy). 50 % dotazovaných uvedlo, že spíše nerozumí této problematice. Lépe již na tom jsou respondenti v případě srozumění s odpovědnostními rovinami ředitele školy (státní správa a právnická osoba vykonávající činnost školy). Jak bylo vysvětlováno v teoretické části, pozice ředitele školy v sobě kombinuje mnoho funkcí (manažer, učitel, statutární orgán, vykonavatel veřejné správy). Jeho odpovědnost jakožto vedoucího pracovníka je zvýšená a na základě mnohosti funkcí více vrstevnatá. Z odpovědnostního hlediska je ředitel školy odpovědný vůči právnické osobě, kterou řídí (z toho plynoucí civilněprávní, případně trestněprávní odpovědnost), a vůči státu, který mu propůjčuje nástroje k výkonu státní správy (správněprávní odpovědnost – typicky disciplinární delikty). Oba druhy rovin si respondenti dle odpovědí dobře

uvědomují, což je pro jejich profesi klíčové. (viz kapitola 1.5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené).

Na základě poznatků z teoretické části lze říci, že rozdíl mezi trestní a civilní odpovědností na poli školství může být velmi „tenký“ a vychází se často z obdobných ustanovení (např. náležitý dohled apod.). Toto tvrzení potvrzují i demonstrována soudní rozhodnutí v sekci 1.3. odpovědnost ve školství. Zásadní je posoudit okolnosti každého konkrétního případu. Trestní odpovědnost je analyzována primárně z hlediska náležitého dohledu. Nelze se však opomenout například hrozbu zneužití osobních údajů, kterou musí brát v potaz primárně ředitel školy. Rozdíl mezi civilní a trestní odpovědností ve školství ředitelé škol považují z 25 % jako spíše větší, 75 % pak jako spíše „tenký led“. S ohledem na uvedenou teorii podloženou judikaturou je třeba, aby ředitelé škol byli více obezřetní, jelikož rozdíl v těchto druhích odpovědnosti nemusí být velký. S problematikou trestného činu zneužití osobních údajů jsou obecně dobře srozuměni (zcela ano 50 % a spíše ano 50 %)

Třetí nejlépe srozumitelnou a vnímanou sekcí pro respondenty byla sekce vnímání právních předpisů a pracovní náplně. Ředitel školy jako manažer musí být seznámen s mnoha právními předpisy (například s otázkou týkající se znalosti novely školského zákona byli skoro všichni respondenti srozuměni, viz kapitola 1.2. Právní úprava pedagogických pracovníků). Výsledky ukazují, že největším úskalím této sekce je vnímání ochrany ředitele školy školskými zákony. Je tak otázkou, zdali by na místě nebyla legislativní úprava školských zákonů ve prospěch ředitele, jehož odpovědnost je vysoká, jak bylo řečeno výše. Otázku efektivity zastupování ředitele školy v případě jeho absence shledávají respondenti jako potenciálně problematickou. Zástupci nemohou rozhodovat v rámci ředitelových veřejně vrchnostenských pravomocí, i když je zde snaha NSS o prolomení z důvodu efektivity fungování školy v případě dlouhodobější absence ředitele školy (viz kapitola 1.5. Ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené). Srozumění s touto problematikou bude pravděpodobně vyplývat z osobních zkušeností, které mohou být i personálního rázu (např. špatné zkušenosti se zástupci na konkrétní škole) a nejen legislativního (špatné nastavení pravidel).

Nejhůře uchopitelná byla pro ředitele gymnázií sekce vybrané subjekty ovlivňující ředitele školy (školská rada, zřizovatel a ČŠI). Jen 31.3 % respondentů je zcela srozuměno či vnímá pozitivně tuto problematiku, 37.5 % pak spíše srozuměno či vnímá pozitivně (25 % spíše nesrozuměno/nevnímá pozitivně). Z šetření tak plyne, že nastavení vztahů ředitele a těchto subjektů není ideální. Školská rada hraje významnou úlohu v poskytování podpory škole spolu

s jejím ředitelem a je nezbytným orgánem pro efektivní fungování školy. Jedná se o subjekt „přebírající“ určité kompetence ředitele školy, čímž je zajištěno rozprostření odpovědnosti a zpětná vazba pro ředitele školy a školu jako takovou (viz kapitola 1.5. ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené). U této otázky však jsou respondenti nejskeptičtější a 75 % respondentů nevnímá školskou radu jako efektivní nástroj při své práci. Otázkou zůstává, zdali jde o personální problémové nastavení nebo koncepční na úrovni legislativy.

Z kapitoly 1.5. ředitel školy – kompetence, postavení, odpovědnost a subjekty s tím spojené vyplývá, že zřizovatel školy má klíčovou roli v ustavování a následné podpoře řízení právnické osoby vykonávající činnost školy. Je povinen zajišťovat potřebné prostředky a podporu pro správné fungování školy a má zásadní pravomoc ve vztahu k řediteli školy – jmenovat a odvolávat ředitele školy. Nemá však žádná mocenská oprávnění ve vztahu k ŠPO či příspěvkové organizaci, nicméně praxe se někdy liší a zřizovatelé mají snahu do takových oprávnění zasahovat (nejen do těchto). Proverky ze strany ČŠI jakožto kontrolního orgánu jsou důležité pro správné fungování školy a vzhledem k její autoritě a propojení se zřizovatelem a školskou radou jsou její závěry pro školu a jejího ředitele důležité a je třeba se jimi řídit. Své závěry totiž předkládá zřizovateli a školské radě. Neoprávněné zásahy zřizovatele dokáží respondenti dobře rozeznat soudě dle jejich odpovědí. Co se týče informovanosti o podpoře zřizovatele, odpovědi jsou identické. Prostor pro zlepšení tu tak je a dle výše uvedené teorie je třeba maximálně naplňovat potenciál podpory zřizovatele. Problematika ČŠI a její kooperace s dalšími subjekty ve vztahu ke škole nebyla příliš srozumitelná, což je může být problémem vzhledem k její autoritě. Je tak třeba si pokládat otázku, do jaké míry může škola efektivně fungovat při špatně nastavených vztazích a problémové komunikaci s těmito subjekty, jelikož teorie této práce uvádí, že všechny tři jsou zásadní pro správné fungování školy, nicméně odpovědi respondentů se k tomuto spíše nepřiklání, primárně pak v případě školské rady.

V rámci zkoumání znalostí a vnímání profese učitelů gymnázií jsou výsledky mnohem více diversifikované na odpovědnostním spektru a obecně méně příznivé co do pozitivního vnímání a znalostí (není tak činěno ve srovnání s prvním šetřením, jelikož nelze srovnávat šetření s rozdílným obsahem otázek a počtem respondentů v tomto případě). V rámci sestupné škály byly odpovědi ve vztahu k znalostem a vnímání nepříznivější v případě samostatné otázky týkající se šikany pedagogického pracovníka (to může být též způsobeno tím, že nebyl vytvářen aritmetický průměr). Následovala sestupně s ohledem na porozumění a vnímání sekce speciální

pracovněprávní problematika BOZ, poté sekce obecná pracovněprávní problematika a nejhůře se cítí/rozumí respondenti (v) sekci odpovědnost a pedagogický pracovník.

Co se šikany pedagogického pracovníka týče, i přes 20 % odpovědí spíše ne (0 % vůbec ne) je možno se klonit k závěru, že pedagogičtí pracovníci jsou obecně spíše seznámeni s šikanou ze strany studujících a dokáží ji rozeznat. Vzhledem k nárůstu šikany pedagogických pracovníků v posledních letech je toto podstatné zjištění.¹⁸⁷ Je tak možné, že dochází více k osvětě na toto téma a pedagogičtí pracovníci jsou seznámeni například s metodickým pokynem pro prevenci šikany (viz podkapitola 1.4.6. Trestní odpovědnost ve školství).

Sekce zvláštní pracovněprávní problematika BOZ s odpověďmi 24.5 % zcela ano a 41.8 % spíše ano je druhou nejlépe vyhodnocenou sekci. Otázka srozumění s postupy a chápání své role v oblasti náležitého dohledu nad studujícími je vyhodnocena jako nejvíce srozumitelná pro učitele (zcela srozuměno 33.3 %, spíše ano 59.1 %). Z teoretické části vyplývá, že klíčovým prostředkem BOZ a prevence rizik je zajištění náležitého dohledu nad studujícími. Náležitý dohled však nemůže být chápán absolutně, tedy že by bylo nutno všechny studující neustále kontrolovat. Zásadní je flexibilita a rozvážný přístup a znalost metodického pokynu BOZ a minimálního standardu bezpečnosti (viz kapitola 1.3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství). Na tuto otázku navazuje znalost vnitroresortních předpisů MŠMT vztahujících se na problematiku BOZ zmíněných v předchozí větě, která však nebyla zodpovězena tak kladně jako otázka týkající se srozumění s náležitým dohledem (23.1 % zcela ano, 43.1 % spíše ano). Ačkoliv se jedná o zarážející zjištění, je možné, že vedení školy poskytuje tyto znalosti již přepracované a samostatně skrze právní předpisy si již učitelé informace nezjišťují. V návaznosti na chápání náležitého dohledu a seznámení se s vnitroresortními předpisy MŠMT je na místě analyzovat otázku vnímání míry ochrany nastavením BOZ v interních předpisech školy. S odpověďmi 9.2 % zcela ano a 49.2 % spíše ano jde o podobné porozumění jako v případě otázky seznámení s vnitroresortními předpisy MŠMT. Učitelé se tak cítí být z více než 50 % chráněni nastavením BOZ například ve školním řádu (11 respondentů uvedlo, že spíše ne a vůbec ne, což je alarmující odpověď). Otázky týkající se zákazu kouření pro studující na pozemku vedle školy, který k ní nepatří a testování studujících na přítomnost drog a alkoholu byly vyhodnoceny nejhůře z hlediska znalostí v rámci této sekce (pouze okolo 40 % zcela ano a spíše ano) Je třeba si uvědomit, že tyto záležitosti jsou primárně v dikci ředitele školy, nicméně všichni pedagogičtí pracovníci by měli

¹⁸⁷ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Od zříjí budou učitelé lépe chráněni před šikanou*. Online. MŠMT, nedatováno. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/od-zari-budou-ucitele-lepe-chraneni-pred-sikanou> [citováno 2024-04-25].

mít alespoň základní znalost viz kapitola 1.3. Bezpečnost a ochrana zdraví studujících a prevence rizik ve školství (např. už jen proto, aby neupozorňovali studující na zákaz kouření v případech, kdy to není v jejich pravomoci).

Třetí nejlépe srozumitelnou sekcí z hlediska znalostí a vnímání byla sekce obecná pracovněprávní problematika (zcela srozuměno 24.25 %, spíše srozuměno 34 %). Důvodem pro její horší uchopení oproti prvním dvěma sekcím může být kladení většího důrazu na BOZ problematiku z důvodu práce se studujícími. Zbytek tak může být upozadován nebo je srozumění s touto problematikou obecně v zaměstnáních ze strany zaměstnanců nižší (nebyly dohledány jiné výzkumy k srovnání). Důležité instituty plynoucí z teoretické části v oblasti odpovědnosti pedagoga je exces a regresní nárok zaměstnavatele. Na institut regresního nároku zaměstnavatele nahlíží literatura různými způsoby (viz podkapitola 1.4.4. Odpovědnost pedagoga). Obava z regresního nároku je ve školství na místě vzhledem k institutům jako je zanedbání náležitého dohledu a mnoha pracovních povinností. Většina odpovědí respondentů na toto téma se pohybovala na odpovědnostním spektru uvnitř škály, na „extrémních“ koncích bylo odpovědí minimum. S výjimkou excesu zakládajícího odpovědnost v jiné, než pracovněprávní rovině vzniká odpovědnost pedagogického pracovníka pouze mezi jím a zaměstnavatelem. Odpovědnost pedagoga je řešena skrze obecnou odpovědnost zaměstnance dle zákoníku práce. Není zde tak stanovena zvýšená ochrana oproti jiným zaměstnancům v jiných sektorech zaměstnání. Lze uvažovat o zvýšené ochraně ve školském zákoně. Tato novelizovaná úprava z roku 2017 je však kritizována jako nadbytečná a dle této kritiky lze vycházet z jiných, obecných ustanovení v našem právním řádu (viz kapitola 1.2. Právní úprava pedagogických pracovníků). Odpovědi v případě otázky na uvědomování si rizika excesu byly obdobné jako u regresního nároku, avšak s větším počtem odpovědí v „extrémech“ odpovědnostního spektra.

Odpovědnost zaměstnavatele vychází též ze zákoníku práce a lze ji rozdělit do dvou skupin – obecná odpovědnost a zvláštní odpovědnost. Obecná odpovědnost zaměstnavatele dle zákoníku práce znamená povinnost nahradit škodu při plnění pracovních úkolů či v přímé souvislosti s nimi s tím, že není třeba, aby došlo k porušení povinností ze strany zaměstnavatele. V tomto případě bylo zkoumáno, zdali jsou respondenti seznámeni s tím, že není třeba zavinění školy, jak je uvedeno v předchozí větě. Zavinění školy v tomto případě třeba není a jedná se o objektivní odpovědnost zaměstnavatele (viz podkapitola 1.4.5. Odpovědnost zaměstnavatele). Správně tak odpovědělo pouze na 12.3 % respondentů. Z toho plyne relativně vysoká neznalost práv v případě tohoto typu odpovědnosti. Zvláštní odpovědnost je pak manifestována ve třech variantách – škoda

vzniklá zaměstnanci při odvracení škody hrozící zaměstnavateli, odpovědnost za škodu na odložených věcech (ta se vztahuje jen na předměty, které se do práce obvykle nosí bez ohledu na jejich hodnotu) a odpovědnost za pracovní úrazy a nemoci z povolání. Ze zvláštních druhů odpovědnosti zaměstnavatele je pro respondenty nejvíce srozumitelná zakročovací povinnost. Opět bude motivem práce v prostředí se studujícími. Na otázku, zdali zaměstnavatel odpovídá za všechny předměty odložené v kabinetu, odpovědělo 4.6 % respondentů, že zcela ano, 18.5 % respondentů spíše ano, 13.8 % respondentů napůl, 41.5 % spíše ne a 21.5 % vůbec ne. Odpovědi na krajních částech spektra odpovědí nejsou správné, jelikož zaměstnavatel odpovídá pouze za předměty, které se do práce obvykle nosí (viz podkapitola 1.4.5. Odpovědnost zaměstnavatele).

Nejhůře uchopitelná a vnímaná je pro učitele sekce odpovědnost a pedagogický pracovník, která do určité míry navazuje na sekci obecná pracovněprávní problematika. Proto ani není překvapivé, že sekce odpovědnost navazuje sestupně na sekci obecná pracovněprávní problematika (zcela rozumí a vnímá pozitivně pouze 8 % respondentů, spíše rozumí a vnímá pozitivně 34.8 % respondentů). Jak bylo zmíněno výše, speciální ochrana učitelům spíše není dána, proto není překvapivé, že učitelé se nejvíce vymezovali skrze odpověď napůl (40 % respondentů) v případě otázky, zdali se cítí být dostatečně chráněni školskými zákony (kritizovaná novela školského zákona z roku 2017 ve vztahu k právům a povinnostem pedagogických pracovníků viz výše v této kapitole). Na to navazuje otázka, do jaké míry pocítují učitelé, že je za ně přebírána odpovědnost školou (laicky řečeno, jakým způsobem je škola „kryje“ ať už v případě neuplatnění regresního nároku apod.). „Extrémní“ odpovědi zde opět téměř absentují a odpovědi jsou obdobné jako u otázky předchozí. Z toho je možno dedukovat správnost nastavení otázek s odkazem na další otázky v této sekci. Dále je třeba si uvědomit, že každá škola může poskytovat „jinou“ ochranu vzhledem k různému nastavení interních předpisů apod. (viz kapitola 1.2. Právní úprava pedagogických pracovníků). Proto by mohly být odpovědi tak rozestěné na odpovědnostním spektru (je ale třeba brát v potaz také osobní zkušenosti apod.). K poslední otázce této sekce a na základě poznatků z teoretické části lze říci, že rozdíl mezi trestní a civilní odpovědností na poli školství může být velmi „tenký“ a vychází se často z obdobných ustanovení (např. náležitý dohled apod.). Toto tvrzení potvrzují i výše demonstrována soudní rozhodnutí. Zásadní je posoudit okolnosti každého konkrétního případu. Trestní odpovědnost byla analyzována primárně z hlediska náležitého dohledu. (viz podkapitola 1.4.6. Trestní odpovědnost ve školství). Ne všichni respondenti jsou však toho názoru, že rozdíl mezi trestní a civilní odpovědností je „tenký led“. Pouze 10.8 % respondentů je zcela přesvědčeno, že takový rozdíl je „tenkým ledem“ i přes teorii

uvedenou v předchozích větách, což může mít neblahé následky nejen v oblasti náležitého dohledu.

Závěr

V úvodu byly nastíněny cíle, které si autor vytyčil a ke kterým směřovala zjištění této práce. Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jak jsou pedagogičtí pracovníci (ředitelé gymnázií zřízených veřejným zřizovatelem a učitelé takových gymnázií) znalí svých práv a povinností v oblastech odpovědnosti, BOZ a další vybrané pracovněprávní problematiky a jak práva a povinnosti v těchto oblastech vnímají, oboje ve srovnání s reálnou dikcí a interpretací relevantních právních předpisů. K zjištění hlavního cíle byly vytyčeny podcíle – provedení analýzy relevantních právních předpisů ve vztahu k ředitelům a učitelům gymnázií založených veřejným zřizovatelem (teoretická část) a vytvoření a distribuce dvou anketních šetření (praktická část) - aby mohla být na závěr srovnána zjištění obou částí práce. Autorovou hypotézou pak byla domněnka plynoucí z diskuse výsledků, tedy že pedagogičtí pracovníci (učitelé a ředitelé škol gymnázií založených veřejným zřizovatelem) jsou při výkonu svého povolání v neustále zvýšeném riziku odpovědnosti z důvodu práce se studujícími (dětmi) a pohybují se v prostředí mnohosti právních předpisů, o kterých nemusí mít vždy kompletní přehled.

Z teoretické části práce vzešlo několik podstatných zjištění. Již demonstrativní výčet právních předpisů (zákonných, podzákonných apod.) v kapitole 1.2. Právní úprava pedagogických pracovníků poukazuje na velké množství právních předpisů, kterými se musí pedagogický pracovník řídit při své profesi. Práce se studujícími v různém věkovém rozpětí přináší oproti jiným povoláním velké množství předpisů, které je třeba znát (např. vyhláška o hygieně, metodický pokyn BOZ apod.). Ještě komplikovanější je pak situace v případě ředitele školy, který sám vytváří vnitřní předpisy školy (školní řád, provozní řád apod.) a na základě znalostí právních předpisů vyšší právní síly nastavuje systém ochrany všech aktérů na půdě školy skrze právě zmíněné vnitřní předpisy. Z hlediska právní ochrany pedagogických pracovníků byly do školského zákona novelou z roku 2017 vloženy práva a povinnosti pedagogických pracovníků. Ty se setkaly s kritikou vágnosti a možnosti na stejnou materii aplikovat jiná již existující ustanovení právního řádu. Zákonná ochrana pedagogického pracovníka tak není nikterak vyšší než oproti jiným zaměstnancům z jiných sektorů (k řediteli školy níže).

Úprava na poli BOZ propojená s prevencí rizik se dotýká pedagogických pracovníků každý den (na půdě školy i při všech dalších aktivitách organizovaných školou). Hlavním subjektem odpovědným za zajištění BOZ je ředitel školy. Zásadní je kvalitní implementace pravidel BOZ do školního řádu a dalších vnitřních předpisů školy ředitelem školy, kdy je třeba přihlídnout k věku, rozumové vyspělosti a charakteru konkrétní aktivity. Hlavní nástroje BOZ jsou poučení všech

aktérů na půdě školy spolu s náležitým dohledem, který nemůže být chápán absolutně (v každé vteřině studující hlídat). Jedná se o klíčové nástroje pro předcházení škod (a odpovědnosti). Odpovědnosti se však nelze vždy vyhnout, jak vysvětluje podkapitola 1.4.2. Odpovědnost školy, a to v případě nemajetkové újmy studujícího (majetková je v režimu subjektivní odpovědnosti, nikoliv dle všech autorů). Poučení pedagogických pracovníků (studujících též) lze manifestovat například skrze znalost minimálního standardu bezpečnosti a metodického pokynu BOZ. Tyto dokumenty poskytují školám důležitá vodítka pro efektivní zajištění BOZ a prevenci rizik, a to v prostorách školy a v případě metodického pokynu BOZ i mimo ně (lyžařské kurzy apod.). Problematičnost BOZ a prevence rizik pak byla demonstrována na několika případech – zákazu kouření, testování návykových látek atd. Problematičnost náležitého dohledu pak byla demonstrována na soudních rozhodnutích v neprospěch učitelů.

Odpovědnost školy i pedagogických pracovníků (včetně ředitele školy) se ukazuje být ve zkoumaných oblastech zvýšená (viz výše BOZ apod.) bez adekvátního doplnění většího množství práv. Gymnázium odpovídá objektivně za nemajetkovou újmu dle majority autorů, nicméně za majetkovou subjektivně. Odpovědnost pedagoga a zaměstnavatele jsou řešeny skrze standardní instituty Zákoníku práce. Regresní nárok školy v případě škodové události z jedné či druhé strany (studující a pedagog) je na místě (současně s rizikem excesu, například při setkávání se se studujícími mimo půdu školy a školní aktivity). V případě odpovědnosti zaměstnavatele je vzhledem k práci s dětmi důležitá zakročovací povinnost za účelem odvrácení škody zaměstnavatele a škoda za odložené věci (kabinet), kdy škola odpovídá pouze za věci, které se do práce běžně nosí. Odpovědnost studujících ve vztahu k ochraně pedagogických pracovníků je nastavena dle zákoníku práce i přesto, že studující nejsou vůči škole v pracovněprávním poměru (a dle subsidiárních ustanovení občanského zákoníku, které se týkají věku apod.). Z hlediska ochrany školy a pedagogických pracovníků je pro odpovědnost studujících je opět klíčové správné ukotvení povinností studujících ve školním řádu a dalších interních předpisech. Trestní odpovědnost je určitým „strašákem“ ve školství, jak demonstrují soudní rozhodnutí v případech zanedbání náležitého dohledu, kterému se podkapitola 1.4.6. Trestní odpovědnost ve školství věnovala nejvíce. Rozdíl mezi civilní a trestní odpovědností může být velmi malý, což bylo též demonstrováno na soudních rozhodnutích a faktech, že často se vychází ze stejných ustanovení a rozhodují okolnosti každého konkrétního případu. Prevence trestněprávní odpovědnosti hraje klíčovou roli v rámci školství. Metodický pokyn k prevenci šikany poskytuje rámec pro prevenci a řešení šikany (nejen) u pedagogických pracovníků. Důkladné seznámení pedagogických pracovníků nejen s tímto pokynem, ale i s obecnými předpisy a potenciálními riziky a dále jejich

systematické dodržování v rámci prevence je nezbytné pro minimalizaci odpovědnosti a šikany všech subjektů. Trestný čin zneužití údajů byl též zmíněn v souvislosti s riziky pedagogického povolání, primárně rizik pro ředitele školy.

Ředitel školy v sobě definuje mnoho funkcí a je klíčovou osobou pro řízení školy. Jeho pozice je z hlediska výkonu vrchnostenských pravomocí nezastupitelná, proto je v době absence ředitele školy z tohoto ohledu vedení školy komplikované. Jakožto vedoucí zaměstnanec má zvýšenou odpovědnost. Je odpovědný vůči právnické osobě, kterou zastupuje jako jediný a statutární orgán a dále je odpovědný vůči státu, kterým mu propůjčuje nástroje k výkonu státní správy. Dále je též manažerem, zaměstnavatelem (tvorba, revize a aktualizace pravidel BOZ) a pedagogickým pracovníkem. Vedení a správa školy spočívá na několika úrovních – od ředitele školy, přes školskou radu a zřizovatele až po ČŠI. Jejich vzájemná spolupráce a dohled jsou klíčové pro zajištění kvalitního vzdělávání a efektivního řízení školních institucí. Ředitel školy je tedy z hlediska odpovědnosti velmi zatížen vzhledem k několika rovinám odpovědnosti (je třeba brát v potaz i možnou trestní odpovědnost viz výše, vůči zřizovateli apod.) a kumulaci funkcí a jeho zákonná ochrana není nijak výraznější oproti jiným manažerským a podobným pozicím.

V návaznosti na výše uvedená teoretická zjištění byla vytvořena dvě anketní šetření jako další podíl této práce, která mezi sebou z důvodu rozdílných otázek a počtu respondentů nelze srovnávat a která se aplikují jen na zkoumaný vzorek. Zkoumané penzum ředitelů škol vnímá nejlépe své znalosti a pocity v sekci v sekci BOZ(P), následně sestupně v sekci odpovědnost a ředitel školy, vnímání právních předpisů a pracovní náplně a nejhůře se cítí/rozumí respondenti (v) sekci vybrané subjekty ovlivňující ředitele školy. Rozdíly mezi znalostmi a vnímáním v jednotlivých sekcích nejsou markantní. Žádný z respondentů neuvedl, že by byl kompletně neznalý či vnímal kompletně negativně jakoukoliv z otázek. Vnímání a znalosti jsou obecně na dobré úrovni v rámci analyzovaných oblastí. Jelikož sekce BOZ(P) a sekce odpovědnost a ředitel školy jsou provázané, není překvapivá obdobná znalost. Naopak největší problémy činí spolupráce s ČŠI, školskou radou a zřizovatelem (konkrétně efektivita školské rady). Do budoucna by této problematice mělo být věnováno více pozornosti i s ohledem na zjištění v teoretické části práce.

Zkoumaný vzorek učitelů nevyšel z šetření co do znalostí a vnímání práv a povinností obecně nejlépe. Odpovědi jsou značně diverzifikované a u většiny otázek ankety bylo odpovězeno i variantou vůbec ne (i když v malém množství a je třeba vzít v potaz otázky s obráceným hodnocením správnosti, tzn. např. vůbec ne či spíše ne byla správná odpověď). V rámci sestupné škály jsou odpovědi ve vztahu k znalostem a vnímání nepříznivější v případě samostatné otázky

týkající se šikany pedagogického pracovníka (to může být též způsobeno tím, že vzhledem k samostatnosti dvou otázek nebyl vytvářen aritmetický průměr). Následuje sestupně s ohledem na porozumění a vnímání sekce speciální pracovněprávní problematika BOZ, poté sekce obecná pracovněprávní problematika a nejhůře se cítí/rozumí respondenti (v) sekci odpovědnost a pedagogický pracovník (pouze 8 % odpovědělo zcela ano). Znalosti a vnímání jsou velmi nekonzistentní, což může být dáno i rozdílným geografickým rozložením jednotlivých škol či špatnými osobními zkušenostmi. Překvapivým zjištěním byla pomyslná druhá příčka v sekci speciální pracovněprávní problematika BOZ vzhledem k tomu, že teorie naznačuje, že zanedbání náležitého dohledu je rizikovým faktorem profese pedagogického pracovníka vedoucí k odpovědnosti v různých formách. Naopak nejméně příznivé odpovědi v sekci odpovědnost a pedagogický pracovník nejsou překvapením s ohledem na teoretickou část práce a odpovědnostní úskalí této profese. Nejvíce respondentů se pak klonilo k odpovědi napůl v této sekci. Bylo by tedy na místě do budoucna provést další šetření na toto téma a věnovat se více ochraně učitelů v podobě školení apod.

Na základě výše uvedených zjištění ze dvou stanovených podcílů lze odpovědět na hlavní otázku práce, tedy jak jsou vymezení pedagogičtí pracovníci znalí svých práv a povinností v oblastech odpovědnosti, BOZ a další vybrané pracovněprávní problematiky a jak práva a povinnosti v těchto oblastech vnímají oboje ve srovnání s reálnou dikcí a interpretací relevantních právních předpisů. Vybraná problematika této práce obsahuje velké množství právních předpisů, o kterých mají zkoumaní ředitelé gymnázií dobrý přehled a vnímají je též dobře i přes velkou míru odpovědnosti (například interní předpisy samotní ředitelé tvoří, proto je toto zjištění zásadní a uspokojivé). Učitelé se též pohybují v prostředí, ve kterém na ně dopadá velké množství právních předpisů. Znalosti a vnímání zkoumaného vzorku učitelů jsou na pochybách, a to nejvíce v oblasti odpovědnosti, která je v jejich případě zvýšená vzhledem k práci se studujícími (dětmi). Lze tedy konstatovat, že autorova hypotéza se naplnila, tedy prostředí gymnázií je prostředím se zvýšenou odpovědností oproti jiným profesím vzhledem k práci se studujícími a pedagogičtí pracovníci se v právních předpisech často mohou „ztrácet“.

Na úplný závěr je třeba znovu zmínit omezenost závěrů pouze na zkoumané respondenty a nelze je tak zobecňovat. V průběhu práce se autor učil pracovat se sociologickými šetřeními, které nejsou jeho studijním oborem. Některé postupy a aspekty šetření by tak řešil v budoucnu jinak. Problematika vnímání právní úpravy není zdaleka vyčerpána a lze studovat například více do hloubky jednotlivé oblasti a zaměřit sociologická šetření pouze na ně či pouze na jednu ze zkoumaných profesí. Rozložení pracovní doby a pracovní náplň pedagogických pracovníků ze

sociologického hlediska by mohly být též naučnou sondou, která by mohla objasnit více znalost a vnímání takové oblasti práva. Zajímavé by bylo nepochybně celostátní dotazníkové šetření v rámci autorova tématu, které však již není dle názoru autora materií pro diplomovou práci vzhledem k potřebě velkého množství respondentů.

Seznam zkratk

BOZ = Bezpečnost a ochranu zdraví ve školách a školských zařízeních

BOZP = Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

ČŠI = Česká školní inspekce

Metodický pokyn BOZ = Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT č.j. 37 014/2005-25

Metodický pokyn k prevenci šikany = Metodický pokyn ministryně MŠMT k prevenci šikany k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21 149/2016

Minimální standard bezpečnosti = Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – minimální standard bezpečnosti, č.j. 1981/2015-1

MŠMT = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

NS = Nejvyšší soud České republiky

NSS = Nejvyšší správní soud České republiky

NV týkající se nemocí z povolání = Nařízení vlády 290/1995 Sb, kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, ve znění pozdějších předpisů

Občanský zákoník = Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Odpovědnost pedagoga = Odpovědnost pedagogických pracovníků za škodu

Odpovědnost studujících = Odpovědnost studujícího za škodu způsobenou právnické osobě vykonávající činnost školy, potažmo pedagogickému pracovníkovi

Odpovědnost školy = Odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školy za škodu, kterou způsobila studujícím

Odpovědnost vedoucích = Odpovědnost vedoucích pedagogických pracovníků za škodu

Odpovědnost zaměstnavatele = Odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školy či zřizovatele v případě neexistence právní subjektivity jako zaměstnavatele za škodu způsobenou pedagogickému pracovníkovi

Odpovědnost z vyučování = Odpovědnost za škodu způsobenou při vyučování nebo v přímé souvislosti s vyučováním

Odpovědnost z výchovy = Odpovědnost za škodu způsobenou účastníkovi školského zařízení při výchově mimo studium nebo v přímé souvislosti s výchovou

Pedagogický slovník = PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

RVP = Rámcový vzdělávací program

Správní řád = Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

ŠVP = Školní vzdělávací program

Školský zákon = Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

ŠPO = Školská právnická osoba

Trestní zákoník = Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška o hygieně = Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška o konkurzním řízení = Vyhláška č. 54/2005 Sb., o náležitostech konkursního řízení a konkursních komisích, ve znění vyhlášky

Vyhláška o středním vzdělávání = Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška stanovující pracovní řád = Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí

Zákoník práce = Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

ZoPP = Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

ZOVZ = Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o BOZP = Zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

ANDRAŠČÍKOVÁ, Mária a kol. *Průvodce rokem ředitele základní a mateřské školy včetně vzorů používaných dokumentů*. 5. přepracované vydání. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-770-6.

BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Zákoník práce*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-290-8.

ČECH, P., FLÍDR, J. *Odpovídá zaměstnanec třetí osobě za škodu, kterou jí způsobí při plnění pracovních úkolů?* Právo & rekodifikace, 2015, č. 3, s. 15 a násl. ISBN 978-80-7400-747-7.

DYTRTOVÁ, Radmila a KURHUTOVÁ, Marie. *Učitel Příprava na profesi*. Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2863-6.

HRDINA, Ignác Antonín. *Slabikář obecné teorie práva*. Student (Leges). Praha: Leges, 2013. ISBN 9788087576670.

JABŮRKOVÁ, Vendula a VLČKOVÁ, Veronika. *Pedagogický pracovník mezi paragrafy. Vzdělávání a informace*. Olomouc: Hanex, 2005. ISBN 80-85783-55-X.

JŮVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.

MIKÁČ, Jan a PUŠKINOVÁ, Monika. *Vnitřní předpisy, směrnice a řády ve školství: návody, správná i chybná řešení, vzory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-635-6.

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-747-7.

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-747-7.

PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1415-5.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.

RIGEL, Filip, BAHÝLOVÁ, Lenka, MORAVEC, Ondřej, PUŠKINOVÁ, Monika, KUDROVÁ, Veronika. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-550-3.

ROUČKOVÁ, Dana, Michael KOŠNAR, HŮRKA, Petr a kol. *Zákoník práce*. Komentář - 6. vydání. Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-911-6.

ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František a RIZMAN, Stanislav. *Komentář k trestnímu zákonu*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 111. ISBN 80-7179896-7.

VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy: s komentářem 2022/2023*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7.

VALENTOVÁ, Klára, PROCHÁZKA, Jan, JANŠOVÁ, Marie, ODROBINOVÁ, Veronika, BRŮHA, Dominik a kol. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-951-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

ANDRYS, Ondřej. *Česká školní inspekce: K problematice poskytování součinnosti*. Online. Řízení školy, 22. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/ceska-skolni-inspekce-k-problematice-poskytovani-soucinnosti.m-3122.html>.

BĚLINA, Miroslav. *Škoda způsobená zaměstnancem a jeho (ne)odpovědnost vůči třetím osobám*. Právní rozhledy, 2018, č. 13-14. ISSN 1210-6410. Dostupné z: https://library.upol.cz/arl-upol/cs/detail-upol_us_cat-0253420-skoda-zpusobena-zamestnancem-a-jeho-neodpovednost-vuci-tretim-osobam/.

Co (z)může zřizovatel. Online. Řízení školy, 30. 7. 2019. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/co-z-muze-zrizovatel.a-5886.html>.

Doporučení týkající se postavení učitelů přijaté 5. října 1966 v Paříži na Mimořádné mezivládní konferenci o postavení učitelů. Online, 2015. IS MUNI. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2015/XS092/charta_ucitelu.pdf.

DVOŘÁK, Zdeněk. Sociologická encyklopedie – anketa. Online. Sociologický ústav AV ČR, V.V. J., nedatováno. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Anketa>.

FRÝBOVÁ, Alice. *Učitel je jednou nohou ve vězení. Vážně?* Online *Řízení školy, Odborný měsíčník pro ředitel škol*. 2022, roč.10/2022, č.10, s. 29-31. ISSN 1214-8679. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/ucitel-je-jednou-nohou-v-kriminale-vazne.m-9407.html>.

HAVEL, Jan. *Ředitel školy a odpovědnost podle trestního zákona, 1. část*. Online. Řízení školy, 1. 3. 2010. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/reditel-skoly-a-odpovednost-podle-trestniho-zakona-1-cast.m-206.html>.

HAVELKA, František. *Vnitřní předpisy ve školství z pohledu legislativy – shrnutí*. Online. Škola Profi, 24.1.2022. Dostupné z: <https://www.skolaprofi.cz/33/vnitri-predpisy-ve-skolstvi-z-pohledu-legislativy-shrnuti-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eg8Fp49xLJwTFaOiUrIsfzTsrF327L85mg/>.

HŮRKA, P., KAHLE, B., RANDLOVÁ, N., DOLEŽÍLEK, J., ROUČKOVÁ, D., VYSOKAJOVÁ, M., DOUDOVÁ, S., KOŠNAR, M., HORNA, V. a kol. *Zákoník práce: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO262_2006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz.

HŮRKA, P., RANDLOVÁ, N., DOLEŽÍLEK, J., ROUČKOVÁ, D., VYSOKAJOVÁ, M., DOUDOVÁ, S., KOŠNAR, M., HORNA, V. a kol. *Zákoník práce: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO262_2006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz.

Informace o postupu při založení nové školy (školského zařízení, č.j. MSMT-12107/2016-7. Online. MSMT, nedatováno. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Jak_zalozit_skolu/Informace_o_postupu_pri_zalozeni_nove_skoly_listopad_2016.pdf.

Jan Amos Komenský. Online. Příspěvatelé Wikicitátů, 2023, datum poslední revize 26. 09. 2023. Dostupné z: https://cs.wikiquote.org/w/index.php?title=Jan_Amos_Komensk%C3%BD&oldid=150716.

JECH, Jaromír a kol. *Příručka pro člena zastupitelstva obce po volbách v roce 2010*. Online. Praha: Svaz měst a obcí České republiky, 2012. ISBN 978-80-905421-0-5. Dostupné z: <http://www.vzdelanyzastupitel.cz/data/fileBank/daceecfb-f459-4e6b-b570-763ad70c86c0.pdf>.

KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. Online. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-25]. ASPI_ID KO561_2004CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz.

KOTTNAUER, A., GOGOVÁ, R., GRITZEROVÁ, K., HOCHMAN, J., ÚLEHOVÁ, H. *Zákoník práce: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges. ASPI_ID KO262|2006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz.

KŘÍSTEK, Nikola. *Školská rada*. Online. Zapojme všechny, 31.10.2023. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/skolska-rada>.

KVAČKOVÁ, Radka. *Oči z jatek? Učitelé jsou dnes jednou nohou v kriminále*. Online. Lidovky.cz, 22.11.2016. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/oci-z-jatek-ucitele-jsou-dnes-jednou-nohou-v-kriminale.A161122_110814_in_domov_sij.

MACH, Jiří. *Úděl učitelů: Stačí málo a stojí před soudem*. Online, Novinky.cz, 18.06.2014. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-udel-ucitelu-staci-malo-a-stoji-pred-soudem-232354>.

MACKOVÁ, Petra. *Za co ručí zřizovatelé aneb nebojte se zapojit*. Online. Zapojme všechny, 18.05.2022. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/za-co-ruci-zrizovatele-aneb-nebojte-se-zapojit>.

Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – minimální standard bezpečnosti, č.j. 1981/2015-1. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/minimalni-standard-bezpecnosti-a-vyhlaseni-neinvesticniho>.

Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT č.j. 37 014/2005-25. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2005. Dostupné z <https://www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-k-zajisteni-bezpecnosti-a-ochrany-zdravi-deti-zaku-a-studentu-ve-skolach-a-skolskych-zarizenich-zrizovanych-ministerstvem-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Od září budou učitelé lépe chráněni před šikanou*. Online. MŠMT, nedatováno. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/od-zari-budou-ucitele-lepe-chraneni-pred-sikanou>.

PICHRT, J. a kol. *Zákoník práce: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO262_p12006CZ. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz.

PV_SVAZEK_SPO_WEB. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 25.05.2010. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/modules/search/index.php?plugin=3&query=školská%20právníká%20osoba>.

Odpovědnost škol a školských zařízení za škodu způsobenou žákům. Online. BOZP Info.cz, 22.06.2012. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/odpovednost-skol-skolskych-zarizeni-za-skodu-zpusobenou-zakum>.

Odpovědnost škol a školských zařízení za škodu způsobenou žákům. Online. Zsbozp, nedatováno. Dostupné z: <https://zsbozp.vubp.cz/odpovednost-skol-a-skolskych-zarizeni-za-skodu-zpusobenou-zakum#:~:text=Pro%20případ%20odpovědnosti%20za%20škodu,odcizení%2C%20pojištění%20elektronických%20zařízení%20apod.>

Odpovědnost za škodu způsobenou zaměstnancem/zaměstnavatelem. Online. Chreněk, Toman, Kotrba, ©2024. Dostupné z: <https://www.chrenektomankotrba.cz/sluzby/odpovednost-za-skodu-zpusobenou-zamestnancemzamestnavatelem>.

Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, nedatováno. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Pomucka_k_nove_zakotvenym_pravum_a_povinnostem_pedagogickyh_pracovniku_1.pdf.

Příloha k opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, č.j. MSMT-24248/2021-2 RVP pro gymnázia. Online. Edu, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-_vyznacene_zmeny.pdf.

POSPÍŠILOVÁ, Barbora. *Základní škola a její odpovědnost.* Online. Právo pro všechny, ©2022. Dostupné z: <https://www.pravoprovsechny.cz/clanky/skola-skoda-dite/>.

Povinnost školy zajistit dohled nad žáky. Online. Rodiče a škola, ©2021. Dostupné z: <https://www.rodiceaskola.cz/povinnost-skoly-zajistit-dohled-nad-zaky/>.

Pracovněprávní vztahy a jejich právní úprava. Online. Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců, 2024. Dostupné z: <https://ppropo.mpsv.cz/IPracovnepravnivztahyajejichprav>.

Právní vztahy mezi zřizovateli a školami. Online. NPI, 6.1.2020. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-verejna-sprava/2032-jake-jsou-pravni-vztahy-mezi-organy-statni-spravy-a-samospravy-jako-zrizovateli-a-skolami-a-skolskymi-zarizenimi>.

PUŠKINOVÁ, Monika a Adam HLAVÁČ. *Škoda způsobená žákovi nebo studentovi a účastníkovi školského zařízení.* Online. Řízení školy, 15. 2. 2015. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/pracovni-situace/skoda-zpusobena-zakovi-nebo-studentovi-a-ucastnikovi-skolskeho-zarizeni.zs-706.html>.

PUŠKINOVÁ, Monika. *Kompetence vedoucích zaměstnanců a jiných zaměstnanců v oblasti kontroly.* Online. Řízení školy, 28. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/pracovni-situace/kompetence-vedoucich-zamestnancu-a-jinych-zamestnancu-v-oblasti-kontroly.zs-1523.html>.

PUŠKINOVÁ, Monika. *Nový metodický pokyn k prevenci a řešení šikany.* Online. Řízení školy, 25. 10. 2016. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/skolni-poradenstvi-v-praxi/novy-metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikany.m-3060.html>.

Rámcový vzdělávací program. Online. Wikipedie, 2023. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1mcov%C3%BD_vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%AD_program.

Střední vzdělávání. Online. Národní ústav pro vzdělávání, © 2011–2022 NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/stredni-vzdelavani.html>.

SZTEFEK, Martin. *Deliktní odpovědnost principálů za pomocníky: srovnávací a právně-ekonomická analýza § 2914 ObčZ.* Právní rozhledy, 2017, č. 1, s. 6-13. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>.

ŠIMEČEK, Jan. Online. *Odpovědnost pedagogického pracovníka za úraz žáka na školním výletě.* Epravo.cz, 23. 6. 2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-pedagogickeho-pracovnika-za-uraz-zaka-na-skolnim-vylete-98219.html>.

Školy a školská zařízení zřizované obcí a krajem. Průvodce platnou právní úpravou a metodický návod zejména pro obce, kraje a ředitele škol a školských zařízení zřizovaných obcemi a kraji. Online. MŠMT, říjen 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp->

[content/uploads/2021/11/211031_MSMT-pruvodce_pravni_upravou_skolske_pravnicke_osoby-a-prispevkova_organizace-reditele.pdf](https://www.bozpinfo.cz/content/uploads/2021/11/211031_MSMT-pruvodce_pravni_upravou_skolske_pravnicke_osoby-a-prispevkova_organizace-reditele.pdf).

Školní úrazy a jejich odškodňování. Online. BOZP Info.cz, 25.02.2019 Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/skolni-urazy-jejich-odskodnovani>.

Školství – BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI. Online. Znalostní systém prevence rizik v BOZP, 2023. Dostupné z: <https://zsbozp.vubp.cz/bezpecnost-a-ochrana-zdravi-pri-praci>.

ŠPIČKOVÁ, Lenka. *Kdy zaměstnavatel nese odpovědnost za újmu, která vznikla zaměstnanci kvůli šikaně?* Online. Právo pro všechny, ©2022. Dostupné z: <https://www.pravoprovsechny.cz/clanky/odpovednost-zamestnavatele-za-ujmu-zamestnanci-vzniklou-sikanou-na-pracovisti/>.

Vašíček L., Baliak M. *Odpovědnost ředitele příspěvkové organizace*. Věstník AMG 1/2021. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2021/Vestnik/1_2021_Pravni%20poradna%20AMG.pdf.

Vnitřní předpisy ve zkratce. Online. Ministerstvo vnitra ČR, 2008. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vnitri-predpisy-ve-zkratce.aspx>.

Základy trestní odpovědnosti pedagogů a žáků. Online. Domov mládeže, nedatováno. Dostupné z: http://www.domovy-mladeze.cz/upload/zaklady_trestni_odpovednosti.pdf.

ZILVAR, Tomáš. *Školy odpovídají žákům za škodu na zdraví, která se jim stala při vyučování. Kdy plně a kdy jen částečně?* Online. Měsíc.cz, 19.1.2023. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/skoly-odpovidaji-zakum-za-skodu-na-zdravi-ktera-se-jim-stala-pri-vyučovani-kdy-plne-a-kdy-jen-castecne/>.

Zřizovací listina příspěvkové organizace. Online. DAUČ. Wolters Kluwer. 22.3.2023. Dostupné z: <https://www.dauc.cz/clanky/11405/zrizovaci-listina-prispevkove-organizace>.

Zřizovatel školy. Online. Wikipedie, datum poslední revize 7.5.2022. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zřizovatel_školy.

Seznam použitých právních předpisů

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, povinnost vykonávat přímou pedagogickou činnost vurčitém minimálním rozsahu, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení vlády 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 54/2005 Sb., o náležitostech konkursního řízení a konkursních komisích, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 309/2006 Sb, o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použité judikatury

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21.05. 1973, sp. zn. 9 Co 266/73.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.12. 2019, sp. zn. 21 Cdo 5492/2017.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 02. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1863/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2022, sp. zn. 21 Cdo 447/2022.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2869/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. 6 Tdo 235/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3376/2009.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 1 As 53/2011-109.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2016, sp. zn. 8 Tdo 8/2016.

Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 561/2004 Sb., školský zákon.

Hovor se zaměstnancem MŠMT (pan Fiala, tel. 773 753 721).

ŠTOČEK, Milan. *Právní minimum učitele střední školy: verze 1.2020*. 3. vydání, verze 1.2020.

Nový Bydžov: aTre, 2020.

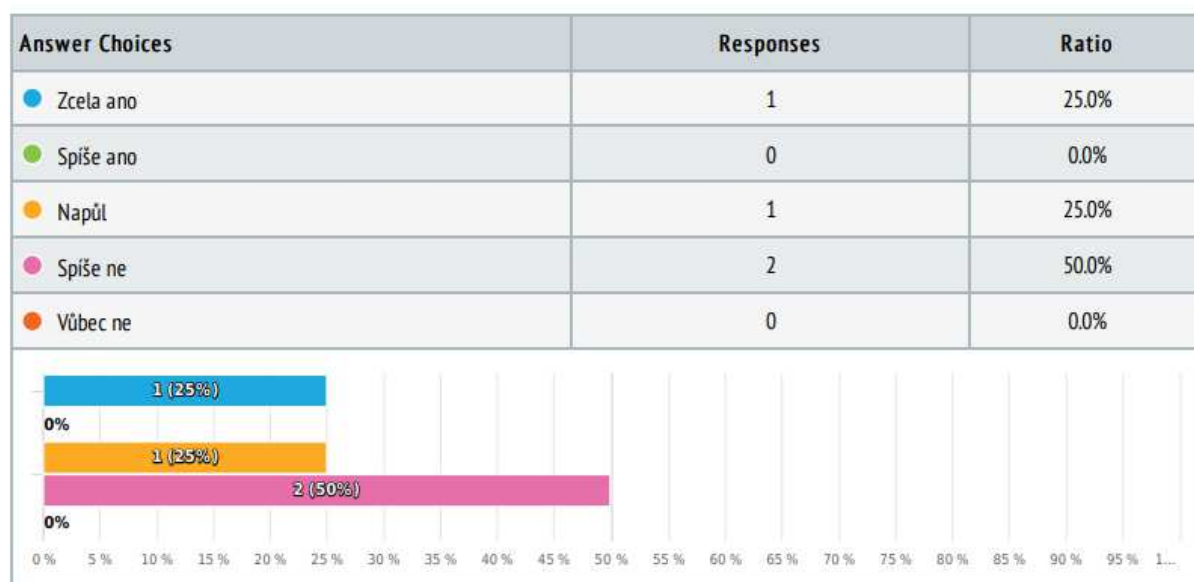
Příloha 1

Vnímání právní úpravy středoškolské pedagogické profese jejími adresáty_Ředitel školy

Results

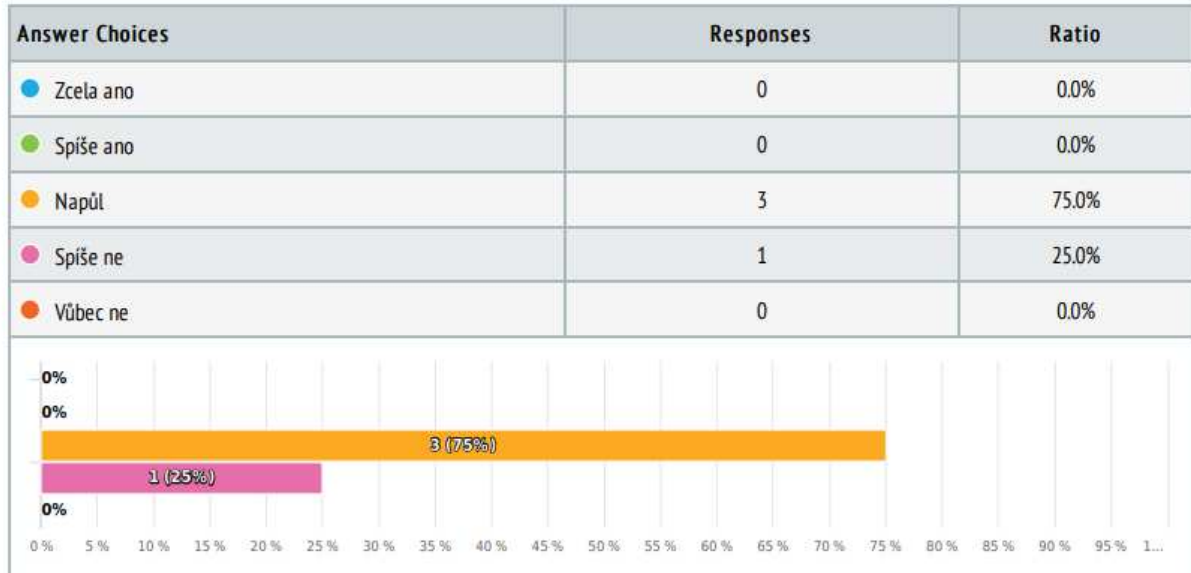
1 Jak vnímáte rozdíl v odpovědnosti školy za újmu studujícího na střední a základní škole v tom smyslu, že na středních školách u studujících stejného věku musí příčinou majetkové újmy studujícího být zanedbání povinností školy dle zákoníku práce, kdežto základní škola odpovídá za majetkovou újmu studujícího bez ohledu na zanedbání povinností školy?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

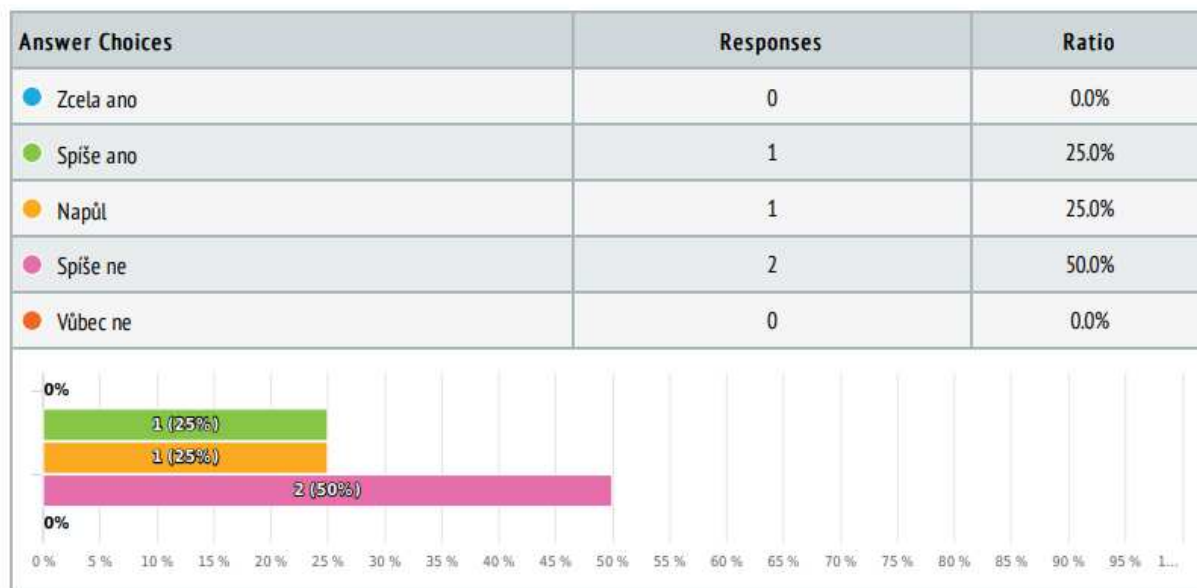
2 Máte pocit, že jste dostatečně chráněn/a školskými zákony (například ve vztahu k odpovědnosti)?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

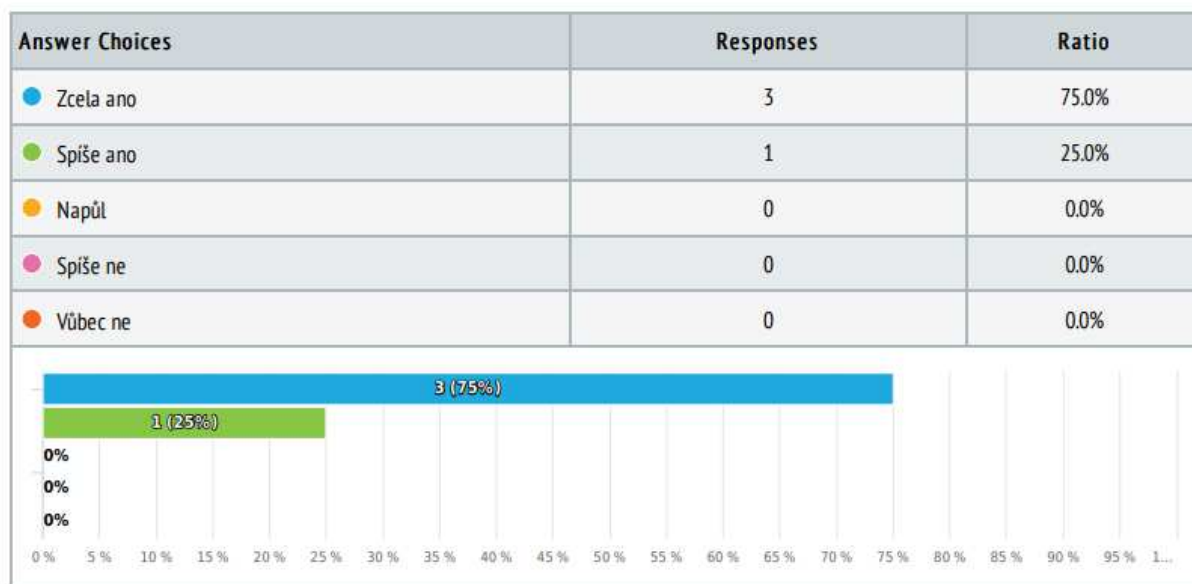
3 Považujete nastavení právní pravidel (zákoník práce apod.) v kombinaci s Vaším interním nastavením pravidel ve vztahu k odpovědnosti studujících za škodu jako nastavení, které dostatečně chrání Vás a další pedagogické pracovníky?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

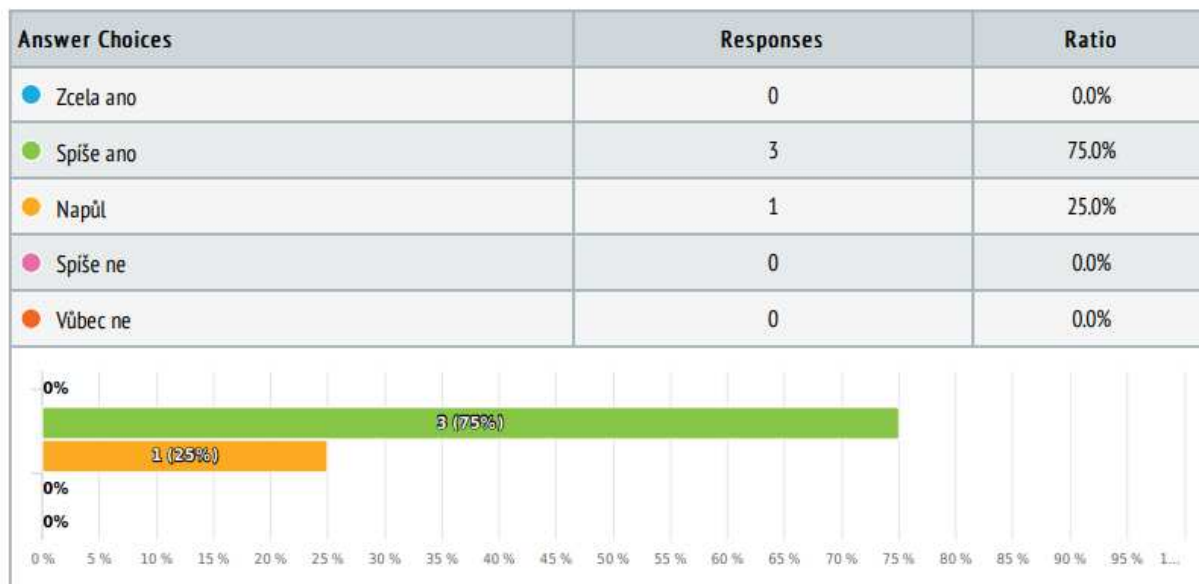
4 Do jaké míry si uvědomujete své povinnosti a odpovědnost ve funkci managementu v porovnání s ostatními pracovníky školy?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

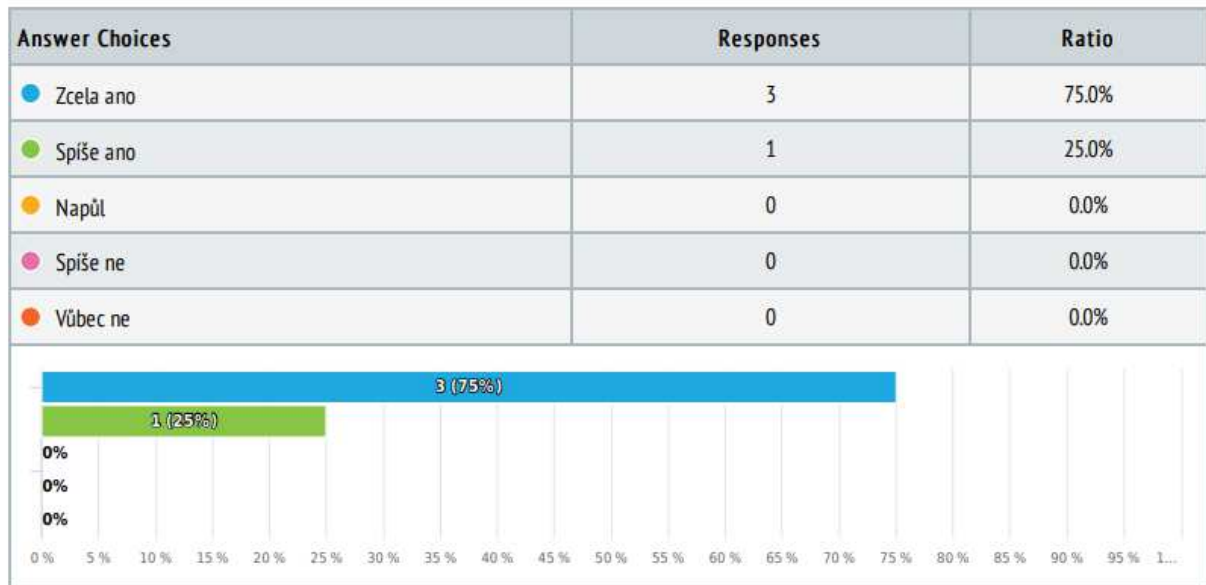
5 Do jaké míry se cítíte být chráněn/a nastavením bezpečnosti a ochrany zdraví studujících (BOZ) v interních předpisech školy vůči Vám? (školní řád apod.)

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

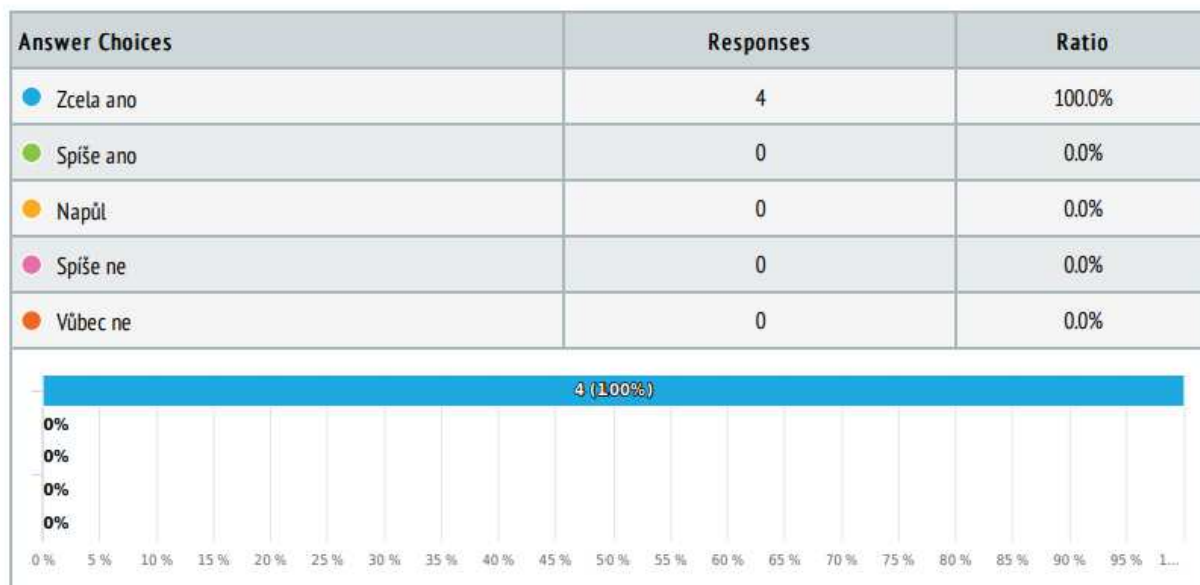
6 Ředitel školy je odpovědný ve dvou základních rovinách – vůči právnické osobě, kterou řídí a vůči státu, který mu propůjčuje nástroje k výkonu státní správy. Do jaké míry se cítíte být odpovědný/á za právnickou osobu?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

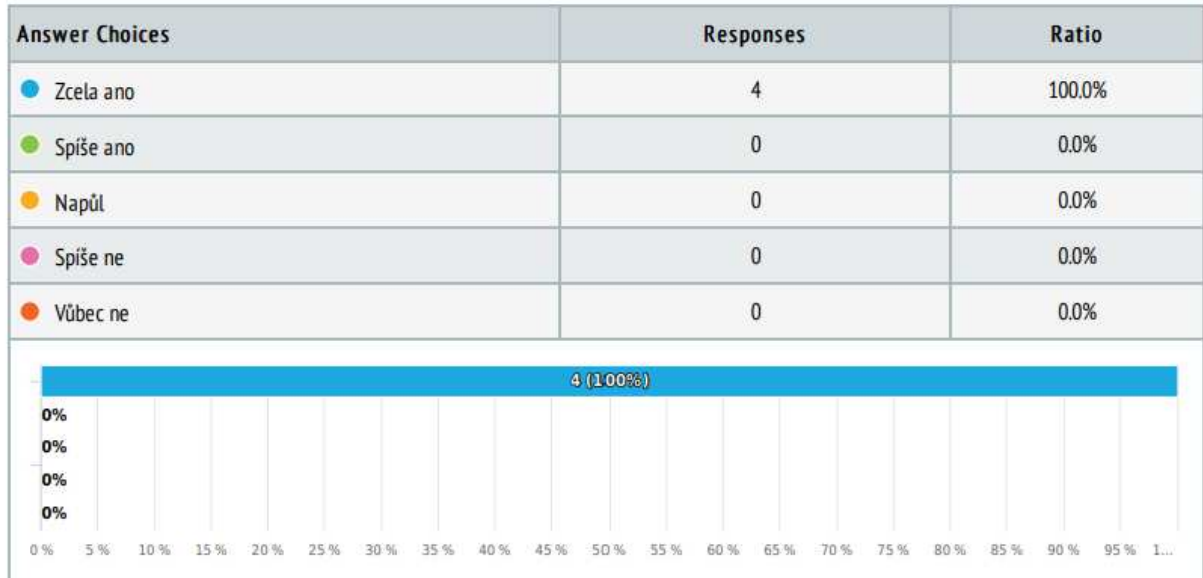
7 Ředitel školy je odpovědný ve dvou základních rovinách – vůči právnické osobě, kterou řídí a vůči státu, který mu propůjčuje nástroje k výkonu státní správy. Do jaké míry se cítíte být odpovědný/á za výkon státní správy?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

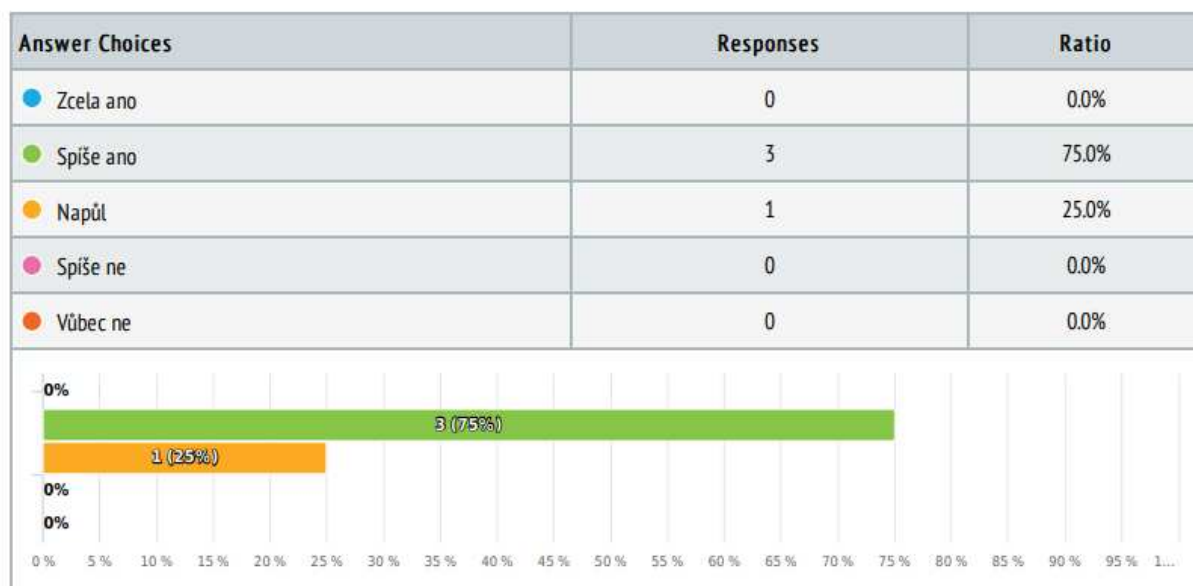
8 Do jaké míry si uvědomujete, že Vaše práce obnáší kombinování více funkcí na pozici ředitele školy?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

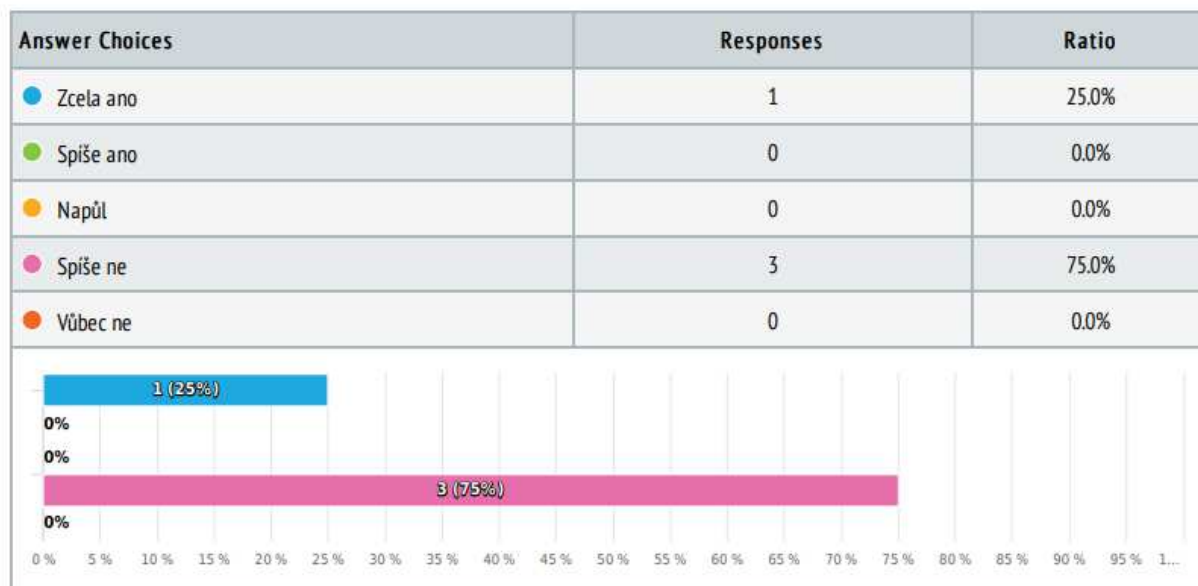
9 Do jaké míry si myslíte, že může škola efektivně fungovat při absenci ředitele (nemoc, úraz), pokud zástupce nemůže ředitele zastupovat v rámci výkonu veřejně vrchnostenských pravomocí?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

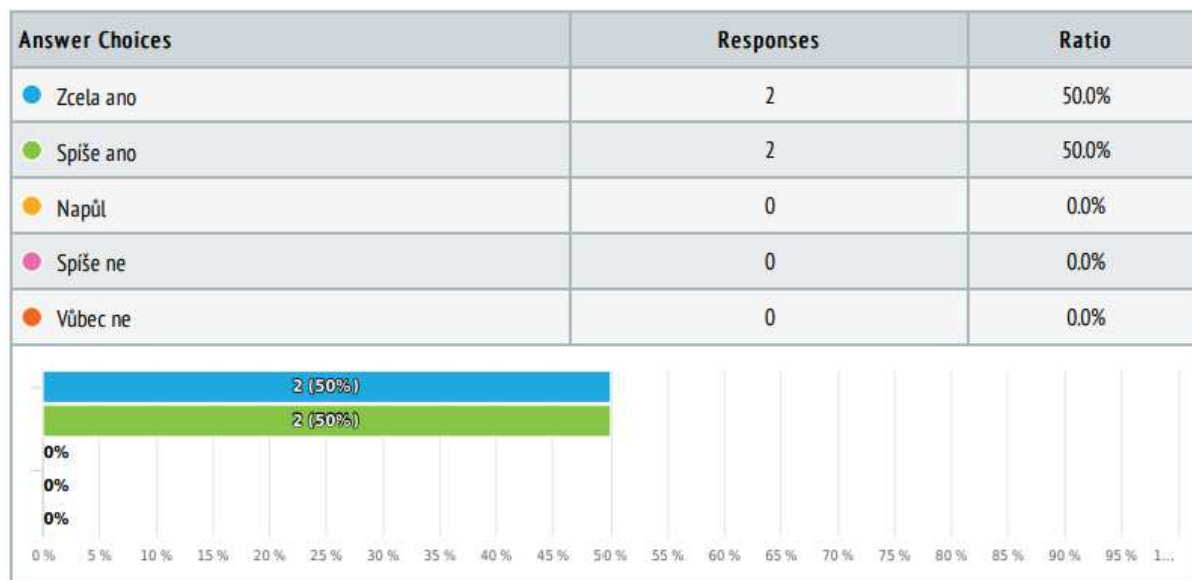
10 Do jaké míry vnímáte školskou radu a její pravomoci jako efektivní nástroj pro Vaši zpětnou vazbu?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

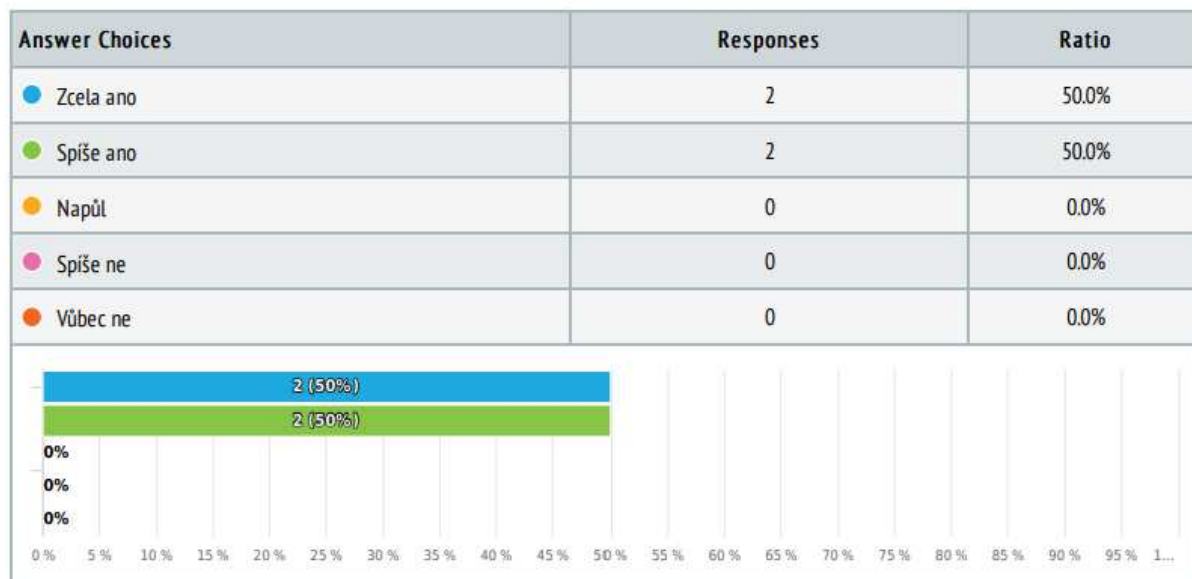
11 Poznal/a byste, kdyby zřizovatel neoprávněně zasahoval do Vašich kompetencí (např. v oblasti zaměstnaneckých kompetencí)?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

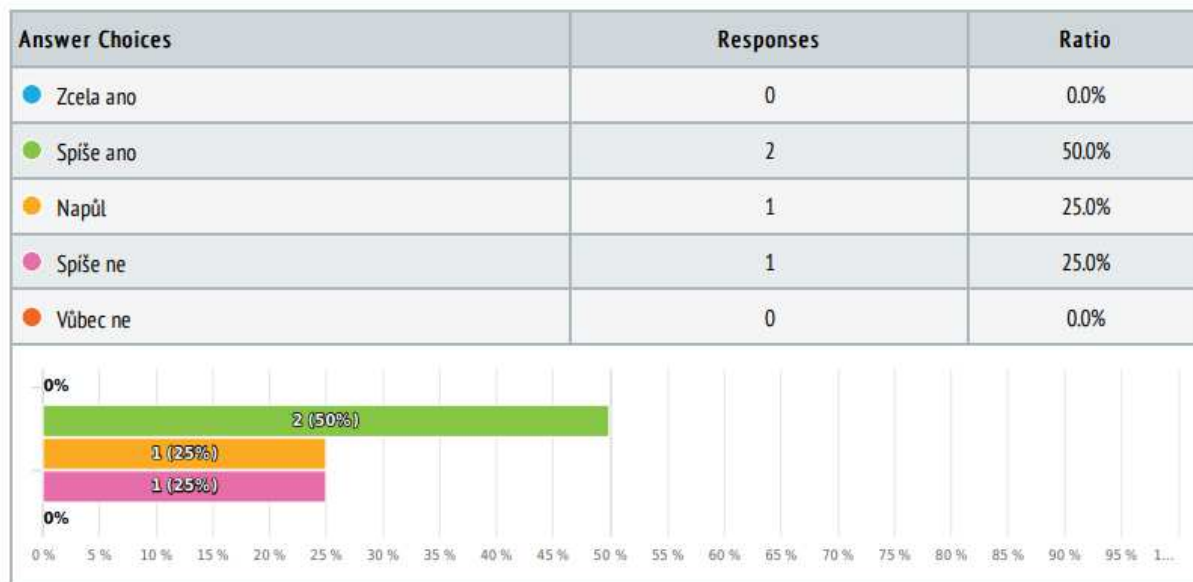
12 Jste dostatečně informován/a o podpoře ze strany zřizovatele školy?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

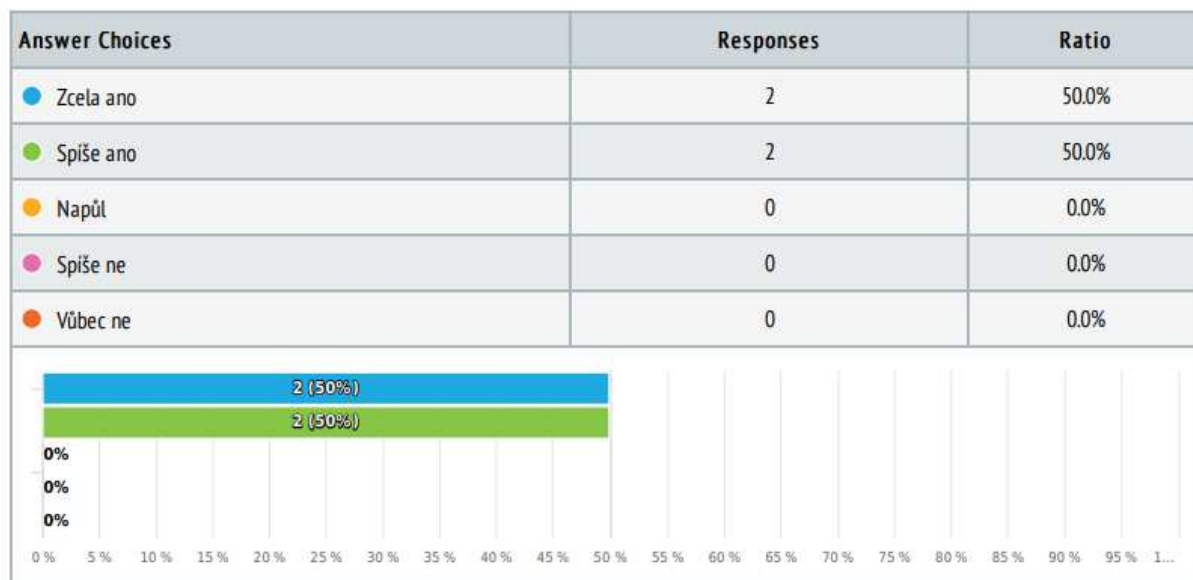
13 Jaké máte povědomí o kooperaci České školní inspekce s dalšími subjekty a jejich kontrole nedostatků?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

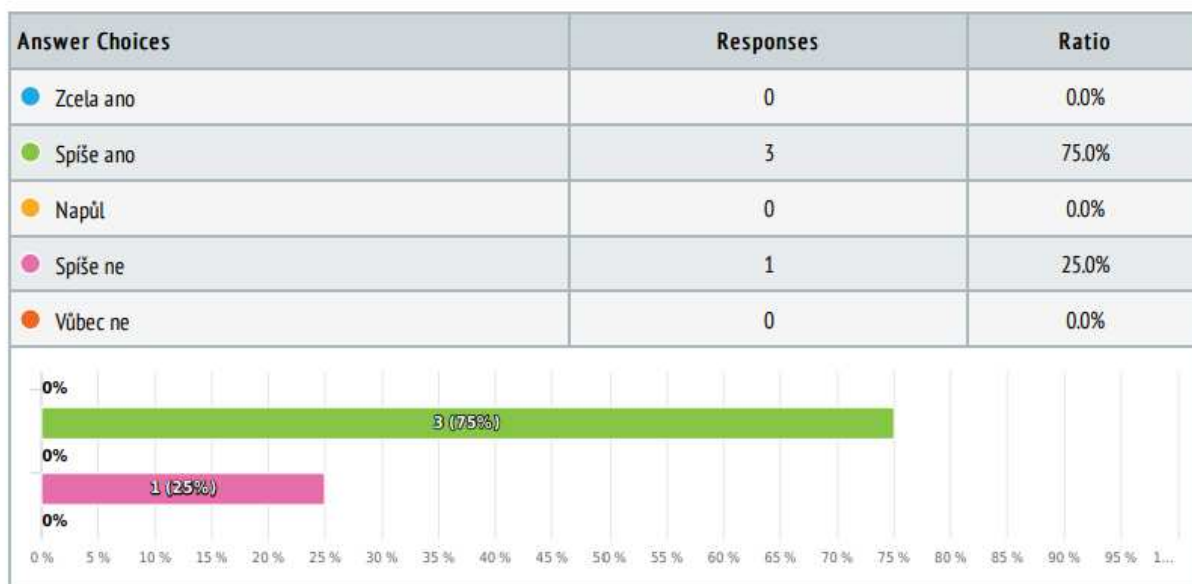
14 Víte, co Vám hrozí za neoprávněné nakládání s osobními údaji?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

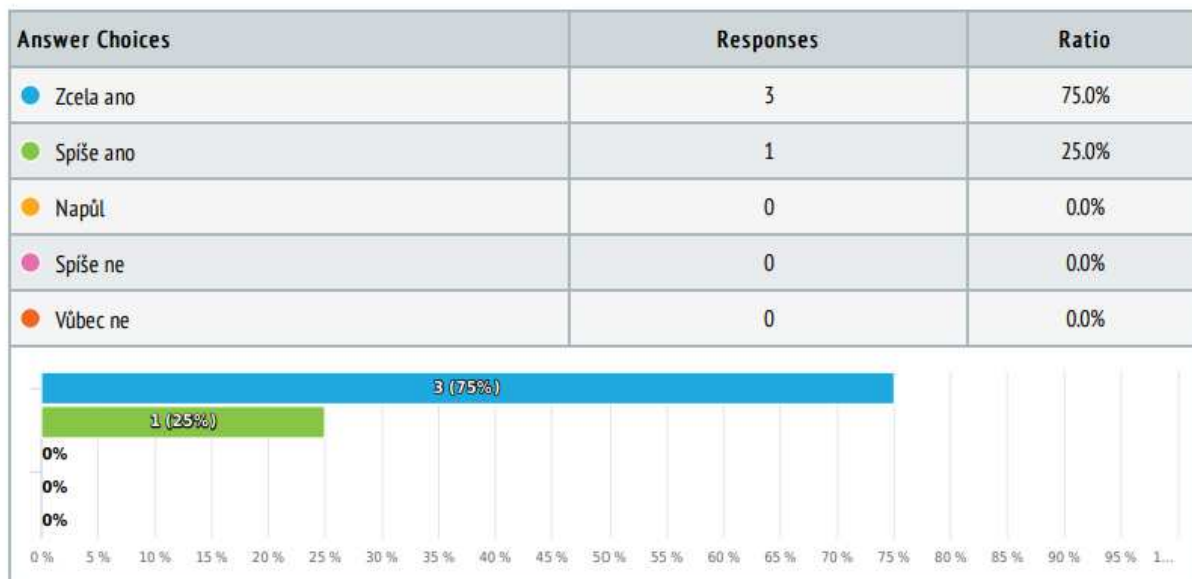
15 Považujete rozdíl mezi trestní a civilněprávní odpovědností ve školství za tzv. „tenký led“?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

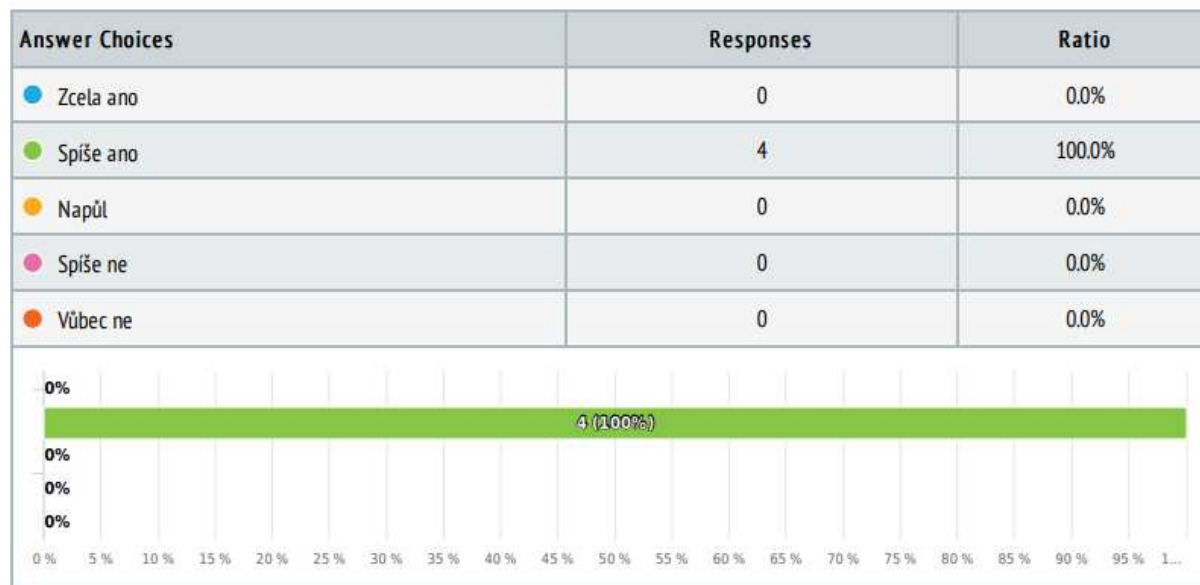
16 Přejde Vám, že je revize v oblasti BOZ(P) jedenkrát ročně dostatečná?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

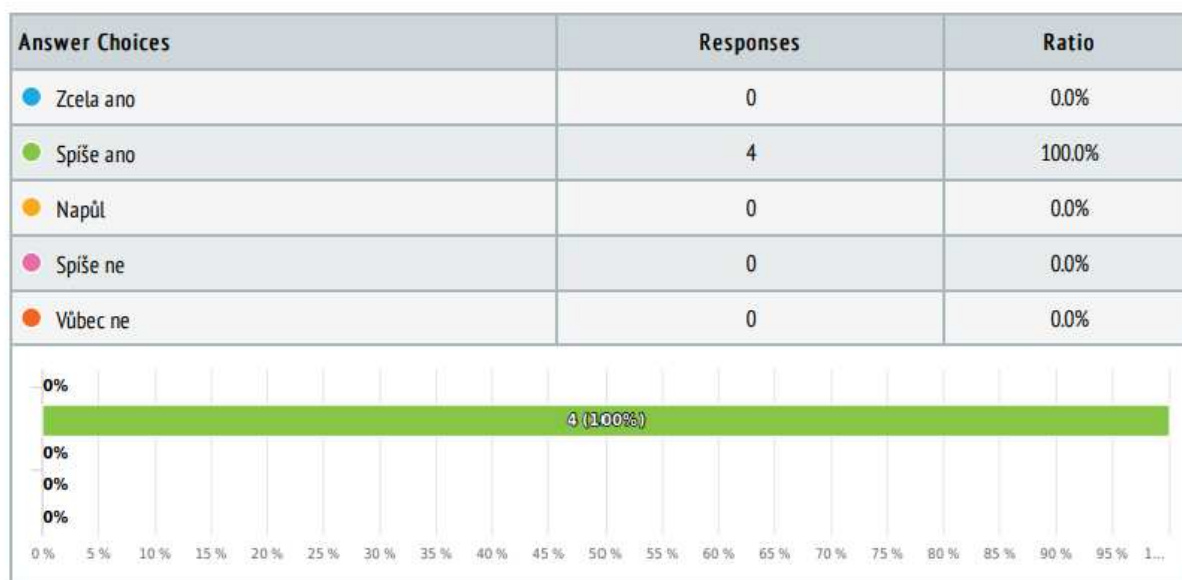
17 Jste si dobře vědom/a, co je obsahem náležitého dohledu, rozumíte této problematice a jste si jistý/á, jak správně postupovat?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

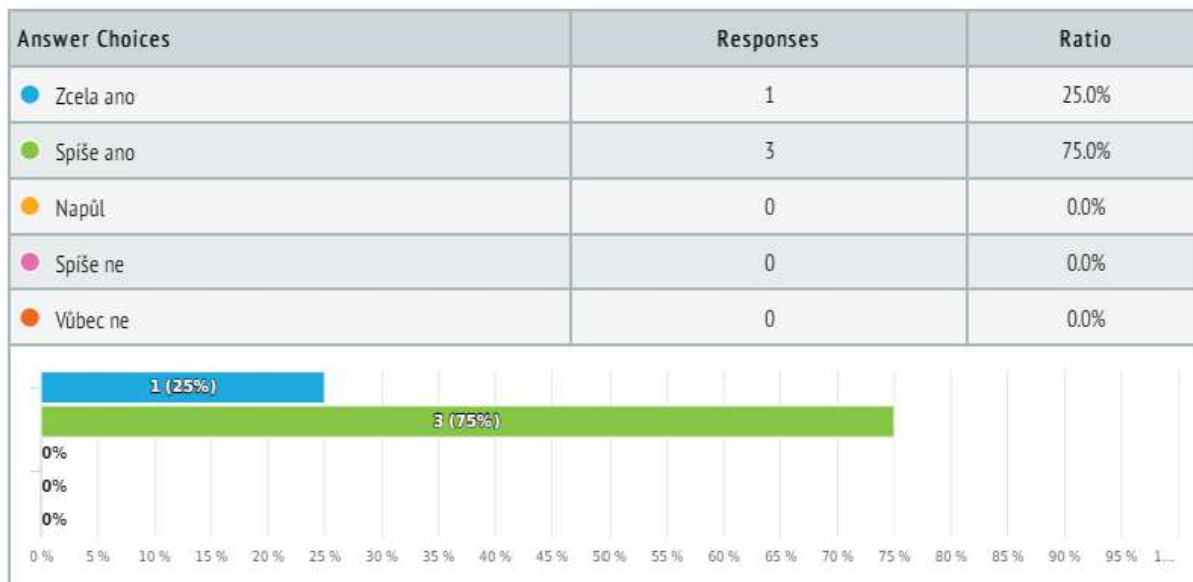
18 Jste si vědom/a, jakou právní cestou lze testovat studující na přítomnost drog a alkoholu?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

19 Refleктоval/a jste a znáte novelu školského zákona 2017, která do tohoto zákona přidala ustanovení o právech a povinnostech pedagogických pracovníků?

Single choice , answers 4 x, unanswered 0 x

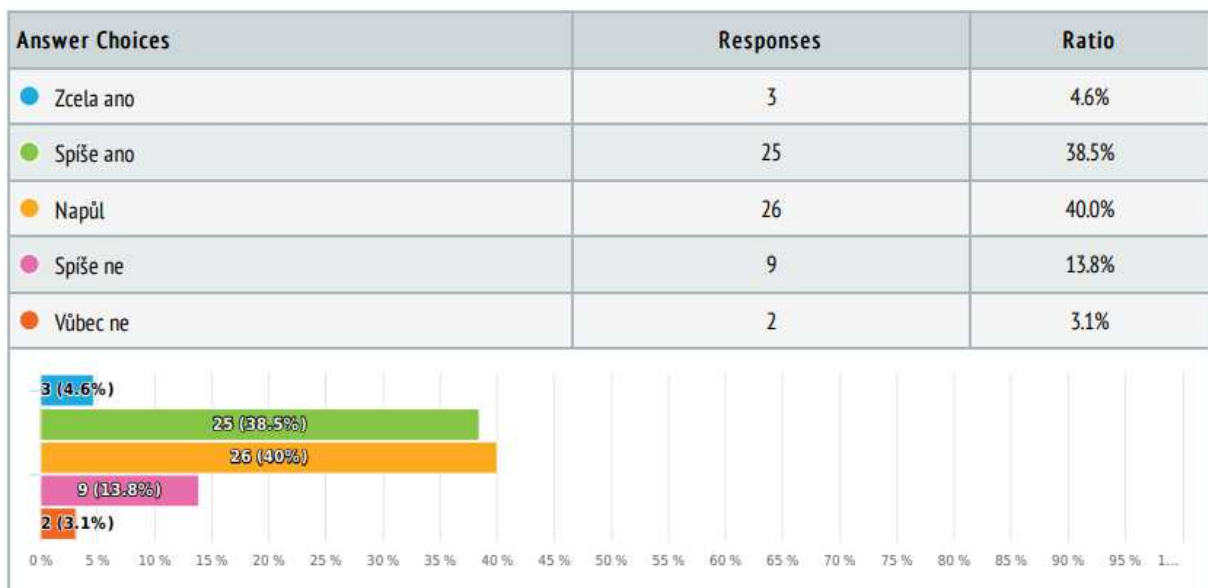
Příloha 2

Vnímání právní úpravy středoškolské pedagogické profese jejími adresáty_Učitel

Results

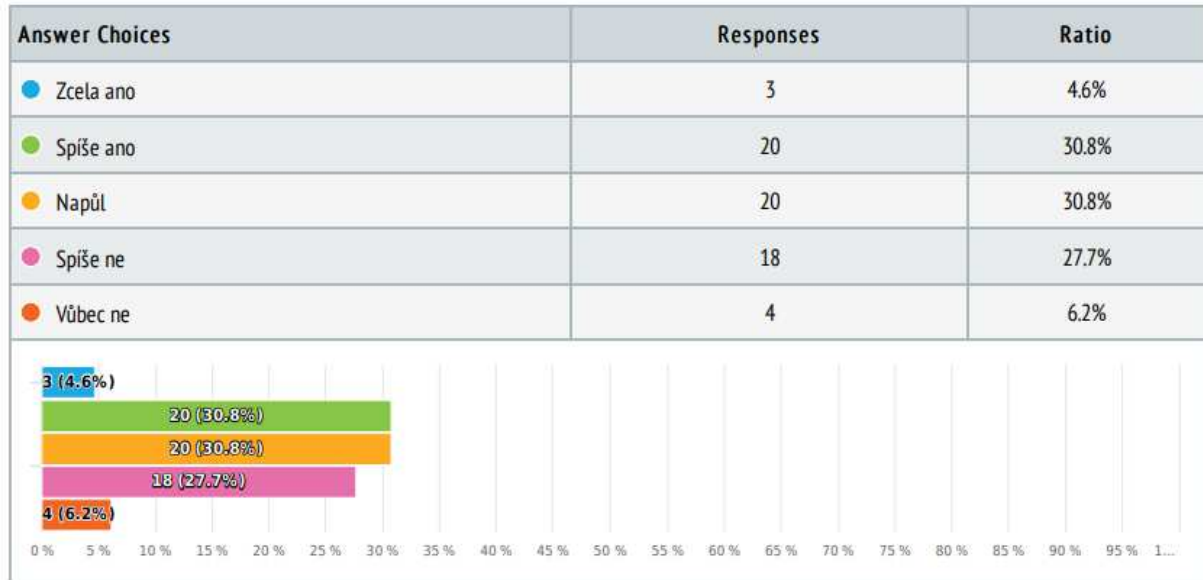
1 Máte pocit, že jste dostatečně chráněn/a školskými zákony (například ve vztahu k odpovědnosti)?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

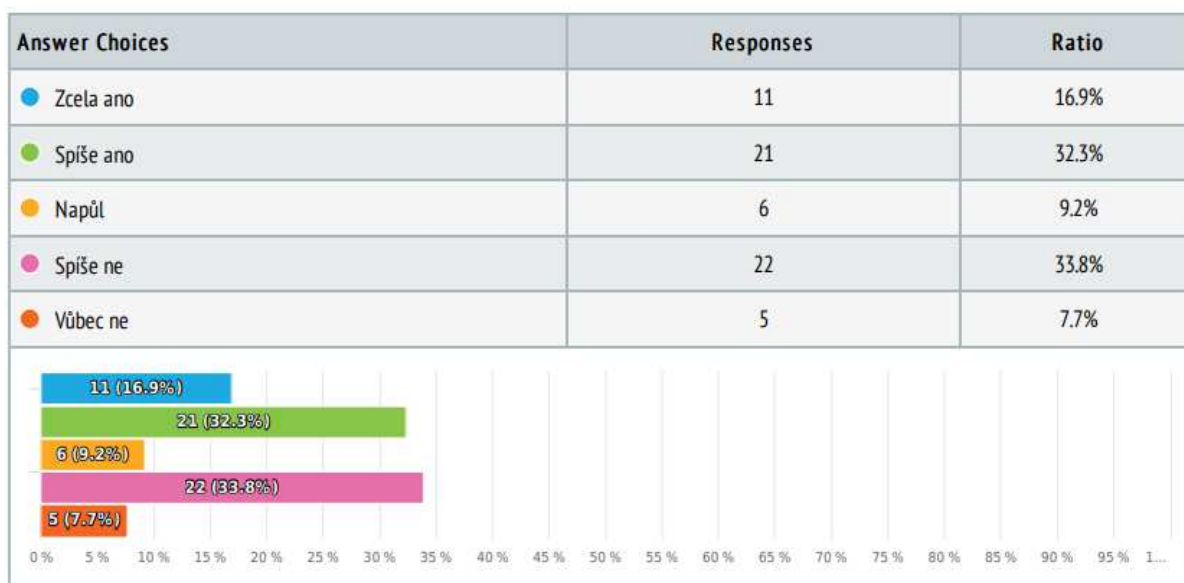
2 Máte obavy z uplatnění regresního nároku zaměstnavatele o náhradu škody, pokud byste ji způsobil/a při zanedbání povinností?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

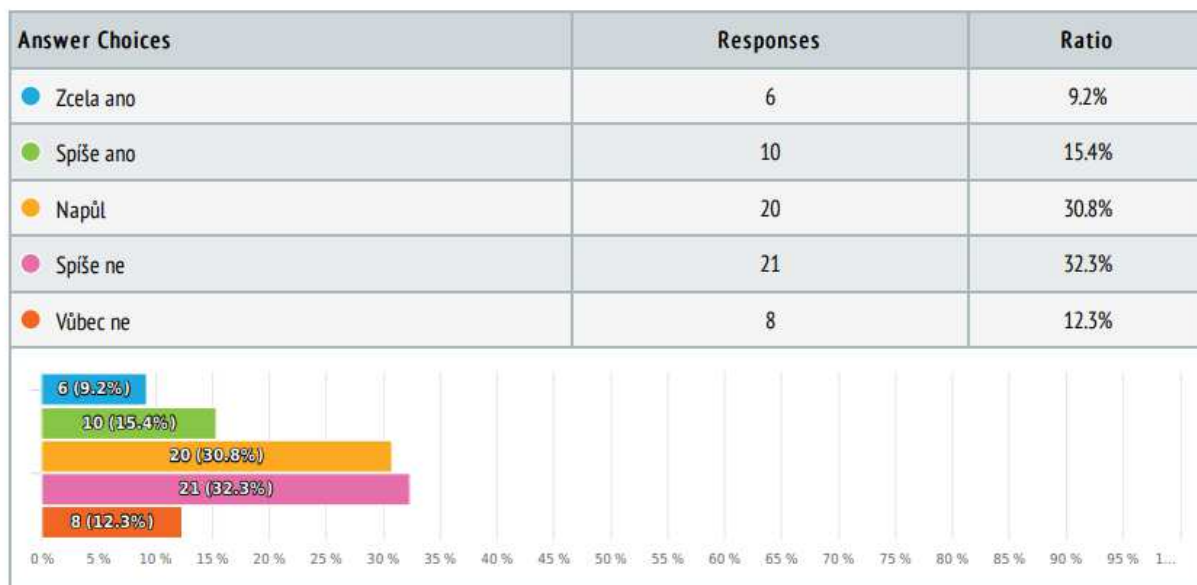
3 Jste si vědom/a rizika excesu v rámci pracovního práva v důsledku nedodržení vašich povinností? (vybočení z plnění pracovních úkolů či přímé souvislosti s nimi a posuzování případné odpovědnosti podle jiného práva než pracovního)

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

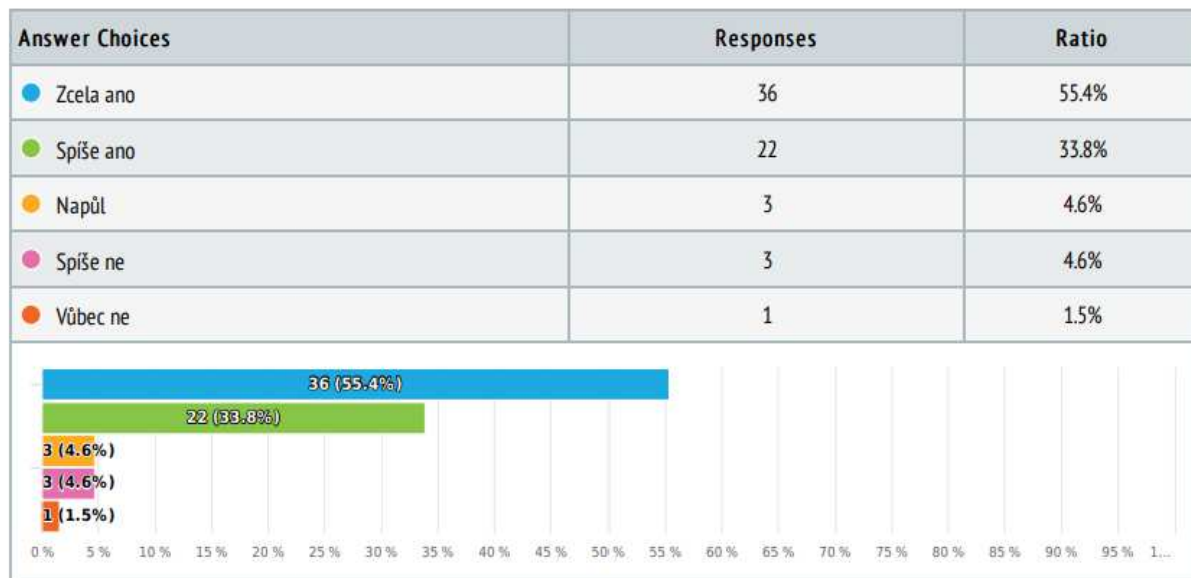
4 Je potřeba existence zavinění ze strany školy (porušení povinností) v případě škody Vám vzniklé při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

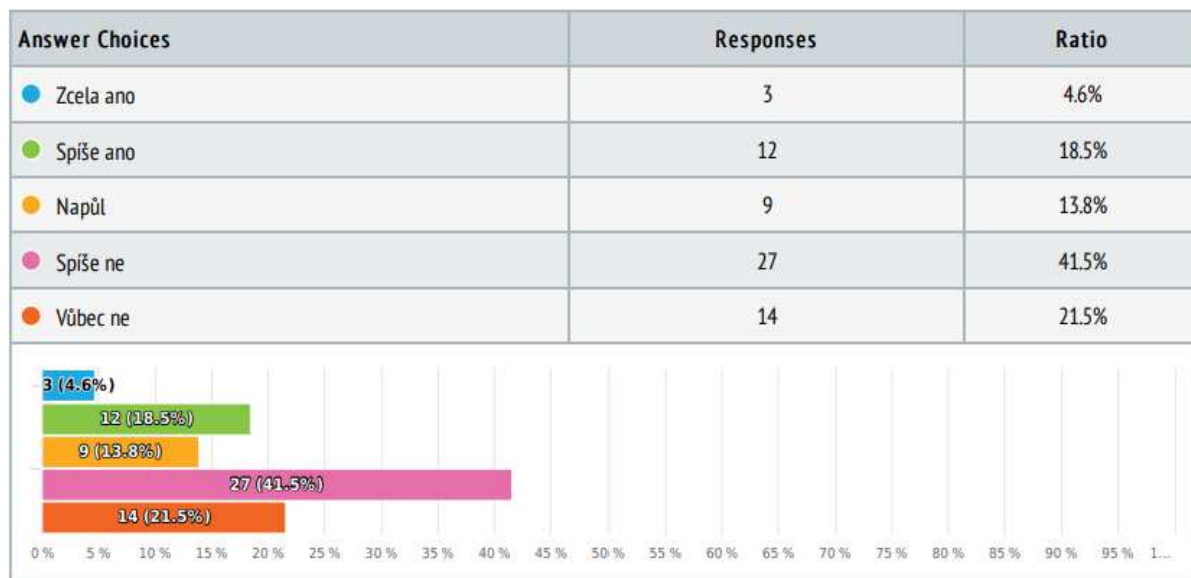
5 Jste si vědom/a povinnosti zakročit za účelem odvrácení škody hrozící zaměstnavateli?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

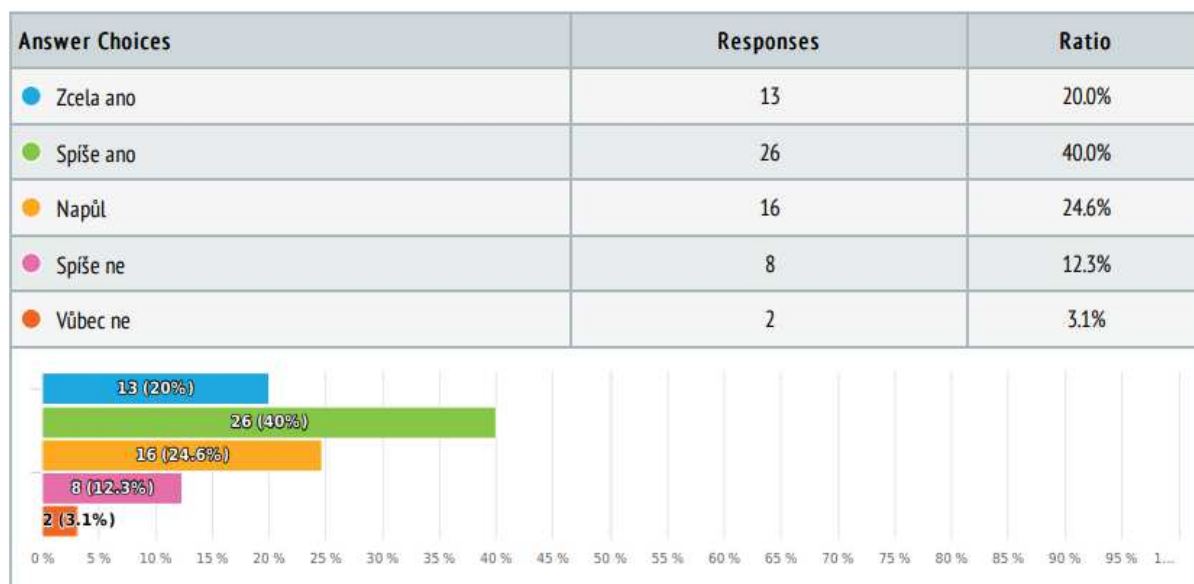
6 Odpovídá zaměstnavatel za všechny Vaše předměty odložené v kabinetu?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

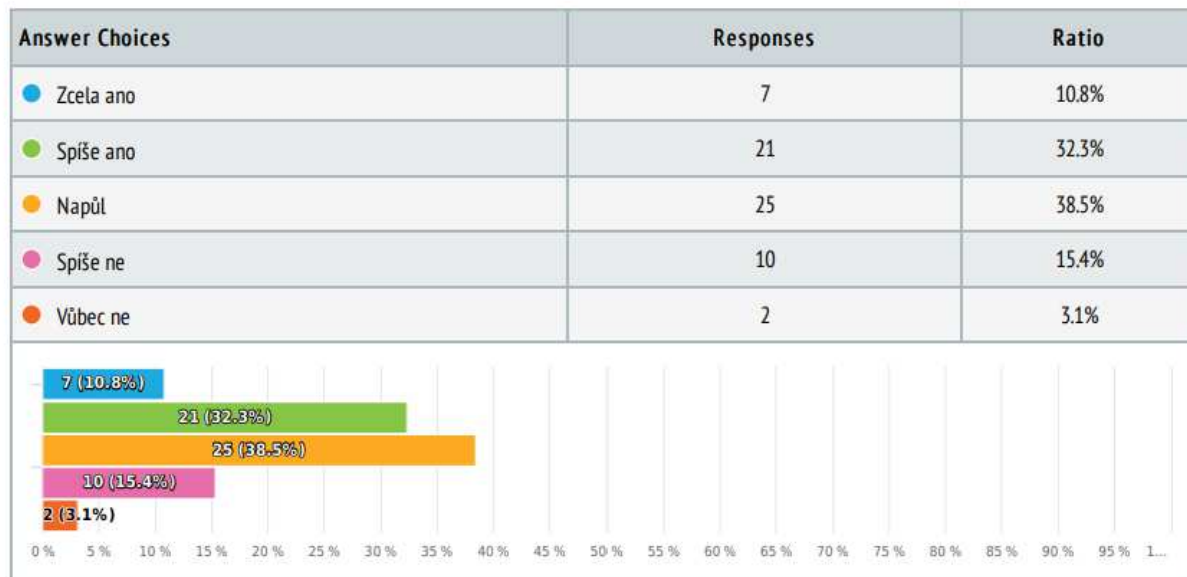
7 Jste si vědom/a svých práv v případě pracovního úrazu či nemoci z povolání (onemocnění vlivem fyzikálních a jiných škodlivých vlivů, psychické onemocnění v důsledku šikany apod.)?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

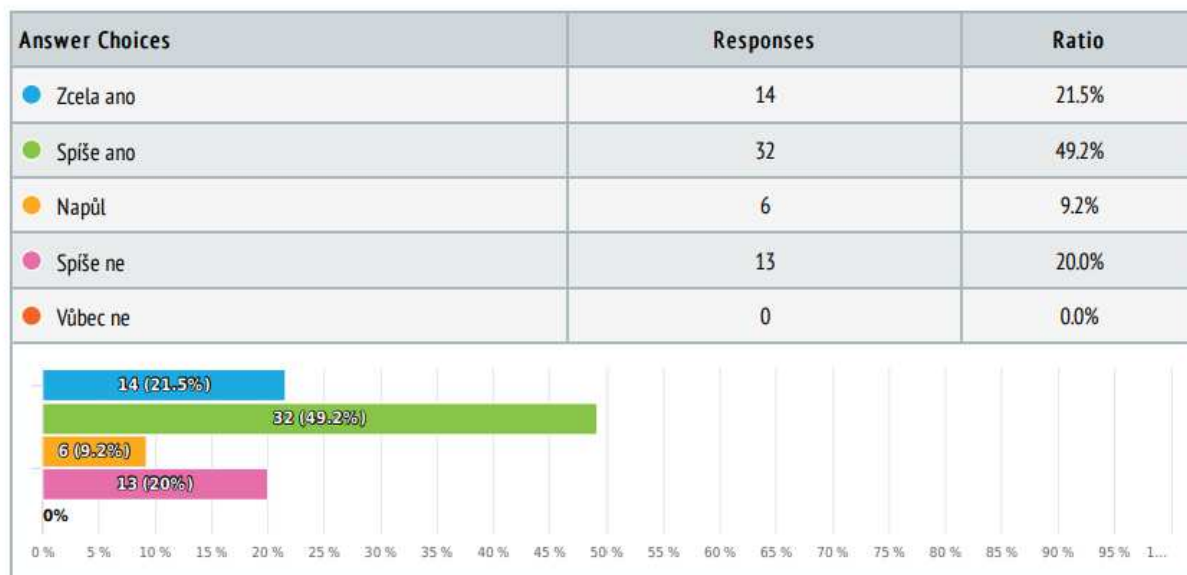
8 Považujete rozdíl mezi trestní a civilněprávní odpovědností za tzv. „tenký led“?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

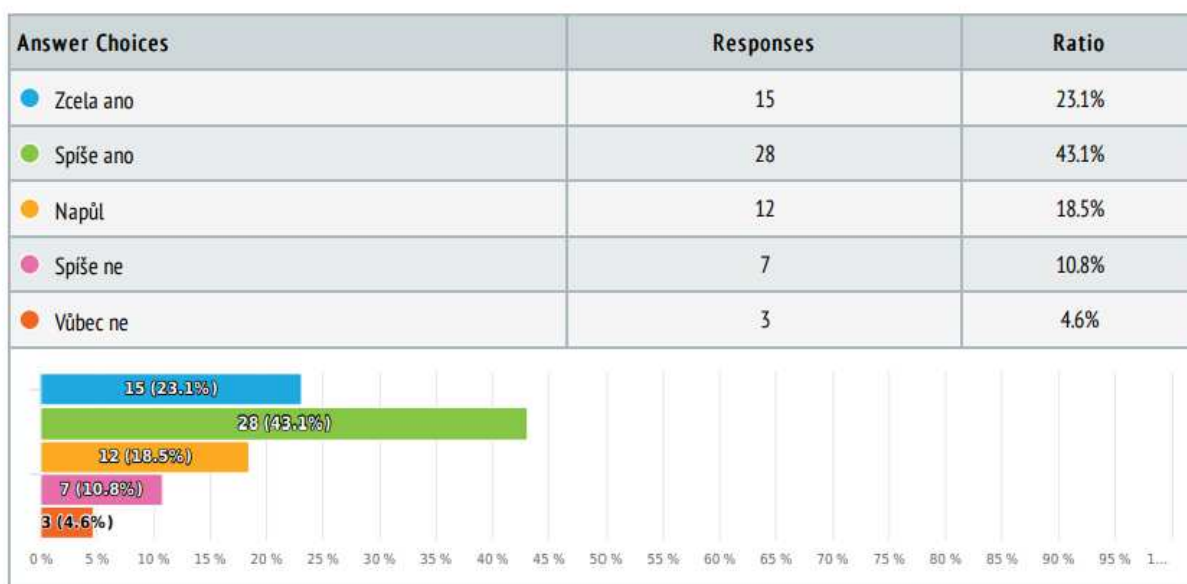
9 Dokážete rozeznat chování, které již je klasifikováno jako šikana pedagogického pracovníka?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

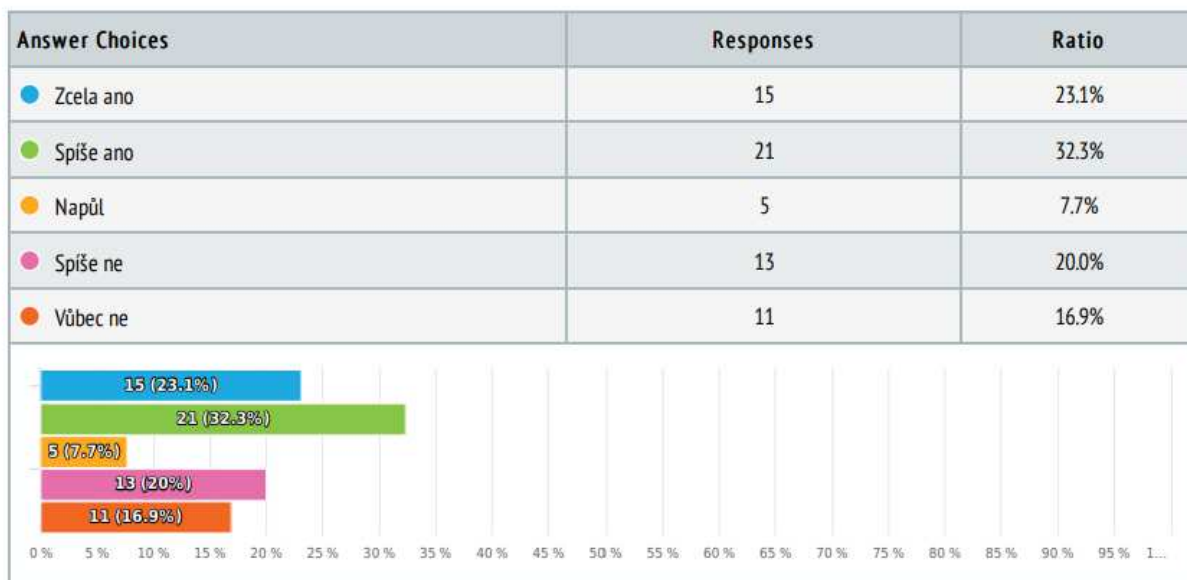
10 Jste seznámen/a s vnitroresortními předpisy MŠMT, konkrétně metodickým pokynem k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT a metodickým doporučením k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – minimální standard bezpečnosti?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

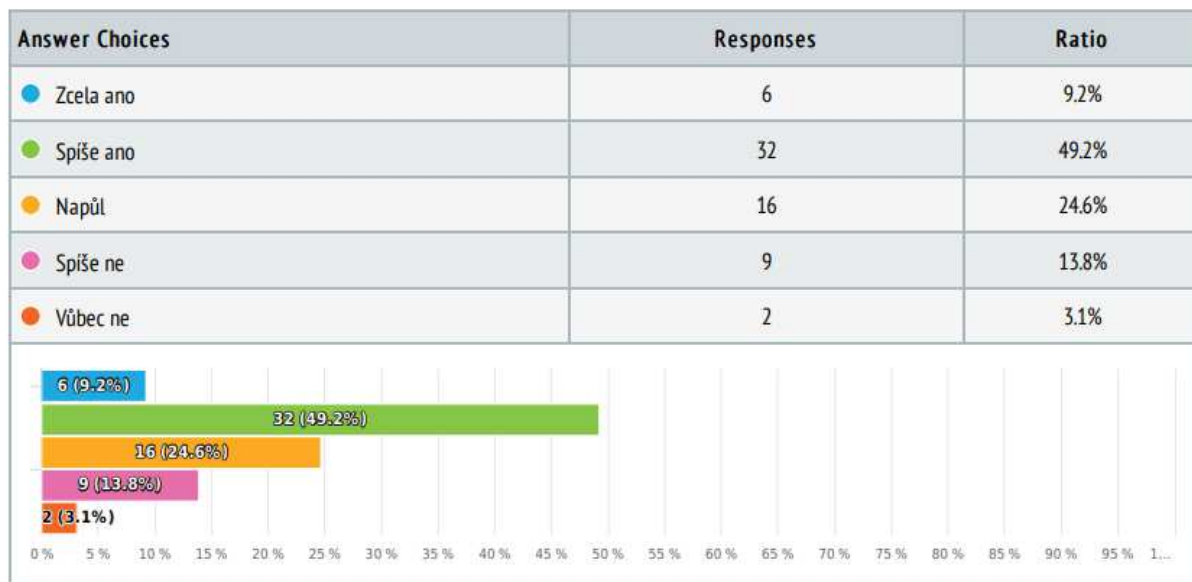
11 Jste si vědom/a, jakou právní cestou lze testovat studující na přítomnost drog a alkoholu?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

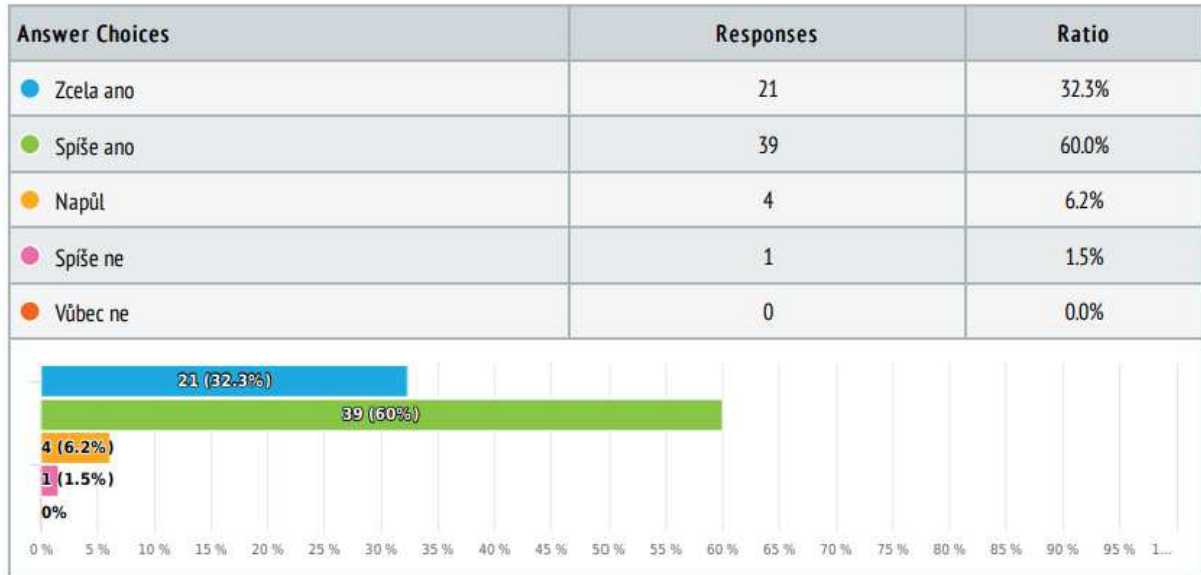
12 Do jaké míry se cítíte být chráněn/a nastavením bezpečnosti a ochrany zdraví studujících (BOZ) v interních předpisech školy vůči Vám? (školní řád apod.)

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

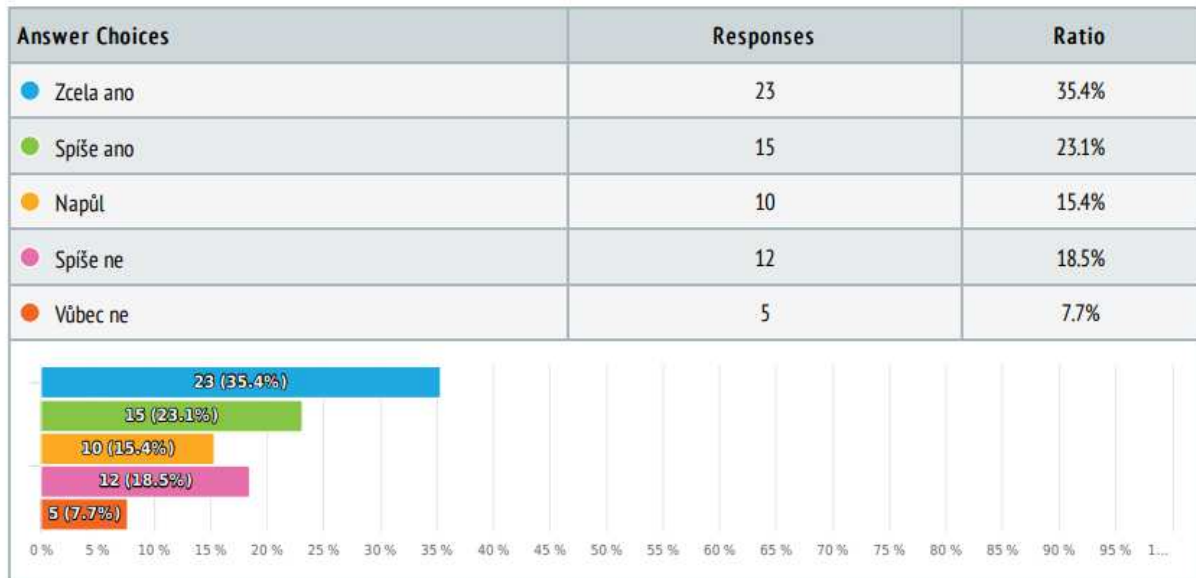
13 Víte, jak správně postupovat a rozumíte Vaší roli v oblasti náležitého dohledu nad studujícími?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

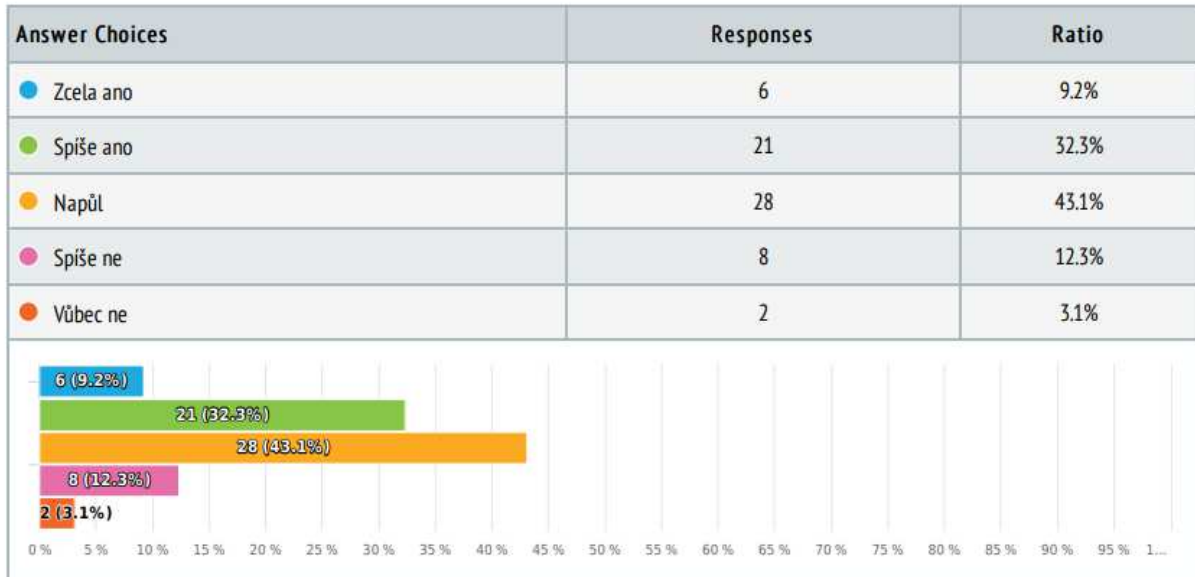
14 Jste srozuměn/a, do jaké míry je souladu s právem zakázat studujícím kouřit na pozemku vedle školy, který k ní nepatří?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

15 Do jaké míry máte pocit, že za Vás přebírá odpovědnost právnická osoba vykonávající činnost školy, popřípadě ředitel školy?

Single choice , answers 65 x, unanswered 0 x

Abstrakt

Cílem této práce je na základě analýzy aktuálních, relevantních právních předpisů dopadajících na ředitele a učitele gymnázií založených veřejným zřizovatelem a na základě dvou sociologického šetření (anketa) ve vztahu k těmto subjektům zjistit, jak vnímají svá práva a povinnosti ve vymezených oblastech. Konkrétně práce shrnuje, do jaké míry jsou tyto subjekty znalí svých práv a povinností ve vztahu k bezpečnosti a ochraně zdraví, odpovědnosti a dále v rámci vybrané pracovněprávní problematiky. Nejde však jen o jejich znalosti v této oblasti, ale i o jejich vnímání nastavení školského systému a o otázku, zdali se cítí být v takovém systému právní úpravou dostatečně chráněni.

Hlavními prameny pro porozumění právní úpravy profese ředitele školy a učitele gymnázií založených veřejným zřizovatelem, ze kterých práce čerpá, jsou školský zákon, zákoník práce, občanský zákoník a na ně navazující podzákonné právní předpisy spolu s interními metodikami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Pro práci je též důležitá judikatura, a to v oblastech odpovědnosti a bezpečnosti a ochrany zdraví. Tyto prameny se prolínají jak v teoretické, tak v praktické části diplomové práce.

V teoretické části jsou představeny základní pojmy relevantní pro práci a dále postupně rozebrána relevantní právní úprava týkající se práv a povinností pedagogických pracovníků a ředitelů škol, a to v kontextu bezpečnosti a ochrany zdraví, různých druhů odpovědnosti a jejich pracovní náplně. Praktická část práce je založena na sociologickém šetření formou dvou anket. První z nich byla distribuována mezi učitele čtyř gymnázií založených veřejným zřizovatelem, druhá pak mezi ředitele těchto gymnázií. Na základě získaných odpovědí práce utváří deskriptivní statistiky a ty následně komparuje v rámci jednotlivých otázek a mezi samotnými, autorem vytvořenými sekcemi v rámci každé ankety.

V závěru se práce věnuje shrnutí teoretické a praktické části a komparaci zjištění z těchto částí. Vybraná problematika této práce obsahuje velké množství právních předpisů, o kterých mají zkoumání ředitelé gymnázií dobrý přehled a vnímají je též dobře i přes velkou míru odpovědnosti. Učitelé se též pohybují v prostředí, ve kterém na ně dopadá velké množství právních předpisů. Znalosti a vnímání zkoumaného vzorku učitelů jsou na pochybách, a to nejvíce v oblasti odpovědnosti, která je v jejich případě zvýšená vzhledem k práci se studujícími v prostředí gymnázia.

Klíčová slova: Pedagogický pracovník, práva a povinnosti ve školství, sociologické šetření

Thesis title: Perception of the legal regulation of the profession of secondary school pedagogical workers by its addressees

Abstract

The aim of this thesis is to find out how school principals and teachers of grammar schools founded by a public founder perceive their rights and obligations on the basis of an analysis of relevant legal regulations and a sociological survey in relation to these subjects. Specifically, the thesis summarises the extent to which these subjects are aware of their rights and obligations in relation to health and safety regulations, liability and furthermore in the context of selected labour law issues. However, it is not only about their knowledge in this area, but also about their perception of the setting of the school system and whether they feel sufficiently protected by the legislation in such a system.

The main sources for understanding the legal regulation of the profession of school principal and teacher of grammar schools established by a public founder, from which the thesis draws, are the Education Act, the Labour Code, the Civil Code and related sub-legislative regulations, together with internal methodologies of the Ministry of Education, Youth and Sports. Case law is also relevant to the thesis, in the areas of liability and health and safety regulations. These sources are intertwined in both the theoretical and practical parts of the thesis.

In the theoretical part, the basic terms relevant to the thesis are introduced and the relevant legislation concerning the rights and obligations of teaching staff and school principals is discussed in turn, in the context of health and safety regulations, different types of liability and their job description. The practical part of the work is based on a sociological survey in the form of two questionnaires. The first one was distributed among the teachers of four grammar schools established by the public founder, and the second one among the principals of these grammar schools. On the basis of the answers obtained, the thesis creates descriptive statistics and then compares them within the individual questions and between the author-created sections within each survey.

The thesis concludes with a summary of the theoretical and practical parts and a comparison of the findings from these parts. The selected issues of this thesis contain a large amount of legislation, which the examined grammar school principals have a good overview of and also perceive well despite the high level of responsibility. Teachers also operate in an

environment in which a large amount of legislation impacts on them. The knowledge and perceptions of the sample of teachers are in doubt, most notably in the area of legal liability, which is heightened in their case due to working with students in a grammar school environment.

Key words: Pedagogical worker, rights and obligations in education, sociological survey